

ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา
สิ่งแวดล้อมของเจ้าของรีสอร์ทที่ตั้งอยู่ในเขตเกาะช้าง
อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

**Awareness and Participation of Resort Owners in Managing
Environmental Problems in Koh Chang,
Muang District, Ranong Province**

ดาริน จิงสุระ
ศุจิชนม์ เศรษฐประเสริฐ

รายงานการค้นคว้าอิสระเสนอต่อวิทยาลัยดุสิตธานี
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การจัดการโรงแรมและภัตตาคาร)
ปีการศึกษา 2552
ลิขสิทธิ์ของวิทยาลัยดุสิตธานี

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่องการค้นคว้าอิสระ	ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา สิ่งแวดล้อมของเจ้าของรีสอร์ทที่ตั้งอยู่ในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง
ชื่อผู้จัดทำ	นางสาว ดาริน จิ่งสุระ นางสาว ศุจิชนม์ เศรษฐประเสริฐ
ชื่อปริญญา	บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	การจัดการโรงแรมและภัตตาคาร
ปีการศึกษา	2552
อาจารย์ที่ปรึกษา	ดร. วรนุช วุฒิอุตม

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมรอบ
รีสอร์ท ในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง (2) เพื่อศึกษาความตระหนักและการมีส่วนร่วม
ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของเจ้าของรีสอร์ท ในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง
จังหวัดระนอง

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ เจ้าของรีสอร์ท ที่ตั้งอยู่ในเขตเกาะช้าง
อำเภอเมือง จังหวัดระนอง จำนวน 13 ราย การเก็บข้อมูลได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ตามแนว
คำถามที่สร้างขึ้น รวมทั้งการพูดคุยและการสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและสะท้อน
ปรากฏการณ์ที่เป็นจริงมากที่สุด

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า รีสอร์ทต่าง ๆ บนเกาะช้างแห่งนี้ เกิดขึ้นจากการทำตาม ๆ
กันโดยไม่ได้มีการศึกษาหาความรู้หรือเตรียมการใดในลักษณะมืออาชีพ ทั้งต่อการบริหาร
จัดการรีสอร์ทหรือการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เจ้าของรีสอร์ทร้อยละ 80 เป็นเพศหญิงที่มีอายุ
ระหว่าง 35 – 45 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาและเป็นคนท้องถิ่นมากถึง 11
คน สำหรับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นรอบรีสอร์ทบนเกาะช้างที่เห็นได้ชัดเจนในขณะนี้ คือ
ปัญหาด้านขยะ ที่มีปริมาณมากแต่ที่รองรับไม่เพียงพอ เจ้าของรีสอร์ทส่วนใหญ่แม้จะมีความ

ตระหนักถึงปัญหาได้ในระดับหนึ่ง และมีกำจัดขยะได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ แต่บางรายก็ยังคงฝังขยะมีพิษลงดิน สาเหตุของปัญหาขยะบนเกาะช้างนี้กล่าวได้ว่าเกิดจากการขาดความรู้และการขาดความร่วมมือในการแก้ไขอย่างจริงจังจากทุกภาคส่วน ส่วนการจัดการน้ำเสียหรือน้ำทิ้งนั้นพบว่า เจ้าของรีสอร์ทส่วนใหญ่มีความตระหนักพอสมควร โดยมีการทำระบบบำบัดน้ำทิ้งทั้งน้ำเสียจากครัวและส้วมด้วยการใช้วิธีแบบภูมิปัญญา สำหรับปัญหามลพิษทางอากาศนั้นจากการศึกษาได้พบว่า เจ้าของรีสอร์ททุกรายยังคงมีการเผาขยะอยู่ และร้อยละ 90 ของขยะที่นำมาเผา ได้แก่ ถุงพลาสติก ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงความไม่ตระหนักของเจ้าของรีสอร์ทต่อปัญหาและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในระยะยาว

ในตอนท้ายของการศึกษา ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะดังนี้ (1) ภาครัฐจะต้องเข้าไปให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการจัดการและการแก้ไขปัญหามลพิษอย่างถูกต้องแก่ผู้ประกอบการและชุมชนบนเกาะช้างในเรื่องมลพิษต่าง ๆ (2) เจ้าของรีสอร์ทและประชาชนในชุมชนต่าง ๆ บนเกาะต้องเพิ่มความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น หมั่นติดตามข่าวสาร และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ (3) รัฐต้องรับฟังและให้ความสำคัญกับปัญหาที่ผู้ประกอบการรีสอร์ทสะท้อนและเรียกร้อง (4) ผู้นำและกลุ่มตัวแทนของผู้ประกอบการรีสอร์ทต้องมีความแข็งขันในการทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง และ (5) กลุ่มผู้ประกอบการรีสอร์ทควรมีการจัดหาพลังงานทดแทนทางเลือกเข้ามาแทนการใช้เครื่องปั่นไฟที่ปล่อยควันพิษออกมา เช่น กังหันลมผลิตกระแสไฟฟ้า และเครื่องผลิตไฟฟ้าพลังงานคลื่น

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาของ ดร. วรนุช วุฒิอุตตม อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้ให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยระหว่างทำการค้นคว้าอิสระฉบับนี้เสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งใจและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณกรรมการทุกท่าน ผู้ซึ่งกรุณาสละเวลาในการตรวจสอบเนื้อหา ชี้แนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขให้การค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณเจ้าของรีสอร์ทในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ทั้ง 13 แห่ง ที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์และอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยอย่าง เป็นกันเอง และขอบคุณเจ้าของ สวัสดิ์ รีสอร์ท ที่เอื้อเฟื้อที่พักและอาหารแก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ นักศึกษาปริญญาโท วิทยาลัยดุสิตธานี รุ่นที่ 4 ทุกคน ที่คอยห่วงใยและให้กำลังใจกันมาตลอดระยะเวลา 2 ปี โดยเฉพาะ พี่วิ พี่หลี่ และพี่ดาว ที่คอยแลกเปลี่ยนความรู้และให้คำปรึกษาแนะนำในทุก ๆ เรื่อง ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน รวมถึงทุกท่านที่ได้ดูแลและให้การช่วยเหลืออย่างดีมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณครอบครัวเศรษฐประเสริฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณอักษร ประเสริฐ เศรษฐประเสริฐ (ป้า) คุณปภาวรินทร์ เศรษฐประเสริฐ (แม่) และ คุณอิศริย์ จิงสุระ ที่สนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้ ตลอดจนความรัก ความห่วงใย กำลังใจ ข้อคิดดี ๆ และความช่วยเหลือที่หยิบยื่นมาให้เสมอระหว่างทำการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้วิจัยหวังว่าการค้นคว้าอิสระฉบับนี้จะเป็นประโยชน์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่บุคคลที่มีความสนใจไม่มากนักน้อย

ดาริน จิงสุระ

ศุจิชนม์ เศรษฐประเสริฐ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ ภาษาไทย.....	(3)
กิตติกรรมประกาศ.....	(5)
สารบัญ.....	(6)
สารบัญตาราง.....	(8)
สารบัญภาพประกอบ.....	(9)
สารบัญแผนภูมิ.....	(10)
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	10
ขอบเขตของการวิจัย	10
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	12
2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	13
ทฤษฎีและแนวความคิด	13
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	46
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	49
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	49
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	50
การเก็บรวบรวมข้อมูล	50
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	51
4 ผลการศึกษา.....	52
4.1 ลักษณะทั่วไปของเกาะช้างและผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	52
4.2 ความเป็นมาของรีสอร์ทและเจ้าของรีสอร์ททั้ง 13 แห่งที่ศึกษา.....	63
4.3 สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง.....	76
4.4 ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา สิ่งแวดล้อม	86

	หน้า
บทที่	
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	91
สรุปผลการวิจัย	91
อภิปรายผล	92
ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	94
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	95
บรรณานุกรม.....	96
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แนวคำถาม.....	99
ประวัติผู้วิจัย.....	102

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่	
1.1 รายได้จากการท่องเที่ยว	2
1.2 WTO Tourism 2020 Vision	3
1.3 รายรับจากการส่งออกสินค้าและบริการที่สำคัญของไทยปี 1997 - 2005	4
1.4 ผลการจัดอันดับประเทศไทยตามประเภทแหล่งท่องเที่ยว.....	6
4.1 ลักษณะทางประชากรของผู้ให้สัมภาษณ์ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	71
4.2 ข้อมูลของรีสอร์ท.....	73

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่	
1.1 จำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลก	2
1.2 สัดส่วนรายรับการท่องเที่ยวเมื่อเทียบกับมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม ภายในประเทศปี 1977-2005	5
4.1 แผนภูมิความสัมพันธ์.....	66

สารบัญภาพประกอบ

ภาพที่	หน้า
2.1	การเพิ่มประชากร 17
2.2	ขั้นตอนตามลำดับของการสะสมความรู้และเจตคติ 35
2.3	ขั้นตอนและกระบวนการเกิดความตระหนัก..... 39
4.1	ถนนและทางเดินรอบเกาะ..... 54
4.2	แผงโซลาร์เซลล์..... 55
4.3	ชุมชนชาวมอแกนที่สร้างโดยนักบุญชาวคริสต์ 56
4.4	ลักษณะรีสอร์ทบนเกาะช้าง 59
4.5	ร้านอาหารภายในรีสอร์ท 59
4.6	แผนที่เกาะช้าง จังหวัดระนอง 75
4.7	เรือขนขยะ 78
4.8	การแยกขยะตามประเภท 78
4.9	ขยะบริเวณทางเดิน..... 79
4.10	ถังขยะบริเวณหน้าวัด 81
4.11	กองขยะ 81
4.12	ท่อน้ำทิ้งจากห้องพัก 82
4.13	บริเวณล้างภาชนะ 83
4.14	แท็งค์เก็บน้ำสำหรับการอุปโภคและบริโภค 83
4.15	กองเผาขยะ..... 85
4.16	บ่อบำบัด..... 88
4.17	บ่อดักไขมัน..... 88
4.18	การปล่อยน้ำเสียจากห้องน้ำลงสู่แหล่งน้ำ..... 89
4.19	การปล่อยน้ำเสียจากครัวลงสู่แหล่งน้ำ..... 89

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีการเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วในทุกภูมิภาคของโลก รัฐบาลของหลายประเทศต่างตระหนักถึงความสำคัญและยอมรับว่า เป็นอุตสาหกรรมที่สร้างความเจริญมั่นคงทางเศรษฐกิจ และพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ช่วยสร้างความมั่งคั่ง มีเป้าหมายในการพัฒนาความสุขสมบูรณ์ และบรรเทาความยากจนให้กับประเทศ (UNWTO, 2006)

จากการประชุมของ UNWTO (The United Nations specialized agency, the World Tourism Organization) ที่กรุงลิสบอน ประเทศโปรตุเกส เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2006 ระบุว่ารายได้จากการท่องเที่ยวระหว่างประเทศมีมูลค่าประมาณ 40% ของรายได้ส่งออกบริการที่มีการเติบโตอย่างแข็งแกร่งมากกว่าการค้าระหว่างประเทศ เป็นอุตสาหกรรมหลักที่อยู่เบื้องหลังการขยายตัวของอุตสาหกรรมสนับสนุนหรือที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจโลกและทวีความสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวมีมูลค่ามหาศาล และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี

จากรายงานขององค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) หรือมีชื่อย่อว่า WTO ระบุว่ารายได้การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ณ สิ้นปี 2004 มีประมาณ 622.7 พันล้านเหรียญสหรัฐ หรือประมาณ 500.6 พันล้านเหรียญยูโร เพิ่มขึ้นจากปี 2000 ประมาณ 30% (ตารางที่ 1.1) และพยากรณ์ว่าเมื่อถึงปี 2020 จะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศประมาณ 1,600 ล้านคน (แผนภูมิที่ 1.1) โดยประเทศกำลังพัฒนาจะมีอัตราการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวประมาณร้อยละ 4 ต่อปี และภูมิภาคที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมแห่งหนึ่งก็คือเอเชียแปซิฟิก (ตารางที่ 1.2) และคาดว่าช่วงปี 1990-2010 จะมีอัตราการเติบโตของการท่องเที่ยวประมาณร้อยละ 6.7 ต่อปี โดยกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งมีประเทศไทยอยู่ด้วย จะมีนักท่องเที่ยวประมาณ 1 ใน 3 ของจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

WTO รายงานเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2006 ว่ารายได้การท่องเที่ยวระหว่างประเทศสำหรับปี 2005 มีมูลค่าประมาณ 808 พันล้านเหรียญสหรัฐ เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.5 จากปี 2004 ถึงแม้ในระหว่าง

ปีจะมีปัจจัยลบส่งผลกระทบต่อ เช่น ภัยจากการก่อการร้าย ภัยสงคราม ภัยจากพายุเฮอริเคน ภัย และผลกระทบจากคลื่นยักษ์สึนามิ ภัยจากโรคไข้หวัดนกระบาด ระดับราคาน้ำมันที่เพิ่มสูงขึ้น ภาวะเงินเฟ้อ และการปรับเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ย นอกจากนี้ยังมีรายงานจาก WTO อีกด้วย ว่า ในช่วง 4 เดือนแรกของปี 2006 (มกราคม-เมษายน) รายได้การท่องเที่ยวระหว่างประเทศมี มูลค่าประมาณ 236 ล้านเหรียญสหรัฐ เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.5 โดยภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.5

ตารางที่ 1.1

รายได้จากการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

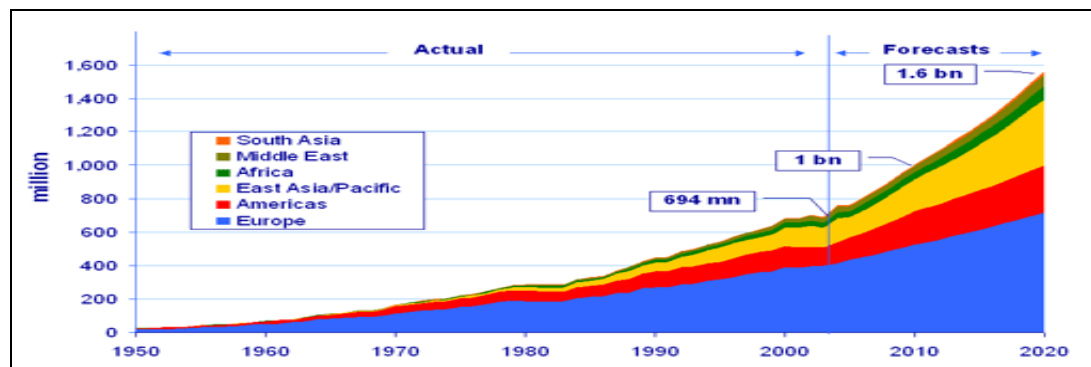
International Tourism Receipts, 1950-2004*

	World	Africa	Americas	Asia and the Pacific	Europe	Middle East	World	Africa	Americas	Asia and the Pacific	Europe	Middle East
	International Tourism Receipts (US\$, billion)						International Tourism Receipts (euro/ECU, billion)					
2000	479.2	10.6	131.0	90.4	231.6	15.6	518.8	11.5	141.8	97.9	250.8	16.9
2001	467.0	11.5	119.8	93.5	226.7	15.5	521.4	12.8	133.7	104.4	253.1	17.3
2002	481.6	11.8	113.7	99.1	241.2	15.7	509.3	12.5	120.3	104.8	255.1	16.6
2003	524.2	15.5	114.1	94.9	282.9	16.8	463.4	13.7	100.9	83.9	250.1	14.9
2004*	622.7	18.3	131.7	125.0	326.7	21.0	500.6	14.7	105.9	100.5	262.6	16.9

Note : From World Tourism Organization, 2004.

แผนภูมิที่ 1.1

จำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลกปี 1950-2020

Note: From World Tourism Organization, 2004.

ตารางที่ 1.2

WTO Tourism 2020 Vision: Forecast of Inbound Tourism World by Regions International Tourist Arrivals by Tourist Receiving Region (Million)

	Base Year	Forecasts		Average Annual Growth Rate (ร้อยละ)	Market share (ร้อยละ)	
	1995	2010	2020	1995-2020	1995	2020
Total	565.4	1006	1561	4.1	100	100
Africa	20.2	47	77	5.5	3.6	5.0
Americas	108.9	190	282	3.9	19.3	18.1
East Asia and the Pacific	81.4	195	397	6.5	14.4	25.4
Europe	338.4	527	717	3.0	59.8	45.9
Middle East	12.4	36	69	7.1	2.2	4.4
South Asia	4.2	11	19	6.2	0.7	1.2
Intraregional	20.2	47	77	5.5	3.6	5.0
Long-Haul	108.9	190	282	3.9	19.3	18.1

Note : From World Tourism Organization, 2000.

สำหรับประเทศไทยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจัดเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นจำนวนมากและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ในปี 1997 ทำรายได้จำนวน 220,754 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 309,268 ล้านบาท และ 384,360 ล้านบาท ในปี 2003 และ 2004 ตามลำดับ และประมาณการว่าจะเพิ่มสูงขึ้นเป็น 450,000 ล้านบาท ในปี 2005 (ตารางที่ 1.3) โดยเมื่อเทียบเป็นสัดส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศแล้วคิดเป็น ร้อยละ 4.7 ในปี 1997 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 5.2 และร้อยละ 5.9 ในปี 2003 และ 2004 ตามลำดับ และคาดว่าจะเพิ่มเป็นร้อยละ 6.3 ในปี 2005 (แผนภูมิที่ 1.2)

ตารางที่ 1.3

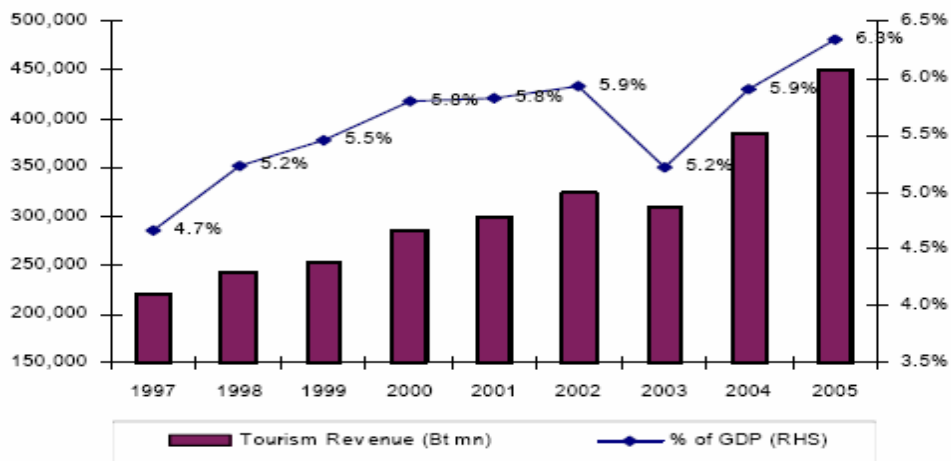
รายรับจากการส่งออกสินค้าและบริการที่สำคัญของไทยปี 1997-2005

(หน่วย:ล้านบาท)	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
รายได้จากนักท่องเที่ยว	220,754	242,177	253,018	285,272	299,047	323,484	309,268	384,360	450,020
คอมพิวเตอร์และรถยนต์	222,342	322,429	307,328	349,118	351,978	319,127	339,340	368,876	474,951
ชิ้นส่วนและอะไหล่รถยนต์	33,599	50,331	71,998	96,520	117,614	125,244	164,706	220,802	310,524
แผงวงจรไฟฟ้า	75,838	93,833	111,767	179,302	154,880	141,912	191,540	196,444	221,451
ปิโตรเคมี	23,980	40,786	46,026	79,973	71,429	76,111	89,205	124,809	169,139
ยาง	57,450	55,407	43,942	60,712	58,708	74,004	115,797	137,466	148,808
อัญมณี	73,154	76,942	67,479	69,397	81,312	93,082	104,526	106,279	129,357
วิทยุ, โทรทัศน์และชิ้นส่วน	44,724	59,823	51,204	77,969	74,971	89,752	103,765	129,543	126,996
เสื้อผ้า	97,007	122,975	110,268	124,212	129,129	116,589	114,745	124,267	126,634
เหล็ก	26,758	37,326	38,196	55,318	48,301	53,600	70,222	99,588	116,078
เคมีภัณฑ์	25,416	28,070	34,514	49,427	44,876	51,150	65,897	82,848	106,015
อาหารทะเลแช่แข็ง	58,346	77,441	76,439	82,840	89,377	86,502	88,789	90,712	100,633

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2548.

แผนภูมิที่ 1.2

สัดส่วนรายรับการท่องเที่ยวเมื่อเทียบกับมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ
ปี 1997-2005

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2548.

ธุรกิจโรงแรมในประเทศไทยจัดเป็นธุรกิจหลัก (primary core activity) ธุรกิจหนึ่งที่อยู่ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและเป็นหนึ่งใน 5 อุตสาหกรรมที่ Michael E. Porter เสนอต่อรัฐบาลไทยภายหลังการบรรยายเรื่อง "Thailand's Competitiveness" ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพและสามารถสร้าง value chain ได้มากที่สุด เนื่องจากประเทศไทยมีโรงแรมชั้นดีและอาหารอร่อย ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดเป็นยุทธศาสตร์การเพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศพร้อม ตั้งเป้าหมายที่จะทำให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งเอเชีย (tourism capital of asia) และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (quality tourism destination) ภายในปี 2551 และจากข้อมูลล่าสุดเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2552 ประเทศไทยได้รับการโหวตความนิยมแหล่งท่องเที่ยวประเภทหาดทรายชายทะเลติดอันดับ 1 ในกลุ่ม Sun and Beach Outside Europe ประจำปี 2552 ซึ่งจัดขึ้นโดยหนังสือพิมพ์ Aftonbladet ประเทศสวีเดน โดยได้จัดทำแบบสอบถาม สํารวจความคิดเห็นสมาชิกของหนังสือพิมพ์ดังกล่าว จำนวน 30,093 คน เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ประเภทเมืองน่าเที่ยว และหาดทรายชายทะเล ซึ่งตั้งอยู่ในและนอกทวีปยุโรปที่นักท่องเที่ยวมีความประทับใจ และต้องการจะเดินทางเพื่อท่องเที่ยวและพักผ่อนในปี 2552 โดยประเทศไทยได้รับคะแนนโหวตสูงถึงร้อยละ 31.3 ตามติดด้วยประเทศบราซิลและมาเลเซีย ซึ่งได้คะแนนห่างออกไปที่ร้อยละ 10.6 และร้อยละ 10.4 ตามลำดับ นอกจากนี้

ประเทศไทยยังได้รับการโหวตจากนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันและยุโรปให้เป็นที่หมายอันดับ 1 สำหรับการท่องเที่ยวประเภทชายหาดและทะเล (beaches and seas) และประเภทผจญภัยในธรรมชาติ (eco-adventure) (ตารางที่ 1.4) ซึ่งการท่องเที่ยวในประเภทผจญภัยในธรรมชาตินี้เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตารางที่ 1.4

ผลการจัดอันดับประเทศไทยตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยว

Tourist Favorite Product	Thailand Compared to Global		Thailand Compared to Asia Pacific	
	Rank	Mkt Share	Rank	Mkt Share
1. Beaches & Seas	9	2.9%	1	26.9%
2. Cities	22	1.3%	6	6.0%
3. Eco-Adventure	14	2.0%	1	29.9%
4. Natural Sites	None	-	None	-
5. Health	None	-	None	-

- Thailand ranks top-five in Tourists' favorite products in Beaches and Eco-Adventure

ที่มา : Minor International Group, 17 สิงหาคม 2005

กล่าวสำหรับการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศแล้ว อาจพูดได้ว่ามีที่มาจากการประชุมสุดยอดด้านสิ่งแวดล้อมโลก (Earth Summit) ที่จัดขึ้น ณ กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2535 ซึ่งในที่ประชุมได้มุ่งเน้นและนำความสนใจของทั่วโลกสู่ประเด็นเรื่องการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม และจากการประชุมครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ประการด้วยกัน ประการแรกคือ กระแสความต้องการของชาวโลกให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ประการที่สอง ได้แก่ กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนประการสุดท้าย ได้แก่ กระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว จากกระแสหลักทั้ง 3 นี้ได้ก่อให้เกิดการประยุกต์รูปแบบการท่องเที่ยวขึ้นมาหลากหลายรูปแบบ แต่รูปแบบ

การท่องเที่ยวที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุดคือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีแนวความคิดพื้นฐานที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ การใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว และการให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับการผลักดันและส่งเสริมให้เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน และยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือหรือมาตรการหนึ่งในการส่งเสริมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากร ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะลดน้อยหรือเสื่อมโทรมลง อันเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

จากจุดเริ่มต้นดังกล่าว เราจึงเห็นได้ว่าในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายได้พยายามผสมผสานเรื่องของการอนุรักษ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจโดยการใช้ประโยชน์จากพื้นที่อนุรักษ์ให้เป็นแหล่งพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ควบคู่ไปกับการสงวนรักษาระบบนิเวศตามธรรมชาติ โดยส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์ด้วยความเชื่อว่าการท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ จะเป็นทางเลือกหนึ่งที่เปิดโอกาสให้มีการจ้างงานและสร้างรายได้จำนวนมากทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจแก่คนในชนบทให้ตระหนักถึงความสำคัญและช่วยสนับสนุนการสงวนรักษาพื้นที่อนุรักษ์และทรัพยากรธรรมชาติ

อย่างไรก็ตามที่ผ่านมากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลับเป็นฝ่ายได้รับผลกระทบจากการพัฒนาสาธารณูปโภคสาธารณูปการและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ถูกสร้างเกินขอบเขตหรือกำลังความสามารถที่แหล่งท่องเที่ยวจะรับได้ และขาดการแบ่งโซนที่ถูกต้องเหมาะสม อีกทั้งผู้ประกอบการคำนึงถึงปริมาณและผลประโยชน์จากนักท่องเที่ยวมากกว่าคุณภาพ ทำให้มีผลกระทบต่อชุมชนในท้องถิ่นทั้งวิถีชีวิตและวัฒนธรรม รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การจัดการด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบันยังขาดมาตรฐานคุณภาพรูปแบบที่เหมาะสม ขาดการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและฐานทรัพยากร จนทำให้เกิดปัญหาขึ้นในภายหลัง ขาดความตระหนักรู้ ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน และขาดการร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งราชการ องค์กรเอกชน และประชาชน รวมไปถึงนักท่องเที่ยวด้วย

จังหวัดระนองเป็นจังหวัดแรกของภาคใต้ที่ตั้งอยู่ริมฝั่งอันดามันหรือมหาสมุทรอินเดีย มีชายแดนติดกับประเทศพม่า อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ เป็นระยะทางประมาณ 568 กิโลเมตร มีเนื้อที่รวมทั้งพื้นดินและเกาะแก่งต่าง ๆ ในเขตปกครองมากเป็นอันดับที่ 60 ของประเทศ คือ มีเนื้อ

ที่ 3,298.045 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,061,281 ไร่ ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ จังหวัดระนองมีรูปร่างเรียวยาวและแคบมีส่วนที่ยาวที่สุดประมาณ 169 กิโลเมตร และส่วนที่กว้างที่สุดเพียง 44 กิโลเมตร สำหรับส่วนที่แคบที่สุดของจังหวัด คือ คอคอดกระ หรือก๊วกระอยู่ในท้องที่อำเภอกระบุรี ซึ่งมีความกว้างเพียง 9 กิโลเมตรเท่านั้น

ภูมิอากาศของจังหวัดระนอง เนื่องจากภูมิประเทศส่วนใหญ่ของระนองเป็นภูเขา สลับซับซ้อนคิดเป็นร้อยละ 86 ของเนื้อที่จังหวัดมีเกาะแก่งน้อยใหญ่ในทะเลอันดามันอีก 62 เกาะ และเนื่องจากระนองเป็นจังหวัดที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จึงส่งผลให้มีฝนตกมากถึงปีละ 8 เดือน จังหวัดระนองมี 3 ฤดู คือ ฤดูฝน ระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนธันวาคม, ฤดูร้อน เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนเมษายน และฤดูหนาวในช่วงเดือนมกราคม ซึ่งไม่หนาวเกินไป เพราะมีอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 26-28 องศาเซลเซียส เหมาะแก่การพักผ่อนเป็นอย่างมาก

เกาะช้าง จังหวัดระนอง เป็นเกาะขนาดใหญ่มีพื้นที่ประมาณ 18 ตารางกิโลเมตร ห่างจากปากน้ำระนองประมาณ 25 กิโลเมตร หากมองจากแผนที่จะเห็นรูปร่างของเกาะช้างที่เป็นเกาะใหญ่และมีความยาวมากที่สุดกว่าเกาะใด ๆ ในทะเลระนอง รอบเกาะมีรอยเว้าแหว่งตลอดแนวทำให้เกิดอ่าวและหาดทรายสวย ๆ หลายแห่ง โดยเฉพาะหาดด้านตะวันตกมีบังกะโลให้บริการอยู่หลายแห่งและเป็นจุดดำน้ำตื้นชมปะการังและชมพระอาทิตย์ตกที่สวยงาม ด้วยความใหญ่ของเกาะนี้เองจึงทำให้มีการขนานนามว่าเป็นเกาะที่ใหญ่เหมือนช้าง นอกจากนี้ยังมีอ่าวสวย ๆ อีกหลายแห่ง เช่น อ่าวไขเต่า อ่าวใหญ่ อ่าวเล็ก อ่าวชาวเล อ่าวค้อ และสะพานหินธรรมชาติที่มีลักษณะเป็นก้อนหินทับถมกันคล้ายสะพานที่ยื่นออกไปในทะเล เป็นต้น

เกาะช้างจัดเป็นอีกหนึ่งเกาะที่สังกัดอยู่ในความดูแลของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะพยาม มีฐานะเป็นหมู่บ้านเกาะช้างของตำบลเกาะพยาม อำเภอเมือง ซึ่งอยู่ห่างจากเกาะพยามประมาณ 4 กิโลเมตร ภูมิประเทศตอนกลางของเกาะช้างมีลักษณะเป็นภูเขาขนาดย่อม ๆ มีป่าไม้เบญจพรรณยืนต้นกระจายอยู่ทั่วไปและเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าจำพวก ลิง ค่าง บ่าง หมูป่า และนกนานาชนิด ถือได้ว่าเป็นเกาะที่ยังคงความเป็นธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์อยู่มากเกาะหนึ่ง ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บนเกาะมีประมาณ 430 คน มีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพที่ต้องมีการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก เช่น ทำการประมง สวนยางพารา สวนมะพร้าว สวนมะม่วงหิมพานต์ และบางส่วนประกอบธุรกิจรีสอร์ท อีกทั้งยังมีศูนย์แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การทำแผ่นยางพารา และฟาร์มแยม เรียกว่าเกาะ

ข้างเป็นเกาะท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง องค์กรประกอบต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ทำให้ชื่อของเกาะข้างเริ่มเป็นที่รู้จักและทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวมากขึ้น เมื่อมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น นักลงทุนรายใหม่ก็เพิ่มจำนวนขึ้นเช่นกัน โดยต่างเข้ามาลงทุนโดยเฉพาะการสร้างรีสอร์ตที่ขึ้นมารองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 23 แห่งบนเกาะข้างแห่งนี้และเกิดการแย่งกันใช้ทรัพยากรโดยไม่คำนึงถึงคุณค่า กล่าวคือ แต่ละรีสอร์ตมักจะมองว่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสินค้าที่มีไว้สำหรับการพัฒนาและการผลิตเพื่อแสวงหากำไร จึงต่างมุ่งใช้ประโยชน์จากธรรมชาติเพื่อสร้างผลกำไรแก่ตนเองอย่างเกินพอดี เมื่อนานวันเข้าการรบกวนกับการขาดมาตรการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวดในชุมชน การละเลยการมีส่วนร่วมของเจ้าของรีสอร์ตและคนในชุมชนอย่างจริงจังในการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ ที่ค่อย ๆ เกิดขึ้น จึงทำให้หลายรีสอร์ตในปัจจุบันต้องประสบผลภาวะมากมายอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกาย จิตใจ ของนักท่องเที่ยวและวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้น ๆ แล้ว ยังก่อให้เกิดการสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ ทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงอีกด้วย

จากการลงสำรวจพื้นที่ของผู้วิจัย เพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้นกับสภาพปัญหาของเกาะข้างนั้น ผู้วิจัยพบว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นรอบรีสอร์ตที่ตั้งอยู่ในเขตเกาะข้างดังกล่าวสาเหตุหนึ่งเกิดมาจากการขาดความรู้ ความเข้าใจทางด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชน จนถึงการขาดความร่วมมือในการรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น มีการทิ้งขยะและปล่อยน้ำเสียจากรีสอร์ตลงสู่ทะเลโดยปราศจากระบบการบำบัดน้ำทิ้งก่อน ซึ่งจะทำให้เกิดการสูญเสียทัศนียภาพและเกิดสภาพที่ไม่น่าดู เช่น สภาพน้ำที่มีสีดำคล้ำไปด้วยขยะและสิ่งปฏิกูล ซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศในระยะยาวได้อีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นการให้บริการกำจัดขยะจากภาครัฐยังไม่เพียงพอและขาดเทคโนโลยีที่เหมาะสม จึงทำให้เกิดการทับถมกันของขยะมูลฝอย เพราะเหตุนี้เจ้าของรีสอร์ตจึงใช้วิธีการกำจัดขยะโดยการฝังกลบและการเผาที่ส่งผลต่อคุณภาพน้ำใต้ดินและคุณภาพของอากาศโดยตรง ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นบนเกาะข้างในปัจจุบัน

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงค่อนข้างเป็นห่วงว่า หากปัญหาในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมถูกปล่อยทิ้งไว้จะส่งผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อมในระยะยาวและอาจเป็นในอนาคตอันใกล้ ผู้วิจัยเห็นว่าการจะแก้ปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่ายโดยต้องเริ่มที่ทุกฝ่ายมีความตระหนักต่อปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมก่อนเพื่อจะได้หาทางเตรียมการป้องกันและหยุดยั้งมิให้ปัญหามานปลายออกไป การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะ

ศึกษาความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของเจ้าของรีสอร์ท ที่ตั้งอยู่ในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง เพราะกลุ่มเจ้าของรีสอร์ทดังกล่าว เป็นทั้งผู้มีส่วนสร้าง และรับผลกระทบจากปัญหานี้อย่างเด่นชัด โดยจะเน้นปัญหาที่อยู่ในลักษณะเป็นภาวะมลพิษ 3 ปัญหา คือ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ และมลพิษจากขยะมูลฝอย ในการศึกษา ผู้วิจัยมุ่งหวังจะได้ทราบสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น มุมมองต่อปัญหาและการปฏิบัติต่อปัญหา เหล่านั้นของบรรดาเจ้าของรีสอร์ท ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ดังกล่าว อันจะช่วยให้สามารถพัฒนาเกาะช้างนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มีสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศ และทรัพยากรที่สมบูรณ์ตลอดไปได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษา เรื่อง “ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของเจ้าของรีสอร์ท ที่ตั้งอยู่ในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมรอบรีสอร์ท ในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง
2. เพื่อศึกษาความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของเจ้าของรีสอร์ท ในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษา ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมของเจ้าของรีสอร์ท ที่ตั้งอยู่ในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ซึ่งมีขอบเขตในการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร คือ เจ้าของรีสอร์ท ที่ตั้งอยู่ในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง จำนวน 17 ราย
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - สนใจปัญหามลภาวะบนเกาะ 3 เรื่อง คือ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ และมลพิษจากขยะมูลฝอย
 - เน้นระดับความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษ

สิ่งแวดล้อมทั้ง 3 ด้านข้างต้น เช่น แสดงความรู้สึกวิตกกังวลและห่วงใยต่อปัญหามลภาวะที่เกิดขึ้น มีการปฏิบัติอย่างจริงจังในการป้องกันปัญหามลภาวะ มีการหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มีการรณรงค์ให้บุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา มีการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหา การระดมความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาช่วย เป็นต้น

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการเก็บรวบรวมความคิดเห็นของเจ้าของรีสอร์ทที่มีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณรอบรีสอร์ท ที่ตั้งอยู่ในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง จะดำเนินการในช่วงเดือนมีนาคม- เมษายน พ.ศ. 2553

นิยามศัพท์เฉพาะ

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น

ปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง ปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็น ดิน น้ำ อากาศ ทิวทัศน์ ระบบนิเวศธรรมชาติต่าง ๆ รวมถึงความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาด้วย ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ทั้งสิ้น

มลพิษ หมายถึง สภาพความสกปรกแปรเปลี่ยน ที่มีต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการมีสิ่งไม่บริสุทธิ์มาปะปน สิ่งที่มาปะปนอาจทำให้อัตราส่วนของอากาศหรือน้ำเปลี่ยนไป ทำให้สิ่งแวดล้อมขาดคุณภาพที่จะเกื้อกูลต่อการดำรงชีวิต

ความตระหนัก หมายถึง พฤติกรรมด้านอารมณ์ ซึ่งแสดงออกซึ่งความรู้สึก ความคิดเห็น ความสำนึกและความรับผิดชอบ อยู่ในสภาวะของจิตใจเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้น โดยการได้รับสัมผัสจากสิ่งเร้า และสิ่งแวดล้อม การรับรู้โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความมีสติรู้สึกตัว และความสนใจต่อสิ่งเร้า

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการพัฒนา ทั้งในการแก้ไขและป้องกันปัญหา โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม รวมถึงการร่วมติดตาม ประเมินผลและรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน และเครือข่ายทุกรูปแบบในพื้นที่

รีสอร์ท หมายถึง สถานที่พักที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในทางธุรกิจเพื่อให้บริการที่พักชั่วคราวสำหรับคนเดินทางหรือบุคคลอื่นใดโดยมีค่าตอบแทน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ความเข้าใจในการรักษาและพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของเจ้าของรีสอร์ท รวมไปถึงการเอาใจใส่ต่อปัญหาและการลงมือแก้ไข
2. หน่วยงานภาครัฐและเอกชนสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาการอนุรักษ์และการจัดการสิ่งแวดล้อมบนเกาะนี้
3. ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม สำหรับผู้สนใจประเด็นการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถนำไปต่อยอดในการศึกษาค้นคว้าเพื่อขยายองค์ความรู้ต่อไปได้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของเจ้าของรีสอร์ท ที่ตั้งอยู่ในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง” นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีสาระสำคัญต่างๆ เพื่อนำมาสร้างความเข้าใจพื้นฐานกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและปัญหาสิ่งแวดล้อม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม
3. แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก
4. กฎหมายสิ่งแวดล้อม

แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อม (Environment) คือ สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต ซึ่งจะมีผลต่อการดำรงชีวิตและวิวัฒนาการของร่างกาย พฤติกรรม และสังคมมนุษย์ ตามหลักวิชานิเวศวิทยา (Ecology) ถือว่าสิ่งมีชีวิตทุกชนิดมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันกับสิ่งแวดล้อม ถ้าอยู่ในสภาพปกติ เรียกว่า สภาพที่เป็นสมดุลธรรมชาติ (balance of nature) แต่ถ้าสิ่งใดในระบบถูกทำให้เสื่อมลง สิ่งอื่น ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันก็จะเสื่อมลงกลายเป็นสภาวะธรรมชาติที่เสียดุล หรือเกิดปัญหาของสภาวะแวดล้อมขึ้น

คำว่า “สิ่งแวดล้อม” มาจากคำในภาษาอังกฤษ คือ “Environment” ซึ่งมีความหมายได้หลายอย่างขึ้นอยู่กับผู้ใช้คำนี้ว่าต้องการขอบเขตเพียงใด ทั้งนี้มีผู้ที่ให้ความหมายของคำว่าสิ่งแวดล้อมไว้ต่างกัน ดังนี้

กนก จันทรทอง (2538, หน้า 9) ได้ให้ความหมายว่า สิ่งแวดล้อม คือทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถส่งผลต่อสิ่งมีชีวิตตลอดชีวิต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 (2539, หน้า 837) ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่า เป็นสิ่งต่างๆที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2530, หน้า 1) ให้ความหมายว่า สิ่งแวดล้อม คือทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มีอิทธิพลและเกี่ยวโยงถึงกันเป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2532, หน้า 1) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม คือสิ่งที่อยู่โดยรอบที่มีผลกระทบต่อชีวิต ซึ่งหมายรวมถึงธรรมชาติที่เป็นรูปธรรมที่เรียกว่า สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ดิน น้ำ อากาศ และสิ่งที่เป็นนามธรรมสำหรับมนุษย์ที่เรียกว่า สิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น วัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยม ที่มีผลกับความผูกพันกับความรูสึกนึกคิดและกิจกรรมของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนเสียชีวิต

สิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ (ประพล เขมดำรงค์ อ้างถึงใน ยุวรัตน์ รัตนาคินทร์, 2527)

1. สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Environment) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ สัตว์ป่า เป็นต้น สิ่งแวดล้อมประเภทนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองและอาจใช้เวลาเร็วหรือช้าเพียงใดขึ้นอยู่กับชนิดและประเภท
2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-made Environment) เป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้ความรู้ความสามารถสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการ และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์เอง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อม (Environment) คือ สิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา ซึ่งอาจเกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น

สมบัติเฉพาะตัวของสิ่งแวดล้อม

เกษม จันท์แก้ว (2543, หน้า 5) ได้กล่าวถึง สมบัติเฉพาะตัวของสิ่งแวดล้อม (Properties) ว่าหมายถึง สิ่งที่มีอยู่ในตัว ซึ่งมีศักยภาพในการแสดงออกในสิ่งนั้น การฝืนศักยภาพของสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ แล้วย่อมก่อให้เกิดปัญหาขึ้นต่อสิ่งนั้นและสิ่งแวดล้อมอื่นในทางลบไม่มาก

ก็น้อย ดังนั้นการที่จะทำให้สิ่งแวดล้อมยั่งยืน (Sustainable Environment) จำเป็นที่จะต้องเข้าใจ สมบัติของสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ทั้งโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมแต่ละประเภทนั้นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ดิน ไม้ น้ำ ดิน มนุษย์ สัตว์ วัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งอาจเกิดขึ้นเฉพาะแห่งเฉพาะที่ การเปลี่ยนแปลงจะไม่เกิดขึ้นในระดับมหภาคแต่อาจเปลี่ยนในระดับจุลภาค
2. สิ่งแวดล้อมนั้นจะไม่อยู่โดดเดี่ยวในธรรมชาติ แต่จะมีสิ่งแวดล้อมอื่นอยู่ด้วยเสมอ เช่น มนุษย์กับที่อยู่อาศัย ดิน ไม้กับดิน ปลา กับน้ำ ฯลฯ
3. สิ่งแวดล้อมประเภทหนึ่ง มีความต้องการอื่นเสมอ เช่น ปลาต้องการน้ำ ดิน ไม้ต้องการน้ำ มนุษย์ต้องการที่อยู่อาศัย ฯลฯ ทั้งนี้เป็นจากสิ่งแวดล้อมทุกชนิดต้องการสิ่งอื่นเพื่อการอยู่รอด หรือรักษาสถานภาพของตนเอง หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจสูญสลายได้
4. สิ่งแวดล้อมจะอยู่กันเป็นกลุ่ม เรียกว่า กลุ่มของสรรพสิ่ง (แวดล้อม) นี้ว่าระบบนิเวศหรือระบบสิ่งแวดล้อม ซึ่งภายในระบบนิเวศนี้มีองค์ประกอบหรือหลากหลายชนิดของสิ่งแวดล้อม แต่ละชนิดจะมีหน้าที่เฉพาะและทำหน้าที่ตามที่ตนมีหน้าที่ภายในระบบนิเวศนั้น ๆ ซึ่งรวมกันเป็นกลไกสิ่งแวดล้อมกระบวนการต่าง ๆ ในกลุ่มแล้ว แสดงออกเป็นพฤติกรรมร่วมกัน หรือแสดงออกเป็นการทำงาน (Function) ร่วมกัน
5. สิ่งแวดล้อมมีความพันกันแบบลูกโซ่ ดังนั้นเมื่อทำลายสิ่งแวดล้อมหนึ่งแล้ว จะส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่น ๆ เป็นลูกโซ่เสมอ เช่น ตัดไม้ทำลายป่า จะส่งผลกระทบต่อการพังทลายของดิน ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เกิดอุทกภัย สูญเสียทรัพย์สินและชีวิต
6. สิ่งแวดล้อมแต่ละประเภทจะมีลักษณะทนทาน และความเปราะต่อการถูกกระทบได้แตกต่างกัน บางชนิดหรือบางประเภทจะมีความคงทนได้ดี บางชนิดเปราะบาง เช่น ดินมักถูกชะล้างได้ง่าย ทั้งนี้เป็นเพราะการอยู่รวมกันของสิ่งแวดล้อมเป็นกลุ่มระบบนั้นมีกลไกสิ่งแวดล้อมควบคุมให้เกิดกระบวนการภายในกลุ่มและระบบที่สำคัญคือ แสงอาทิตย์และสิ่งมีชีวิต
7. สิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงตามเวลาที่เปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงนั้นอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวหรือถาวรก็ได้ กลไกสิ่งแวดล้อม “มีชีวิต” เช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติทั่วไป ดังนั้นกระบวนการเกิดภายในและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น เช่น เมืองทุกเมืองจะค่อย ๆ เติบโต การทำลายป่าแล้วผืนจะมีพืชค่อย ๆ ขึ้นทดแทน

แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นปัญหาที่สำคัญและกำลังได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วหรือประเทศที่กำลังพัฒนา สภาวะแวดล้อมที่เสื่อมโทรมหรือเป็นพิษได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตบนโลก ในปัจจุบันเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า สภาวะแวดล้อมที่เสื่อมโทรมหรือเป็นพิษ นอกจากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางระบบนิเวศแล้ว ยังก่อให้เกิดการรบกวนความสุขเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน และในที่สุดก็เกิดอันตรายต่อชีวิตด้วย นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของปัญหาสิ่งแวดล้อม อาทิ สมพงษ์ ทองใบ (2538, หน้า 6) กล่าวว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง ปัญหาที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของมนุษย์อย่างไม่ประหยัด และขาดความรับผิดชอบ ก่อให้เกิดปัญหามลภาวะและอื่น ๆ ต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่กระทบต่อบุคคลจำนวนมาก และสถานการณ์ดังกล่าวไม่เป็นที่พึงปรารถนาและมีความรู้สึกว่าการกระทำบางอย่างเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของปัญหาสิ่งแวดล้อมว่า เป็นปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณภาพสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งอยู่ในภาวะมลพิษ อันได้แก่ สิ่งแปลกปลอมเจือปนอยู่ในสิ่งแวดล้อม จนถึงระดับที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ เป็นอันตรายต่อทรัพยากรที่มีชีวิตและระบบนิเวศน์ หรือก่อให้เกิดอันตรายต่อโครงสร้าง (Structure) ต่าง ๆ (บันลือ พฤษะวัน, 2535)

ปัญหาสิ่งแวดล้อมมีสาเหตุกว้าง ๆ 3 ประการ ได้แก่ การเพิ่มอย่างรวดเร็วของประชากร การขยายตัวของเมือง และการใช้เทคโนโลยีกับสิ่งแวดล้อมก็นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น

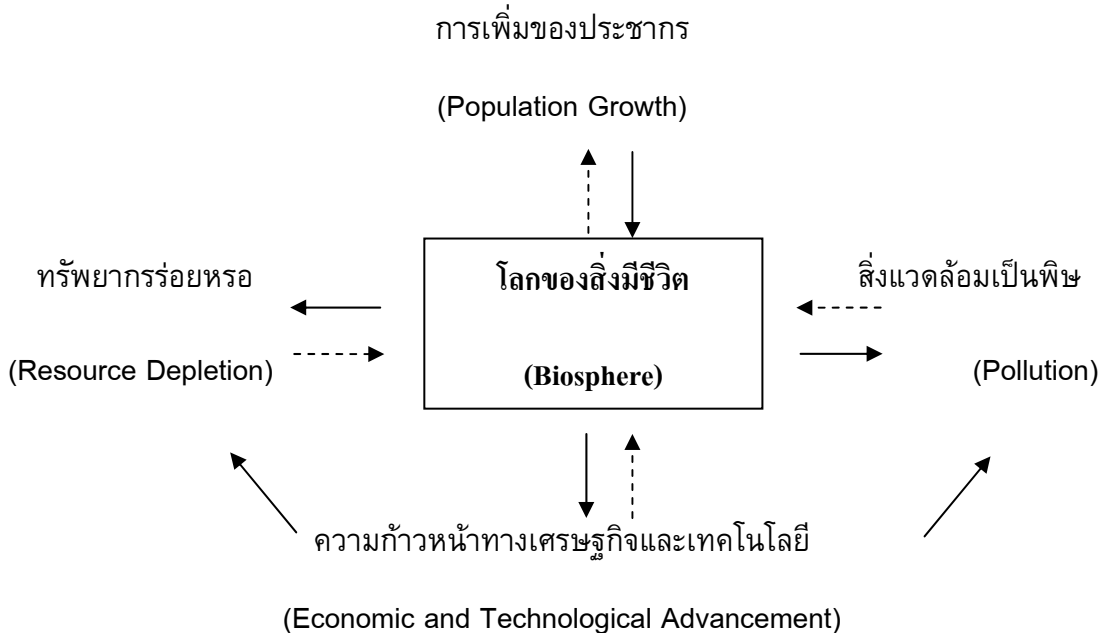
ดังนั้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงหมายถึงรวมทั้ง ปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็น ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ เมือง สัตว์ พืช ทิวทัศน์ ระบบนิเวศธรรมชาติต่าง ๆ รวมถึงความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาด้วย ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์

สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม

นาท ตันตวิรุพท์ (2521, หน้า 23-24) ได้สรุปสาเหตุสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกไว้ ดังภาพ

ภาพที่ 2.1

การเพิ่มประชากร

ที่มา: มหาวิทยาลัยมหิดล, มนุษย์อุตสาหกรรมและสภาพแวดล้อม, 2548

แก้ไข: เพิ่มเติมเครื่องหมายลูกศรประโดยผู้วิจัย

จากภาพแสดงให้เห็นว่า เหตุสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกซึ่งเกิดบริเวณผิวบางที่ห่อหุ้ม และเป็นบริเวณรองรับชีวิตต่าง ๆ (Life Supporting System) ซึ่งนักนิเวศวิทยาเรียกว่าโลกของสิ่งมีชีวิต (Biosphere) นั้น ได้แก่

1. การเพิ่มจำนวนของประชากร (Population Growth) โดยเฉลี่ยทั่วโลกมีการเพิ่มสูงขึ้น และเมื่อประชากรเพิ่มขึ้นการบริโภคก็เพิ่มมากขึ้นทั้ง อาหาร ที่อยู่อาศัย พลังงาน จึงทำให้เกิดมีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นปัจจัยในการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการ ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรมและลดลง
2. การขยายตัวทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (Economic and Technological Advancement) ความเจริญทางเศรษฐกิจทำให้มาตรฐานในการดำรงชีวิตสูงตามไปด้วย ขณะเดียวกันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก็ช่วยส่งเสริมให้มีการนำทรัพยากรมาใช้ได้ง่ายขึ้น

เมื่อเป็นเช่นนี้อาจสรุปได้ว่า การเพิ่มขึ้นของประชากรเป็นตัวการ ส่วนความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีเป็นตัวเร่ง ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ 2 ประการ คือ ทรัพยากรลดลง หรือความร่อยหรอของทรัพยากร (Resource Depletion) และสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ (Pollution)

ความรุนแรงของปัญหามลภาวะ (Scale of Pollution)

ความรุนแรงของปัญหามลภาวะสามารถแบ่งระดับการนำเสียของสิ่งแวดล้อมออกเป็น 6 ระดับ คือ (วรรณ ศรีเพ็ชรราพร, 2540, หน้า 12)

1. สิ่งแวดล้อมมีสิ่งเพิ่มเติม (Environmental Addition) ซึ่งเป็นลักษณะของการนำเสียของสิ่งแวดล้อมในระยะแรก ๆ คือ ทำให้สุนทรียภาพเกิดความเสื่อมเสีย มีทัศนียภาพไม่น่ามอง สิ่งแวดล้อมเกิดความสกปรก แต่ยังไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ
2. สิ่งแวดล้อมแปดเปื้อน (Environment Contaminant) คือ สิ่งแวดล้อมเกิดการแปดเปื้อนสกปรก สิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ได้รับอันตราย แต่ไม่มีปัญหามลภาวะรุนแรงนัก
3. สิ่งแวดล้อมเป็นอันตราย (Environmental Hazard) สิ่งแวดล้อมเริ่มเป็นอันตรายและเริ่มมีผลต่ออินทรีย์วัตถุ
4. สิ่งแวดล้อมมีมลสาร (Environmental Pollution) สิ่งมีชีวิตเริ่มตาย อินทรีย์วัตถุเริ่มมีระดับการนำเสียสูงขึ้นตามลำดับ เริ่มกระทบกระเทือนกับกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง ระบบนิเวศเริ่มเกิดความมั่นคง อัตราการนำเสียจะสูงกว่าอัตราการฟื้นตัว สภาวะแวดล้อมเสื่อมโทรมหรืออยู่ในสภาพเลวลง เว้นแต่มีการแก้ไขให้ดีขึ้น เช่น ภาวะการนำเสียที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม
5. มลภาวะที่เป็นอันตรายสูง (Dangerous Pollution) ระดับการนำเสียเป็นอันตรายสูง สิ่งมีชีวิตจะตายแต่สามารถแก้ไขได้ทัน ถ้าแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ อัตราการตายของสิ่งมีชีวิตค่อนข้างสูง
6. มลภาวะที่ก่อให้เกิดความวิบัติ เกิดการเสียชีวิตอย่างกว้างขวางไม่สามารถคืนสภาพได้ในระยะสั้น อาจเกิดการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตเป็นบางพันธุ์

ประเภทของปัญหาสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นได้ทั้งในเขตชนบทและเขตเมือง โดยลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นจะมีความแตกต่างกัน คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นในเขตชนบทมักจะอยู่ในลักษณะของความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะที่ปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตเมืองมักจะอยู่ในลักษณะของภาวะมลพิษ สาเหตุที่ทำให้ลักษณะของปัญหาสิ่งแวดล้อมระหว่างเขตชนบทกับเขตเมืองมี

ความแตกต่างกัน เนื่องจากในเขตชนบทส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าในเขตเมือง ดังนั้นปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรจนก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติจึงปรากฏอยู่ในชนบทมากกว่าในเมือง ส่วนภาวะมลพิษซึ่งส่วนใหญ่แล้วมีที่มาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของมนุษย์ ในการคิดสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการผลิต เช่น โรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งเครื่องจักรกลในโรงงาน หรือสิ่งที่ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน เช่น ยานพาหนะ ซึ่งเป็นตัวการทำให้เกิดภาวะมลพิษต่าง ๆ ตามมาอีกหลายประการ คือ มลพิษทางเสียง มลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ และมลพิษขยะมูลฝอย

ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับรีสอร์ทต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ซึ่งเป็นปัญหาที่อยู่ในลักษณะภาวะมลพิษ 3 ประการ คือ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ และมลพิษจากขยะมูลฝอย

มลพิษทางน้ำ (Water Pollution)

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตอย่างมาก โดยเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน เช่น การประมง การสาธารณสุขปศุสัตว์ การอุตสาหกรรม การพลังงานและการคมนาคม ตลอดจนเป็นแหล่งรองรับของเสียจากกิจกรรมของมนุษย์ด้วย ในปัจจุบันได้มีการเพิ่มปริมาณของประชากรอย่างรวดเร็ว และมีการนำทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้อย่างมากมายในการเพิ่มผลผลิตและจัดการสาธารณสุขปศุสัตว์ต่าง ๆ ให้เพียงพอกับความต้องการที่เพิ่มขึ้น ซึ่งในการเพิ่มผลผลิตนี้ย่อมจะก่อให้เกิดของเสียขึ้น และของเสียเหล่านั้นส่วนหนึ่งได้ระบายลงสู่แหล่งน้ำที่นับวันจะมีปริมาณเพิ่มขึ้น และถ้าขาดความระมัดระวังในการทิ้งของเสียก็จะทำให้คุณภาพของแหล่งน้ำนั้นเสื่อมโทรมลง ในที่สุดก็เกิดปัญหามลพิษทางน้ำขึ้นได้

ผลของมลพิษทางน้ำนั้นนอกจากจะเป็นพิษเป็นภัยต่อการบริโภคแล้ว ยังก่อให้เกิดผลเสียต่อภาวะสมดุลของระบบนิเวศ ซึ่งในที่สุดก็จะมีผลกระทบมาถึงมนุษย์อย่างแน่นอน ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางด้านสาธารณสุข สาธารณสุข การประมง เกษตรกรรม แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย

มลพิษทางน้ำเป็นปัญหาสำคัญเรื่องหนึ่งทั่วโลกได้ให้ความสนใจอย่างกว้างขวาง ในปัจจุบันนี้มีการตื่นตัวกันมาก ในการควบคุมคุณภาพของแหล่งน้ำต่าง ๆ โดยมีการกำหนด

มาตรฐานของน้ำทั้งจากกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนมีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการควบคุม และกำจัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ หรือนำน้ำนั้นมาใช้ประโยชน์อีกครั้งหนึ่งเพื่อเป็นการ ป้องกันไม่ให้เกิดมลพิษในแหล่งน้ำอีกต่อไป

มลพิษทางน้ำหรือน้ำเสีย หมายถึง น้ำที่เสื่อมคุณภาพ หรือน้ำที่มีคุณสมบัติ เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากมีสิ่งแปลกปลอมที่ไม่พึงปรารถนาปนเปื้อน ทำให้เกิดความเสียหายต่อ การใช้ประโยชน์ (วรรณ ศรีเพ็ชรพร, 2540)

ณรงค์ ณ เชียงใหม่ (2550, หน้า 50) กล่าวว่า มลพิษทางน้ำ (Water Pollution) หมายถึง น้ำที่เสื่อมคุณภาพ หรือน้ำที่มีคุณสมบัติเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตามธรรมชาติ เช่น มี สิ่งปฏิกลที่ละลายน้ำ และไม่ละลายน้ำเจือปนจนทำให้เกิดผลเสียหายต่อการใช้ประโยชน์ของน้ำ และแหล่งน้ำ

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2530, หน้า 37) ให้ความหมายของน้ำ เสีย คือ น้ำที่มีสารใด ๆ หรือสิ่งปฏิกลที่ไม่พึงปรารถนาปนอยู่ การปะปนของสิ่งเหล่านี้จะทำให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะทางกายภาพของน้ำ

จากความหมายข้างต้นอาจสรุปได้ว่า มลพิษทางน้ำ หมายถึง ความเสื่อมโทรมของ คุณภาพน้ำอันเนื่องมาจากมีสิ่งแปลกปลอมเจือปนอยู่จนถึงระดับที่เป็นอันตรายต่อการใช้ ประโยชน์

ชนิดของมลพิษทางน้ำ (Classification of Water Pollution)

มลพิษทางน้ำอาจจำแนกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ 8 ประเภท ดังนี้ (วรรณ ศรีเพ็ชร พร, 2540, หน้า 48)

1. น้ำเน่า ได้แก่ น้ำที่มีออกซิเจนละลายในน้ำต่ำ มีสีดำคล้ำ และอาจส่งกลิ่นเหม็น น้ำ ประเภทนี้เป็นอันตรายต่อการบริโภค การประมง และทำให้แหล่งน้ำสูญเสียคุณค่าทางด้าน การพักผ่อนหย่อนใจ
2. น้ำเป็นพิษ ได้แก่ น้ำที่มีสารเป็นพิษเจือปนอยู่ในระดับที่เป็นอันตรายต่อชีวิตมนุษย์ สัตว์น้ำ เช่น สารประกอบของปรอท ตะกั่ว สารหนู แคดเมียม
3. น้ำที่มีเชื้อโรค ได้แก่ น้ำที่มีเชื้อแบคทีเรีย ไวรัส ฯลฯ เป็นเชื้ออหิวาตกโรค เชื้อบิด เชื้อไข้ ไทฟอยด์ เจือปนอยู่
4. น้ำขุ่นข้น ได้แก่ น้ำที่มีตะกอนและทรายเจือปนอยู่เป็นจำนวนมากจนเป็นอันตรายต่อ สัตว์น้ำ และเป็นอุปสรรคต่อการใช้ประโยชน์ของมนุษย์

5. น้ำร้อน ได้แก่ น้ำที่ได้รับการถ่ายเทความร้อนจากน้ำทิ้งจนมีอุณหภูมิสูงกว่าที่ควรจะเป็นตามธรรมชาติ ส่วนใหญ่เกิดจากการระบายน้ำหล่อเย็นจากโรงงานอุตสาหกรรมสู่แหล่งน้ำซึ่งมีผลต่อการดำรงชีวิต และการแพร่พันธุ์ของสัตว์น้ำและสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ
6. น้ำที่มีกัมมันตรังสี ได้แก่ น้ำที่มีกัมมันตรังสีเจือปนอยู่ในระดับที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์
7. น้ำกร่อย ได้แก่ น้ำจืดที่เสื่อมคุณภาพ เนื่องจากการละลายของเกลือในดินหรือน้ำทะเลไหลซึมเข้าเจือปน
8. น้ำที่มีคราบน้ำมัน ได้แก่ น้ำที่มีน้ำมันหรือไขมันเจือปนอยู่มาก

สาเหตุของการเกิดมลพิษทางน้ำ

แหล่งที่มาของน้ำเสีย ได้แก่ (สุรภี โรจนอารยานนท์, 2532, หน้า 31-32)

1. จากแหล่งชุมชน เช่น น้ำโสโครกจากอาคารบ้านเรือน ส่วนใหญ่เป็นสารประกอบอินทรีย์ที่สามารถสลายตัวได้ในธรรมชาติโดยจุลินทรีย์ที่อาศัยในน้ำ ถ้ามีปริมาณมากเกินไปจะทำให้ออกซิเจนที่ละลายในน้ำลดลง ทำให้น้ำเน่าเสียได้
2. จากโรงงานอุตสาหกรรม จะมีสารพิษทางน้ำปะปนหลายชนิด แล้วแต่ประเภทของอุตสาหกรรม นอกจากนั้นยังมีความร้อนที่เกิดจากขบวนการหล่อเย็นในโรงงานอุตสาหกรรมอีกด้วย
3. จากการเกษตรกรรม ได้แก่ ยาฆ่าแมลง ยากำจัดวัชพืช ปุ๋ยที่ถูกชะล้างลงสู่แม่น้ำเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดมลพิษทางน้ำได้
4. น้ำเสียจากกองขยะ มาจากขยะที่ถูกเก็บไว้โดยที่ยังไม่ได้มีการกำจัด และถูกกองทิ้งไว้เมื่อฝนตกก็จะทำให้มีน้ำเสียระบายลงสู่คลองได้
5. แหล่งกำเนิดอื่น (Diffuse of Non-point Source) ได้แก่ แหล่งกำเนิดที่กระจัดกระจายโดยทั่วไปเป็นพื้นที่กว้างขวาง คือ

5.1 การชะล้างความสกปรกจากหมู่บ้าน (Urban Storm Runoff) สิ่งสกปรกต่าง ๆ ตามหมู่บ้านรอบ ๆ แหล่งน้ำมีมากมาย ได้แก่ ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูลจากมนุษย์ และสัตว์ตะกอนดิน ฯลฯ เมื่อเวลาฝนตกสิ่งเหล่านี้จะถูกพัดพาลงสู่แม่น้ำทำให้เกิดมลพิษทางน้ำได้

5.2 น้ำขุ่นจากเหมืองแร่ (Mining) เหมืองแร่ต่าง ๆ ใช้น้ำในการทำงานมาก เช่น เหมืองฉีด น้ำที่ใช้ในกระบวนการนี้จะไหลพัดพาเอาตะกอนของดิน ททราย แร่ ลงสู่แม่น้ำและเกิดการตกตะกอน (Sedimentation) ในที่สุด

ผลกระทบจากมลพิษทางน้ำ

ภาวะมลพิษทางน้ำก่อให้เกิดผลเสียหายหลายประการ (นริศ ทวีสุข, 2541, หน้า 17) ดังนี้

1. ด้านสาธารณสุข น้ำเสียเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน หากมีการนำไปใช้อาบหรือดื่มอาจทำให้เกิดโรคได้หลายอย่าง เช่น อหิวาตกโรค บิด ไช้รากสาต เป็นต้น และสำหรับน้ำเสียที่ขาดออกซิเจนจะส่งกลิ่นเหม็นเน่าก่อให้เกิดความเดือดร้อนและบั่นทอนสุขภาพของผู้อาศัยอยู่ริมแม่น้ำลำคลอง
2. น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค แหล่งน้ำสำหรับการผลิตน้ำประปาส่วนใหญ่ได้มาจากแม่น้ำลำคลอง เมื่อแหล่งน้ำเหล่านี้เกิดเน่าเสียหรือคุณภาพลดลง การผลิตน้ำประปาเพื่อให้ได้มาตรฐานจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น
3. ด้านการประมง ภาวะมลพิษทางน้ำให้สัตว์น้ำต่าง ๆ เช่น ปลา กุ้ง หอย ปู และอื่น ๆ ลดจำนวนลง เนื่องจากไม่สามารถดำรงชีวิตและแพร่พันธุ์ได้ตามธรรมชาติเกิดผลเสียหายทางเศรษฐกิจตามมา น้ำเสียที่มีสารพิษปะปนอยู่มาก อาจทำให้สัตว์น้ำตายทันที หรือเป็นน้ำเสียที่ขาดออกซิเจน ถึงแม้ไม่ทำให้ปลาตายทันทีก็อาจทำลายพืชและสัตว์น้ำเล็ก ๆ ที่เป็นอาหารของปลาทำให้ตัวอ่อนของปลาขาดสารอาหาร ทำให้ปลาลดจำนวนลงเป็นผลเสียหายทางการประมง นอกจากนี้น้ำเสียที่มีอุณหภูมิสูงจะทำให้ระบบนิเวศของสัตว์น้ำถูกกระทบกระเทือนไม่สามารถแพร่พันธุ์ตามธรรมชาติ
4. ด้านการเกษตร น้ำเสียที่มีผลเสียหายต่อการเกษตรนั้น ส่วนใหญ่เป็นน้ำที่มีความเป็นกรดต่างค่อนข้างสูง และมีปริมาณเกลืออินทรีย์สูง หรือมีสารพิษเจือปนอยู่ ซึ่งมักมีสาเหตุจากการระบายน้ำทิ้งที่มีได้ผ่านระบบการกำจัดจากโรงงานอุตสาหกรรมลงสู่มแม่น้ำลำคลอง ทำให้พืชผลทางการเกษตรไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร
5. ด้านความสวยงามและการพักผ่อนหย่อนใจ แม่น้ำลำธารและแหล่งน้ำที่สะอาดเป็นความสวยงามตามธรรมชาตินิยมใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น ว่ายน้ำ ตกปลา เล่นเรือ ฯลฯ แต่ถ้าแหล่งน้ำสกปรกและมีกลิ่นเหม็น ย่อมไม่เหมาะที่จะใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน ในที่สุดก็จะมีผลกระทบต่อดูดสาหกรรมการท่องเที่ยวไปด้วย

มลพิษทางอากาศ (Air Pollution)

อากาศเสีย หมายถึง การที่มีสิ่งแปลกปลอมซึ่งเป็นพิษปะปนเข้าสู่บรรยากาศอาจโดยธรรมชาติ หรือการกระทำของมนุษย์ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมเป็นปริมาณมากจนเกิดผลกระทบต่อมนุษย์ สัตว์ พืช หรือวัตถุต่างๆ ส่วนใหญ่แล้วภาวะมลพิษทางอากาศมักเสียในเมืองใหญ่ ที่มีอาคารสูง มีการจราจรคับคั่งและติดขัด หรือในเขตอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ ซึ่งมีสารพิษถูกปล่อยออกสู่บรรยากาศในขณะที่มีปริมาณมากเกินไป และไม่สามารถกระจายออกไปได้ทันทั่วทั้งที่ (สุรภี โรจน์อารยานนท์, 2532, หน้า 15)

Robert (1978, อ้างถึงใน วรรณภา ศรีเพ็ชรพรพร, 2540, หน้า 17) ได้กล่าวว่า Engineer Joint Council แห่งสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำจำกัดความว่า มลพิษทางอากาศ หมายถึง ปรากฏการณ์ที่บรรยากาศภายนอกมีสิ่งเจือปนตั้งแต่หนึ่งชนิด หรือมากกว่าหนึ่งชนิดขึ้นไป สิ่งเจือปนอาจจะเป็นฝุ่นละออง ก๊าซ กลิ่น คว้น หรือไอระเหย ซึ่งสิ่งเจือปนเหล่านี้จะมีปะปนอยู่ทั้งปริมาณ และคุณภาพ และมีกำหนดระยะเวลาอันจะก่อให้เกิดอันตรายรบกวนต่อชีวิตความเป็นอยู่อย่างปกติสุขของมนุษย์ สัตว์ พืช รวมทั้งอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินด้วย

จากความหมายข้างต้นสามารถให้ความหมายของมลพิษทางอากาศว่า หมายถึง สภาวะที่มีสิ่งเจือปนอยู่ในอากาศเป็นปริมาณมากจนถึงระดับที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ และทรัพย์สินตลอดจนสัตว์และพืชทั่วไป สิ่งเจือปนในอากาศมีอยู่หลายประเภท เช่น ก๊าซบางชนิด ฝุ่นละออง กลิ่น คว้น เขม่า และกัมมันตรังสี เช่น ออกไซด์ของคาร์บอน ออกไซด์ของกำมะถัน ออกไซด์ของไนโตรเจน ไฮโดรคาร์บอน สารปรอท ตะกั่ว และละอองกัมมันตรังสี

แหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศ

แหล่งที่เป็นแหล่งกำเนิดสารพิษในอากาศ (เกษม จันท์แก้ว, 2530, หน้า 188-189) พอสรุปโดยสังเขป ดังนี้

1. การคมนาคม ได้แก่ ก๊าซพิษที่เกิดจากรถยนต์ มอเตอร์ไซค์ เรือยนต์ รถไฟ และเครื่องบิน ก๊าซที่เป็นพิษส่วนใหญ่เป็นคาร์บอนมอนอกไซด์ ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ไนโตรเจนออกไซด์ และอาจมีโลหะหนักปะปนออกมา
2. โรงงานอุตสาหกรรม ได้แก่ ก๊าซพิษเหมือน ๆ กับสารพิษที่ได้จากการคมนาคม แต่อาจมีฝุ่นละอองขนาดใหญ่กว่าและหมอกควันเพิ่มมากขึ้นด้วย
3. การกำจัดขยะมูลฝอย มักก่อให้เกิดการปนเปื้อนสารพิษในอากาศได้ เช่น ก๊าซ ฝุ่น เขม่า คว้น ที่ได้จากการเผาไหม้ขยะมูลฝอย

4. โรงไฟฟ้า ได้แก่ สารพิษที่ออกมาคล้ายกับที่ได้จากโรงงานอุตสาหกรรมและคมนาคม แต่อาจจะมีปริมาณรอบ ๆ โรงไฟฟ้าเท่านั้น

5. อาจมีหลายแหล่งที่ทำให้เกิดก๊าซพิษจากชุมชนและบ้านเรือน ที่พักผ่อนหย่อนใจ จาก น้ำที่เน่าเสีย จากดินเสีย และการก่อสร้าง รวมทั้งการรั่วไหลของก๊าซหุงต้มในครัวเรือน รถยนต์ และสถานที่ราชการ

สารมลพิษและอันตรายจากมลพิษทางอากาศ

อันตรายที่เกิดจากมลพิษทางอากาศที่มีผลโดยตรงต่อชีวิตมนุษย์ สัตว์ พืช และวัตถุ ซึ่ง เกิดจากสารมลพิษที่สำคัญต่าง ๆ มากมายหลายชนิด (วรรณฯ ศรีเพ็ชรราพร, 2540: 19-22) ใน ที่นี้ทางผู้วิจัยขอยกเพียงมลพิษทางอากาศที่เกิดบนเกาะมากล่าวถึงเท่านั้น ดังต่อไปนี้

1. คาร์บอนไดออกไซด์ เป็นก๊าซที่เกิดจากการเผาไหม้ของเชื้อเพลิงและสิ่งอื่น ๆ และเป็น ก๊าซที่ถูกปล่อยออกสู่บรรยากาศมากที่สุด โดยปกติแล้วก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์นี้ไม่จัดว่าเป็น ก๊าซพิษ แต่ถ้าก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เป็นปริมาณมากเจือปนอยู่ในบรรยากาศจะทำให้ อัตราส่วนของอากาศที่บริสุทธิ์สูญเสียไป นอกจากนี้แล้วก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ยังมึ ความสามารถในการสะสมตัวเองอยู่ในชั้นบนของบรรยากาศ ดังนั้นปริมาณของ คาร์บอนไดออกไซด์ที่ถูกปล่อยออกสู่บรรยากาศมากเท่าใดมันก็จะสะสมตัวเองมากขึ้นเรื่อย ๆ การรวมตัวกันของก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์นี้มีผลโดยตรงต่ออุณหภูมิของโลก เพราะคุณสมบัติ เฉพาะตัวของก๊าซนี้ก็คือ มันไม่ให้ความร้อนจากพื้นผิวโลกผ่านขึ้นไปได้ ซึ่งนักวิชาการเรียกว่า Green House Effect เนื่องจากมีลักษณะคล้ายกับ Green House นั่นคือ ในตอนกลางวัน แสงแดดสามารถส่องผ่านชั้นก๊าซลงมาได้ เพราะเป็นแสงที่มีช่วงคลื่นสั้น แต่เมื่อแสงแดดกระทบ พื้นผิวโลกแล้วความร้อนที่สะท้อนกลับขึ้นสู่ชั้นบรรยากาศจะมีช่วงคลื่นยาวไม่สามารถผ่านทะลุ ก๊าซ คาร์บอนไดออกไซด์ขึ้นไปได้ ทำให้ความร้อนที่บริเวณผิวโลกสูงขึ้นเรื่อย ๆ

2. ละอองตะกั่ว เป็นโลหะสีเทาเงินอยู่ในรูปของสารประกอบอินทรีย์ ละอองตะกั่วที่เจือปน อยู่ในอากาศเกิดจากการเผาไหม้ของน้ำมันเบนซิน ซึ่งส่วนใหญ่จะออกมาจากไอเสียของ เครื่องยนต์เบนซิน ดังนั้นบริเวณที่มีการใช้เครื่องยนต์ก็จะมีปริมาณของละอองตะกั่วเจือปนอยู่ ในบรรยากาศมาก ละอองตะกั่วเป็นสารที่มีพิษต่อสิ่งมีชีวิตอย่างมาก การหายใจเอาอากาศที่มี สารตะกั่วเจือปนอยู่เข้าไปจะเป็นอันตรายต่อระบบประสาท ไต ทางเดินอาหาร ตับ หัวใจ และ ระบบสืบพันธุ์ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดโรคโลหิตจาง เม็ดเลือดแดงอายุสั้น และในหญิงที่มีครรภ์ สารตะกั่วจะผ่านทางรกเข้าสู่ร่างกายของทารก ข้อที่ควรตระหนักก็คือ สารตะกั่วสามารถสะสม

อยู่ในกระดุกและเม็ดเลือดได้นาน หากปริมาณของตะกั่วในเม็ดเลือดสูงกว่า 40 ไมโครกรัม ต่อ เลือด 100 มิลลิลิตร ก็จะเป็นอันตรายต่อร่างกาย

3. หมอกควัน เกิดจากการรวมตัวของหมอก ซึ่งเป็นกลุ่มของหยดน้ำแขวนลอยคงที่อยู่ใน บรรยากาศกับควัน เกิดจากการเผาไหม้ที่ไม่สมบูรณ์ประกอบด้วยคาร์บอนและวัตถุที่เผาไหม้ได้ หมอกควันเกิดขึ้นจากปฏิกิริยาทางเคมีของสารพิษที่ปะปนอยู่ในอากาศ โดยมีสภาวะภูมิอากาศ และพลังงานจากดวงอาทิตย์ช่วยในการเกิด หมอกควันในบรรยากาศส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นเมื่อ สภาวะของอากาศสงบนิ่ง การเกิดหมอกควันสามารถทำอันตรายต่อส่วนต่างๆของร่างกาย โดยเฉพาะเยื่อในระบบทางเดินหายใจและทำให้เกิดการระคายเคืองดวงตา

4. เขม่า ฝุ่นดำ เป็นอนุภาคขนาดเล็กที่สุด เกิดจากการเผาไหม้ที่ไม่สมบูรณ์ ทั้งจากรถยนต์ และจากโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นสีขาว เทา และดำ อันตรายจากเขม่าและ ฝุ่นดำ ทำให้เกิดความรำคาญและเกิดโรคเกี่ยวกับหลอดลม

แนวทางในการป้องกัน แก้ไข และควบคุมมลพิษทางอากาศ

เทคนิควิธีการและด้านเศรษฐกิจในการควบคุมมลพิษทางอากาศ มีหลักการอยู่ 5 วิธี โดยต้องเลือกวิธีการที่ประหยัดและเหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อม (สุรภี โรจน์อารยานนท์, 2532, หน้า 25-28)

1. พยายามเลือกใช้วัตถุดิบ หรือเชื้อเพลิงที่ไม่มีสารที่ทำให้เกิดสารมลพิษในอากาศ
2. ปรับปรุงคุณภาพวัตถุดิบ หรือเชื้อเพลิงที่ใช้ในขบวนการให้มีสารที่อาจก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศได้
3. ปรับปรุงแก้ไขวิธีการขบวนการใด ๆ ที่สามารถช่วยลดสารมลพิษทางอากาศ
4. พยายามขจัดสารมลพิษในอากาศออกก่อนที่จะปล่อยออกสู่ภายนอก
5. เปลี่ยนแปลงขบวนการผลิตใหม่ที่ไม่ก่อให้เกิดสารมลพิษทางอากาศแทนขบวนการเก่าที่ไม่สามารถปรับปรุงแก้ไขได้

มลพิษจากขยะมูลฝอย

พระราชบัญญัติสาธารณสุข พุทธศักราช 2535 ได้ให้คำนิยามของขยะมูลฝอยว่า หมายถึง เศษของเหลือใช้ หรือของที่ใช้แล้วทั้งในรูปสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์ ส่วนสิ่งปฏิกูล คือ อุจจาระและปัสสาวะ รวมตลอดถึงวัตถุอื่นใดซึ่งเป็นสิ่งสกปรกโสโครกและมีกลิ่นเหม็น

ชนิดของขยะมูลฝอย

ขยะมูลฝอย แบ่งออกเป็นชนิดต่างๆได้ 8 ชนิด

1. ขยะสด ได้แก่ ขยะที่ประกอบด้วยอินทรีย์ที่เน่าเปื่อยผุพังและย่อยสลายโดยจุลินทรีย์ ได้แก่ ขยะพวกเศษอาหาร พืชผัก เศษเนื้อสัตว์ ขยะดังกล่าวนี้มักเกิดขึ้นจากการเตรียมการปรุง และเศษที่เหลือจากการรับประทานแล้ว นอกจากนั้นแล้วขยะสดยังเกิดจากตลาดสด สถานที่จำหน่ายอาหารสด และสถานที่เก็บ และส่งจำหน่ายอาหารอีกด้วย ขยะสดจะมี ส่วนประกอบของอินทรีย์วัตถุในปริมาณที่สูงมาก และอินทรีย์วัตถุดังกล่าวมักจะเป็นพวกที่ สลายตัวได้โดยง่าย

2. ขยะแห้ง ได้แก่ พวกเศษแก้ว กระจบอง ขวด ไม้ กระดาษ พลาสติก โลหะต่าง ๆ โดย ปกติแล้วขยะแห้งจะมีความชื้น และน้ำหนักโดยเฉลี่ยน้อยกว่าขยะสด เป็นขยะที่ย่อยสลายด้วยจุ ลินทรีย์ได้ยาก หรือไม่ได้เลย

3. ถ้ำ ได้แก่ เศษที่ออกจากของเหลือจากการเผาไหม้แล้ว ได้แก่ พวกกากของเชื้อเพลิง เช่น ถ้ำกลบ ละอองเขม่า และพวกกากที่เหลือจากเตาเผาขยะ การเผาไหม้ของเชื้อเพลิงบาง ชนิดจะเกิดถ้ำบิน (Fly Ashes) ซึ่งทำให้เกิดมลภาวะในอากาศ และอาจก่อให้เกิดเหตุรำคาญแก่ ชุมชน

4. ซากสัตว์ ซากสัตว์ชนิดต่าง ๆ ถือเป็นขยะที่มีอันตราย ซึ่งจำเป็นจะต้องกำจัดอย่าง ถูกต้องและเหมาะสม เพราะอาจจะก่อให้เกิดเป็นเหตุรำคาญเนื่องจากกลิ่นเหม็น หรือเชื้อโรค บางชนิดอาจจะแพร่กระจายขึ้นได้

5. ขยะที่เกิดจากธรรมชาติ ส่วนใหญ่จะเป็นพวกใบไม้ กิ่งไม้ ผลไม้ และดิน

6. ของที่ชำรุด ได้แก่ ชิ้นส่วนรถยนต์ เครื่องยนต์ ยางรถยนต์เก่า เตาไฟที่ชำรุด ตู้เย็นที่ ชำรุด ต้นไม้และกิ่งไม้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นขยะที่เกิดจากชุมชน ซึ่งบางชนิดต้องใช้เวลา นานมากจึงจะเกิดการผุพังเสื่อมสลายไป

7. เศษสิ่งก่อสร้าง ได้แก่ พวกเศษไม้ เศษโลหะ เศษอิฐ และชิ้นส่วนของคอนกรีต ซึ่งเกิด จากการก่อสร้างหรือการรื้อถอนอาคารส่วนใหญ่จะเป็นพวกวัตถุที่ย่อยสลายไม่ได้ ถ้าปล่อยทิ้ง ไว้จะทำให้เกิดการกีดขวางขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความไม่น่าดู

8. กากตะกอนของน้ำโสโครก แม้ว่าน้ำโสโครกจะเป็นสิ่งปฏิภูลในรูปของของเหลวก็ตาม จากกรรมวิธีของการกำจัดน้ำโสโครกจะมีกากตะกอนเกิดขึ้น ซึ่งเปลี่ยนแปลงสภาพจาก ของเหลวมาเป็นของแข็ง ซึ่งถือว่าเป็นขยะชนิดหนึ่งที่จะต้องกำจัดให้ถูกต้องเหมาะสม เพื่อที่จะ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมขึ้นได้ เพราะกากตะกอนของน้ำโสโครก นอกจากจะมี

อินทรีย์วัตถุที่ย่อยสลายได้ปะปนมาด้วยจำนวนหนึ่งแล้ว ก็อาจจะมีเชื้อโรคหรือสารเคมีที่พิษปะปนมาด้วย

ผลกระทบจากขยะมูลฝอย

ขยะมูลฝอยเป็นสิ่งจำเป็นต้องกำจัดให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล เพราะถ้ากำจัดไม่ถูกต้องและเหมาะสมแล้ว จะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ แก่ชุมชนที่สำคัญ คือ

1. เกิดมลพิษทางดิน น้ำ และอากาศ เช่น การทิ้งขยะลงแม่น้ำ จะก่อให้เกิดน้ำเน่าเสียเกิดกลิ่นเหม็น สกปรกไม่น่าดู เป็นต้น
2. แหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรคต่าง ๆ และแมลงนำโรค จะเห็นได้ว่าแหล่งทิ้งขยะเป็นแหล่งสะสมเชื้อโรค และพร้อมที่จะแพร่กระจายสู่ชุมชนได้ถ้าหากมีพาหะนำโรค เช่น แมลงวัน แมลงสาบ หนู เป็นต้น
3. การเสี่ยงต่อสุขภาพ ชุมชนที่ขาดการเอาใจใส่หรือขาดการจัดที่ถูกต้องแล้วทำให้ประชาชนถิ่นนั้นเสี่ยงต่อการติดโรคร้ายต่าง ๆ เช่น อหิวาห์ ไทฟอยด์ พยาธิ บิด เป็นต้น
4. การสูญเสียทางเศรษฐกิจ นอกจากชุมชนจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะแล้วการกำจัดอย่างไม่ถูกต้อง หรือขาดความรับผิดชอบนั้นก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ เช่น การทิ้งขยะลงสู่แม่น้ำทำให้เกิดมลพิษทางน้ำ ทรัพยากรน้ำถูกทำลาย นอกจากนั้นการเจ็บป่วยเนื่องจากโรคต่าง ๆ ประชาชนต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น
5. ทำให้ชุมชนหมดความสง่างาม การรณรงค์เพื่อรักษาความสะอาดเป็นส่วนหนึ่งของการทำให้เกิดความสง่างาม การเก็บรวบรวมขยะให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลนั้นไม่เพียงพอ แต่เพื่อบรรลุผลทางอื่นดังกล่าวมาแล้ว แต่ยังคำนึงถึงความสง่างามและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนอีกด้วย
6. เกิดเหตุรำคาญ ขยะมักก่อให้เกิดการรำคาญแก่ประชาชนได้ เช่น กลิ่นเหม็น ซึ่งเกิดจากการเน่าเปื่อย หรือการสลายตัวของขยะ

การกำจัดขยะมูลฝอย

การกำจัดได้อาศัยหลักการนี้ (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2533, หน้า 71-74)

1. การย่อยสลายตามธรรมชาติ (Composting) เป็นการนำขยะประเภทอินทรีย์วัตถุไปรวมกันไว้ และปล่อยให้ขยะถูกย่อยสลายไปเองตามธรรมชาติ หรือโดยวิธีช่วยกระตุ้นให้ขยะถูกย่อยสลายเร็วขึ้น
2. การสร้างโรงงานเผาขยะ (Incineration) การนำขยะที่เก็บได้ไปเผาในโรงงานที่จัดสร้าง

ขึ้น โดยความร้อนสูงประมาณ 1,700-1,800 ฟาเรนไฮต์ ซึ่งทำให้ขยะกลายเป็นขี้เถ้าทำให้ขยะลดปริมาณลงได้ถึงร้อยละ 75-95

3. การนำไปทำอาหารสัตว์ การนำส่วนของขยะที่เป็นเศษอาหาร เศษผัก ผลไม้ ไปเลี้ยงสัตว์เป็นการช่วยลดปริมาณขยะลงได้มาก การแยกแยะประเภทเศษอาหารเพื่อนำไปเลี้ยงสัตว์จึงนับว่าเป็นวิธีที่สะดวกและประหยัดได้มากที่สุด

4. นำกลับไปใช้ใหม่ (Recycle and Reuse) ขยะที่ทิ้งในแต่ละวันบางอย่างไม่มีประโยชน์ แต่อาจเป็นที่ต้องการของผู้อื่นได้ เช่น กระดาษทุกชนิด สามารถนำกลับไปทำกระดาษกลับไปใช้ใหม่ได้ ซึ่งเป็นการลดต้นทุนและสงวนทรัพยากรธรรมชาติได้ด้วย

5. การนำขยะไปทิ้งไว้ตามธรรมชาติ (Open Dump) การกำจัดขยะวิธีนี้เป็นวิธีที่แพร่หลายมานานแล้ว แต่ต้องใช้พื้นที่มากไม่เป็นที่รบกวนผู้ที่อยู่อาศัยใกล้เคียง ไม่เป็นแหล่งแพร่กระจายเชื้อโรคและไม่ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับทัศนียภาพ

6. การฝังกลบ (Sanitary Landfill) คือ การนำขยะไปทิ้งรวมกันไว้แล้วใช้ดินฝังกลบทับถมกองขยะไว้ตามหลักสุขาภิบาล โดยสลับกันเป็นชั้น ๆ

7. การนำไปทิ้งทะเล (Dumping at Sea) ขยะที่นำไปทิ้งต้องเป็นขยะที่สลายตัวยากหรือไม่สลายตัว เช่น ซากรถยนต์ เศษสิ่งก่อสร้าง ยางรถยนต์เก่า ฯลฯ

จากปัญหามลพิษทั้งสามด้านที่กล่าวมาข้างต้น ประกอบด้วย มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศและมลพิษจากขยะ นับเป็นปัญหาที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อชุมชนและการดำเนินกิจการรีสอร์ทบนเกาะช้างทั้งสิ้น ซึ่งมลพิษทั้งสามด้านนี้ จะส่งผลเสียทั้งในระยะสั้นและในระยะยาวจนอาจก่อตัวเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยากหากไม่มีการใส่ใจและลงมือปฏิบัติอย่างเห็น ๆ ในทางตรงกันข้ามหากเจ้าของรีสอร์ทและประชาชนที่อาศัยอยู่บนเกาะช้าง มีความตระหนักถึงปัญหา ให้ความร่วมมือ และใส่ใจที่จะหาวิธีที่การจัดการและแก้ไขอย่างยั่งยืนแล้ว ก็จะทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลพิษเบาบางลงหรือหมดไปได้

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม

ความหมายของการจัดการสิ่งแวดล้อม

สุรินทร์ เศรษฐมานิตย์ (2528, หน้า 147) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมหมายถึง การใช้การกระทำของมนุษย์ในการเปลี่ยนแปลงคุณภาพสภาวะแวดล้อมทางกายภาพของมนุษย์เอง อันได้แก่ คุณภาพของอากาศ น้ำ และองค์ประกอบอื่น ๆ ของโลก

ราตรี ภารา (2540, หน้า 39) กล่าวว่า การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environment Management) ในความหมายของนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คือ การดำเนินงานเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ โดยไม่มีผลกระทบต่อระบบสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อจะให้มียุทธศาสตร์ใช้ตลอดไป หรือการกำหนดกิจกรรมในการนำยุทธศาสตร์มาใช้

โคมพิศ ชื่อสัตย์ (2539, หน้า 94) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง แนวทางและกระบวนการต่าง ๆ ที่จะทำให้สิ่งแวดล้อมทั้งหลายดำรงอยู่ในภาวะที่สมดุลย์ การแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม รวมทั้งดำเนินการโดยที่จะทำให้อุณหภูมิ สิ่งแวดล้อม ต่าง ๆ อำนาจประโยชน์ต่อมนุษย์ได้สูงสุดและก่อให้เกิดปัญหาน้อยที่สุด รวมทั้งการใช้ยุทธศาสตร์ที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

อำนาจ เจริญศิลป์ (2540, หน้า 4) ให้คำจำกัดความของการจัดการสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้ การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินการต่อยุทธศาสตร์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ยุทธศาสตร์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถเอื้ออำนวยให้มวลมนุษย์มีใช้ตลอดไปโดยไม่ขาดแคลนและมีปัญหาใด ๆ

Jolly (1978, p.13) กล่าวว่า การจัดการสิ่งแวดล้อม คือ กระบวนการดำเนินการตามความสำคัญของยุทธศาสตร์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น มีส่วนให้ประโยชน์ตามความต้องการของมนุษย์ขั้นต่ำหรือมากกว่าอนาคต

Winslow and Gubby (1776, p.28) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าจัดการสิ่งแวดล้อมว่า หมายถึง การพิจารณาตรวจสอบยุทธศาสตร์ในพื้นที่อย่างดี แล้วตัดสินใจว่าจะทำอะไรตามที่จำเป็น โดยมีให้อันตรายมากจนทำให้สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์อาศัยมีเหลืออยู่น้อยนิดต้องเสียไป

หลังจากที่เกิดวิกฤตการณ์ทางด้านสิ่งแวดล้อมได้เกิดแนวคิดใหม่เป็นแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมในเชิงนิเวศวิทยาการเมือง ซึ่งปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2540, หน้า 78) ได้ชี้ให้เห็นว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมบนมิติของนิเวศวิทยาการเมืองนั้น เป็นการจัดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ หรือใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการต่อรองต่อสู้กับระบบตลาดเสรีที่คุกคามสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการเมืองระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของประชาชน

สรุปได้ว่า การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง แนวทางและกระบวนการนำยุทธศาสตร์ธรรมชาติและพลังงานมาใช้โดยมีการวางแผนการใช้ยุทธศาสตร์ที่มีอยู่อย่างดีและเหมาะสมทำให้สิ่งแวดล้อมทั้งหลายอยู่ในภาวะสมดุล ก่อให้เกิดประสิทธิภาพที่อำนาจประโยชน์

สูงสุดต่อมนุษย์และเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เป็นแนวทางของการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development)

หลักการจัดการสิ่งแวดล้อม

ในทฤษฎีทางการจัดการทั่วไปเป็นที่ยอมรับกันว่า การดำเนินกิจกรรมหรือกิจการใด ๆ ก็ตามที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จ หรือสามารถกระทำได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ต้องอาศัยการจัดการที่เหมาะสม ในเรื่องสิ่งแวดล้อมก็เช่นเดียวกัน การจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และเป็นความจำเป็นที่จะต้องเร่งดำเนินการเพื่อให้สภาพแวดล้อมและธรรมชาติยังคงยืนหยัดอยู่ต่อไป

เกษม จันทรแก้ว (2545, หน้า 48) กล่าวว่า การจัดการระบบสิ่งแวดล้อมนั้นมุ่งสร้างศักยภาพสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืนตลอดไป และมีหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นขั้นตอน คือ

1. การกำหนดชนิด / ประเภท และขอบเขตของสิ่งแวดล้อมเพื่อการใช้ประโยชน์ หลักการข้อนี้อาศัยพื้นฐานสมบัติเฉพาะตัวของสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีจุดเด่นเพื่อการสร้างรูปแบบการจัดการเป็นตัวนำแนวคิดในการกำหนดชนิด / ประเภท กลุ่ม ระบบย่อย ระบบสิ่งแวดล้อม และการกำหนดขอบเขต (อาจทำโดยการวางแผนการใช้ที่ดิน หรือกำหนดขอบเขตขึ้นมา) ทั้งนี้เป็นเพราะสิ่งเหล่านี้ไม่มีการเพิ่มจำนวนเกินปริมาณที่เคยมีมาก่อน มีแต่จะลดจำนวนลงทุกวัน ซึ่งการกำหนดขอบเขต การกำหนดชนิด จะนำไปสู่การหาขนาด ปริมาณ ว่ามีสถานภาพลักษณะใดเพื่อจะได้นำไปสู่การสร้างศักยภาพให้เอื้อประโยชน์ต่อไป

2. การกำหนดกิจกรรมเพื่อการคงสภาพและ / หรือ สร้างศักยภาพความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพนั้น ต้องเริ่มจากหลักการที่หนึ่ง คือ กำหนดชนิด ประเภทสิ่งแวดล้อมและขอบเขตของระบบ จนถึงสุดท้าย คือ การวางแผนการจัดการ ในจำนวนขั้นตอนเหล่านั้น มีขั้นตอนที่สำคัญอยู่ขั้นตอนหนึ่ง คือ การประเมินสถานภาพสิ่งแวดล้อม จะทำให้ทราบว่าสิ่งแวดล้อมที่จะจัดการนั้นมีความสมบูรณ์ หรือเสื่อมโทรมอย่างไรอะไรเป็นสาเหตุของปัญหาอันจะนำไปสู่การกำหนดกิจกรรมการจัดการ ทั้งเพื่อการคงสภาพของสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์ หรือสมดุลแล้ว เช่น สร้างแนวป้องกันหรือกิจกรรมการป้องกันให้มีประสิทธิภาพ และเพื่อมิให้เกิดปัญหาการแผ้วถางทำลายสิ่งแวดล้อมที่สมดุลแล้วให้เสื่อมโทรมลง การดำเนินการเช่นนั้นจะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมนั้นตลอดไป ในทำนองเดียวกันถ้าต้องใช้สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ต้องมีกิจกรรมลักษณะการนำสิ่งแวดล้อมมาใช้อย่างไร จึง

จะทำให้สิ่งแวดล้อมนั้นยั่งยืนตลอดไป นั้นหมายความว่า ต้องมีรูปแบบการจัดการเฉพาะสิ่งแวดล้อม และต้องเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพอย่างดีด้วย

3. การควบคุมในการจำกัด / บำบัดของเสียและมลพิษจากกิจกรรมการใช้ทรัพยากร เป็นที่ยอมรับในหลักการวิทยาศาสตร์แล้วว่า “ไม่มีเทคโนโลยีใดมีประสิทธิภาพร้อยเปอร์เซ็นต์” หมายถึง การใช้เทคโนโลยีทุกประเภททั้งเทคโนโลยีธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้น นอกจากจะได้ผลผลิตจากกระบวนการใช้เทคโนโลยีแล้ว ยังเกิดของเสียและ / หรือมลพิษเสมอ ดังนั้นในหลักการที่สามจึงมุ่งเน้นที่จะสร้างกิจกรรมควบคุมของเสีย หรือมลพิษสิ่งแวดล้อม จากหลักการที่หนึ่งและสอง ถึงแม้ว่าจะมีประสิทธิภาพก็ยังไม่สามารถรักษาสภาพแวดล้อมให้มีศักยภาพแบบยั่งยืนได้ เพราะของเสียและมลพิษมีพลังการทำลายสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่รอบ ๆ หรือที่เกี่ยวข้องเสมอ สุดท้ายก็เสื่อมลงถ้ามิได้มีการสร้างมาตรการควบคุมในการกำจัดและบำบัดของเสียอย่างมีประสิทธิภาพเอาไว้

นักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมท่านอื่นได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมไว้อีกด้วย ดังนี้

เสรีรัตน์ สมินทร์ปัญญา (2539:153-154) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมไว้ว่า

1.) การจัดการสิ่งแวดล้อม ควรจะดำเนินไปทุกด้านพร้อม ๆ กันไม่ควรแยกพิจารณาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว เพราะการจัดการสิ่งแวดล้อมทุกด้าน มีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันและกันอย่างซิดไกล้

2.) การจัดการสิ่งแวดล้อม ถือเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพราะถ้าปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ได้รับการป้องกันและแก้ไข ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม

3.) การจัดการสิ่งแวดล้อมใด ๆ จะไม่ประสบผลสำเร็จนอกเสียจากผู้บริหารได้ตระหนักถึงความสำเร็จของปัญหาสิ่งแวดล้อมและการยืนยันต่อนโยบายเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม

4.) การจัดการสิ่งแวดล้อมเกี่ยวข้องกับทุกคนในองค์กรที่ต้องให้ความร่วมมือ และประสานงาน

กนก จันทร์ทอง (2538, หน้า 106) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่จำเป็นที่ช่วยให้การจัดการสิ่งแวดล้อมบรรลุเป้าหมายไว้ ดังนี้

1.) กฎหมายมีส่วนช่วยให้เกิดการดำเนินงานสะดวกขึ้น กฎหมายที่สำคัญ ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ตลอดจนกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

- 2.) การวางแผนสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อม
- 3.) การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นประโยชน์ที่สำคัญในการตัดสินใจดำเนินโครงการสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การดำเนินมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบเปรียบเทียบคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง
- 4.) การสนับสนุนด้านงบประมาณ เป็นสิ่งที่สำคัญมากที่จะทำให้การจัดการสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพและเกิดความคล่องตัว

สรุปได้ว่า แนวคิด หลักการ ขั้นตอน และปัจจัยต่าง ๆ ของการจัดการสิ่งแวดล้อมจะเป็นกระบวนการที่ต้องมีการบูรณาการ โดยให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม ในการดำเนินงาน ตั้งแต่ การวางแผน การกำหนดนโยบาย การลงมือปฏิบัติและการประเมินผลงาน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในรีสอร์ทอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความตระหนัก

ความตระหนักเป็นภาวะการณ์ที่บุคคลมีความรู้สึกและเข้าใจถึงบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคลได้ แนวความคิดเกี่ยวกับความตระหนักผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมไว้ ดังนี้

ความหมายของความตระหนัก

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่อง “ความตระหนัก” นั้น พบว่าในเบื้องต้นได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2521, หน้า 24) ให้ความหมายของ ความตระหนักว่า ความตระหนักหมายถึง การที่บุคคลนึกคิดได้ หรือการเกิดขึ้นในความรู้สึกว่ามีสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์หนึ่ง สถานการณ์หนึ่ง ซึ่งการรู้สึกว่ามี หรือการนึกคิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นในสภาวะของจิตใจ แต่ไม่ได้หมายความว่า บุคคลนั้นสามารถจำได้ หรือระลึกได้ถึงลักษณะบางอย่างของสิ่งนั้น

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520, หน้า 10) ได้ให้ความหมายว่า ความตระหนัก หมายถึง การที่บุคคลนึกคิดได้ ซึ่งการเกิดขึ้นในความรู้สึกว่ามีสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์หนึ่ง หรือสถานการณ์หนึ่งซึ่งความรู้สึกมีการได้นึกคิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งนี้ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในสภาวะของจิตใจแต่ไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นสามารถจำได้หรือระลึกได้ถึงลักษณะบางอย่างของสิ่งนั้น

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2523, หน้า 133) ได้กล่าวไว้ว่า ความตระหนักรู้ เป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดทางด้านความรู้ (Cognitive Domain) แต่ความตระหนักรู้ไม่ได้เกี่ยวกับความจำหรือความสามารถระลึกได้ ว่า ความตระหนักรู้ หมายถึง ความสามารถนึกคิด ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในสภาวะจิตใจ

สมหมาย วันสอน (2522) ได้กล่าวไว้ว่า ความตระหนักรู้ เกือบคล้ายความรู้แตกต่างกันตรงที่ ความตระหนักรู้ไม่เกี่ยวข้องกับการจำหรือความสามารถที่จะระลึกได้ แต่ความตระหนักรู้เป็นเรื่องของการรับรู้ นึกคิด หรือมีความรู้สึกต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง หรือสถานการณ์หนึ่ง ความตระหนักรู้ หมายถึง ความรู้ในระดับต้นซึ่งเป็นการวัดในระดับแรกของการวัดความรู้

ประภาส บุญยินดี (2536) พบว่า ความตระหนักรู้ หมายถึง ความสำนึก ความรู้สึกนึกคิด และความปรารถนาต่าง ๆ ต่อสิ่งหนึ่งหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง โดยมีเหตุการณ์สภาพแวดล้อมในสังคมหรือสิ่งเร้าภายนอกเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดความตระหนักรู้

ณัฐธัญญา ภูโต (2538) ความตระหนักรู้ หมายถึง การแสดงออกซึ่งความรู้สึก ความคิดเห็น ความสำนึก เป็นภาวะที่บุคคลเข้าใจและประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับตนเองได้ โดยอาศัยระยะเวลาเหตุการณ์ ประสบการณ์ หรือสภาพแวดล้อม เป็นปัจจัยทำให้คนเกิดความตระหนักรู้

สมพงษ์ ทองใบ (2538) ความตระหนักรู้ คือ พฤติกรรมทางด้านอารมณ์หรือความรู้สึกซึ่งเกือบคล้ายความรู้ โดยเป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดของความรู้ โดยได้รับการสัมผัสจากสิ่งเร้าหรือสิ่งแวดล้อม

Bloom (1971, p.271) ให้ความหมายที่ค่อนข้างกว้างว่า ความตระหนักรู้เป็นขั้นสุดท้ายของภาคอารมณ์และความรู้สึก (Affective Domain) ความตระหนักรู้เกือบคล้ายกับความรู้ตรงที่ความรู้และความตระหนักรู้ไม่เน้นที่ลักษณะสิ่งเร้า แต่ความตระหนักรู้ต่างกับความรู้ตรงที่ความตระหนักรู้ไม่จำเป็นต้องเน้นปรากฏการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความตระหนักรู้จะเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้ามาเร้าให้เกิดความตระหนักรู้

Good (1975, p.54) ได้ศึกษา ความตระหนักรู้ ว่าหมายถึง ความรู้สึกที่แสดงถึงการเกิดความรู้ของบุคคล หรือการที่บุคคลแสดงความรู้สึกรับผิดชอบต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

Koffka (1978, p.212) ได้เสนอแนวความคิดว่า ความตระหนักรู้ มีความหมายเหมือนกับ ความสำนึก (Conscious) ซึ่งเป็นสภาวะทางจิตที่เกี่ยวกับสภาวะที่บุคคลได้รับความรู้ ได้รับรู้ หรือได้ประสบการณ์ต่าง ๆ แล้วมีการประเมินค่าและตระหนักรู้ถึงความสำคัญของตนเองที่มีต่อ

สิ่งนั้น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องของสภาวะตื่นตัวทางจิตใจต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์นั้น ๆ ซึ่งหมายความว่าระยะเวลาหรือประสบการณ์และสถานการณ์แวดล้อม หรือสิ่งเร้าภายนอกเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดความตระหนักขึ้น

จากการศึกษาความหมายของความตระหนัก (Awareness) จากนักวิชาการในสาขาต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศที่ได้ให้ความหมายไว้ข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่า ความตระหนัก (Awareness) หมายถึง พฤติกรรมด้านอารมณ์ ซึ่งแสดงออกซึ่งความรู้สึก ความคิดเห็น ความสำนึกและความรับผิดชอบ อยู่ในสภาวะของจิตใจเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้น โดยการได้รับสัมผัสจากสิ่งเร้า และสิ่งแวดล้อม การรับรู้โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความมีสติรู้สึกตัว และความสนใจต่อสิ่งเร้า

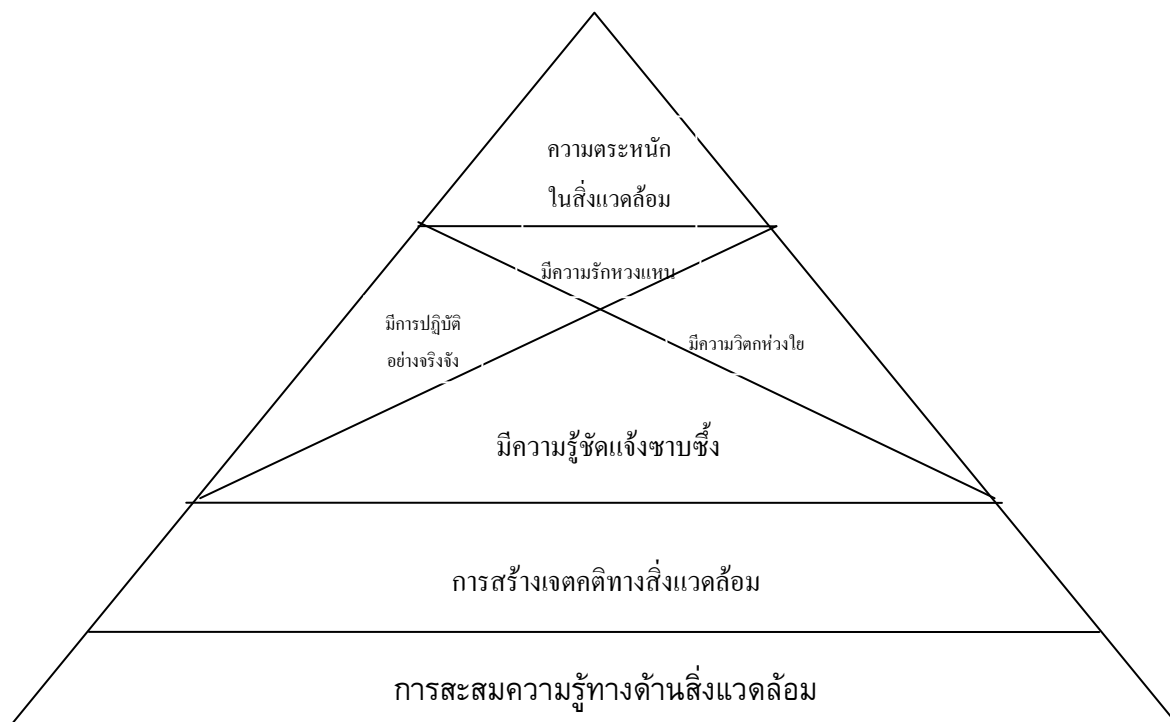
ความหมายของความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม

ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมมีความหมายโดยนัยเหมือนกับการมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม เพราะความตระหนักเป็นการรู้ที่อยู่ภายใต้จิตสำนึกตลอดเวลาครั้งใดที่เกิดปัญหาหรือพบเห็นเรื่องราวที่เรามีความรู้ก็จะตั้งจิตได้สำนึกทำให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจนไม่ว่าในภาวะใดก็ตามความสำนึกที่ฝังลึกและถูกต้องนั้นจะไม่เปลี่ยนแปลง (เกษม จันทรแก้ว, 2536)

การรู้ประจักษ์ชัด หรือการรู้ชัดแจ้งในเรื่องสิ่งแวดล้อมนั้นถ้าจะใช้คำพูดที่สามารถจดจำได้ง่ายสำหรับบุคคลทั่วไปน่าจะใช้คำว่า “รู้แจ้งเห็นจริงในเรื่องสิ่งแวดล้อม” ซึ่งการรู้แจ้งเห็นจริงนั้น ต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ (Knowledge) ทางสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องตามหลักการ คือ รู้กว้างและรู้จักผสมผสาน (Integration) ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ ซึ่งเป็นการรู้ในทุก ๆ ด้านที่เชื่อมโยงและเกี่ยวข้อง จนสามารถสร้างมโนภาพที่เป็นธรรมชาติของสิ่งนั้น ปัญหา และเหตุของปัญหา แนวทางแก้ไข แผนการแก้ไขและอื่น ๆ ได้ เมื่อเกิดการรับรู้แล้วจะต้องมีการสร้างเจตคติ (Attitude) ทางสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง คือ มีการเห็นของจริงหรือสัมผัสจริง โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า จนเกิดทัศนคติที่ถูกต้องและมั่นคงตลอดเวลา ภายหลังการเกิดความรู้และเจตคติที่ถูกต้องแล้วขั้นต่อไป ถ้าต้องการให้เกิดความตระหนัก หรือการรู้แจ้งเห็นจริงก็ต้องสร้าง “ความลุ่มลึกชัดแจ้ง” (Intelligibility) ในเรื่องสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ จะต้องมีการปฏิบัติจนเกิดเป็นกิจนิสัยและฝังแน่นในความรู้สึกอย่างคงทน ซึ่งรายละเอียดที่กล่าวมา ทั้งหมดสามารถสรุปเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ได้ ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2

ขั้นตอนตามลำดับของการสะสมความรู้และเจตคติ

ที่มา: มหาวิทยาลัยมหิดล, มนุษย์อุตสาหกรรมและสภาพแวดล้อม, 2548

สำหรับประเด็นความลุ่มลึกชัดแจ้งที่ก่อให้เกิดความตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อมนั้น สามารถแบ่งลำดับได้ 4 ขั้นตอน คือ

1. มีความรู้ชัดแจ้งและซาบซึ้ง หมายถึง เข้าใจอย่างถ่องแท้เรื่องสิ่งแวดล้อม รู้ว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี สิ่งใดก่อให้เกิดประโยชน์ สิ่งใดก่อให้เกิดโทษ และสิ่งใดก่อให้เกิดผลดีและผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม
2. มีความรักและหวงแหน หมายถึง รักและหวงแหนในสิ่งที่เข้าใจอย่างถ่องแท้สำหรับเรื่องราวต่าง ๆ ของสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสิ่งที่ถูก สิ่งที่ดี สิ่งที่มีประโยชน์ และจะก่อให้เกิดผลดีต่อมนุษยชาติและโลก เช่น ความรักและหวงแหนในความงามของธรรมชาติ ป่า เขา ชายทะเล เกาะแก่ง ต้นน้ำ ลำธาร ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า เป็นต้น
3. มีความวิตกกังวลและห่วงใย หมายถึง รู้สึกเป็นห่วงและกังวลถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม

เช่น เป็นห่วงและกังวลต่อการเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่เห็นแก่ตัว ไม่มุ่งประโยชน์ส่วนรวม การตัดดวงผลประโยชน์จากธรรมชาติโดยปราศจากความพอเพียง ที่เห็นชัดเจนคือ กรณีความวิตกและห่วงใยในสภาพภัยแล้งและวิกฤตการณ์ขาดแคลนน้ำซึ่งเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่าทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย การใช้ความได้เปรียบทางเศรษฐกิจจับซื้อจากประเทศเพื่อนบ้านซึ่งส่งผลให้เกิดการขยายตัวของป่าเสื่อมโทรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภัยธรรมชาติก็ทวีความรุนแรงขึ้นตามการขยายตัวของป่าเสื่อมโทรม เมื่อความวิตกและห่วงใยขยายวงกว้างขึ้น สื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและการประหยัดน้ำ จึงถูกผลักดันออกสู่ผู้รับซึ่งก็คือประชาชนทั่วไปทำให้เกิดความรู้สึกเป็นห่วงกังวลถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสิ่งแวดล้อมในทางที่ดีขึ้น ไม่มากก็น้อย

4. การปฏิบัติอย่างจริงจัง เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดสำหรับสร้างความลุ่มลึกเพื่อให้เกิดความตระหนักในสิ่งแวดล้อม ขั้นตอนทั้ง 3 ข้อ ที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้นแล้วนั้นเป็นเพียงพื้นฐานที่ก่อให้เกิด ผลทางด้านลักษณะนิสัยและความรู้สึกนึกคิด แต่ผลทางนามธรรมที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมนั้น จำเป็นต้องอาศัยการปฏิบัติอย่างจริงจังทั้งทางตรงและทางอ้อมในวิสัยที่มนุษย์แต่ละคนพึงกระทำได้ เหตุที่ต้องกล่าวเน้นตรงจุดนี้ เพราะมนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับที่แตกต่างกัน เช่น ในกรณีที่เรามีความตระหนักในผลร้ายของมลพิษทางน้ำแต่เราไม่สามารถยับยั้งหรือทำให้แม่น้ำเจ้าพระยา มีสภาพที่สมบูรณ์และสะอาดเหมือนในอดีตได้ ซึ่งก็เป็นเพราะวิสัยที่มนุษย์แต่ละคนพึงกระทำได้ เว้นแต่ว่าถ้ามนุษย์แต่ละคนมีความรับผิดชอบ ไม่ทิ้งของเสียและช่วยกันดูแลแม่น้ำเจ้าพระยาเท่านี้ ก็ถือเป็นการเพิ่มความสะอาดและลดมลพิษทางอ้อมที่จะเกิดขึ้นได้ และถ้ามนุษย์จำนวนแสนคน หรือล้านคนร่วมกันปฏิบัติอย่างจริงจังแล้ว ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากความตระหนักในสิ่งแวดล้อมก็จะแสดงผลอย่างชัดเจน และส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเข้าสู่ลักษณะการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันที่สุดในที่สุด (กิตติภูมิ มีประดิษฐ์, 2548, หน้า 39-40)

ความสำคัญของความตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อม

Benjamin S. Bloom (อ้างถึงใน ทวีสินธุ์ สิทธิการ, 2535, หน้า 27) ได้แบ่งพฤติกรรมออกเป็น 3 ประเภทคือ พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เจตพิสัย (Affective Domain) และทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม 3 ประเภทข้างต้น ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมา 3 ด้าน คือความรู้ (Knowledge) ทศนคติ (Attitude) และการปฏิบัติ (Practice) ตามลำดับ ในส่วนของการตระหนัก (Awareness) ซึ่งเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของพฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตได้ ดังนั้นจะต้องอาศัยพุทธิพิสัยและพฤติกรรมด้านเจตพิสัยเป็นส่วนประกอบ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526, หน้า 27) ซึ่งจะเห็นได้ว่าความตระหนักเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติของบุคคล กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าต่าง ๆ อันได้แก่ ความรู้ ข้อเท็จจริง ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ จะส่งผลให้บุคคลนั้นเกิดความตระหนักและทัศนคติตลอดจนเกิดการปฏิบัติในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Lawrance Kohlberg ซึ่งได้กล่าวว่า คนมีจิตสำนึกและมีเหตุผลในการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม 6 ระดับ ได้แก่ ปฏิบัติตามเพราะความกลัว ได้รับผลประโยชน์ตอบแทน ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับว่าเป็นคนดี สิ่งนั้นเป็นกฎเกณฑ์ของสังคมที่จะต้องทำตาม ตระหนักถึงหลักการที่จะต้องทำตามคำมั่นสัญญา และปฏิบัติตามเพราะมีความสำนึกรับผิดชอบชั่วดี ผู้ที่ได้รับการพัฒนาจริยธรรมระดับที่ 6 จะเป็นผู้ไม่เบียดเบียนสัตว์ ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม แต่การที่จะก้าวไปถึงจริยธรรมขั้นที่ 6 ได้นั้นไม่ใช่เรื่องง่ายจึงควรดำเนินการตามแนวทางดังนี้

1. การปลูกฝังความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน ถ้าคนคิดได้ว่าธรรมชาติ คือสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิต ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน คนก็จะช่วยกันดูแล ไม่ทำลาย ไม่เปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ส่วนตัว
2. การปลูกฝังให้รู้จักประมาณในการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรให้พอดีกับความต้องการ จะช่วยลดการสูญเสียทรัพยากร และทำให้มีทรัพยากรเหลือใช้อย่างยาวนาน ผู้นำสังคมควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน
3. การใช้มาตรการที่เป็นบรรทัดฐานของสังคม เช่น ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง
4. การพัฒนาโครงการต่าง ๆ ไม่ควรเน้นหนักในด้านเศรษฐกิจมากเกินไป เพราะจะทำให้มีการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างสิ้นเปลือง ควรพัฒนาจิตสำนึกของคนในสังคมควบคู่กันไป

นอกจากนี้ ชูชาติ ลีสุวรรณ (อ้างถึงใน วรรณิ จงศักดิ์สวัสดิ์ , 2536, หน้า 12-13) กล่าวว่า การให้การศึกษเพื่อแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้รับการปลูกฝังให้มีความตระหนักในปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อไป

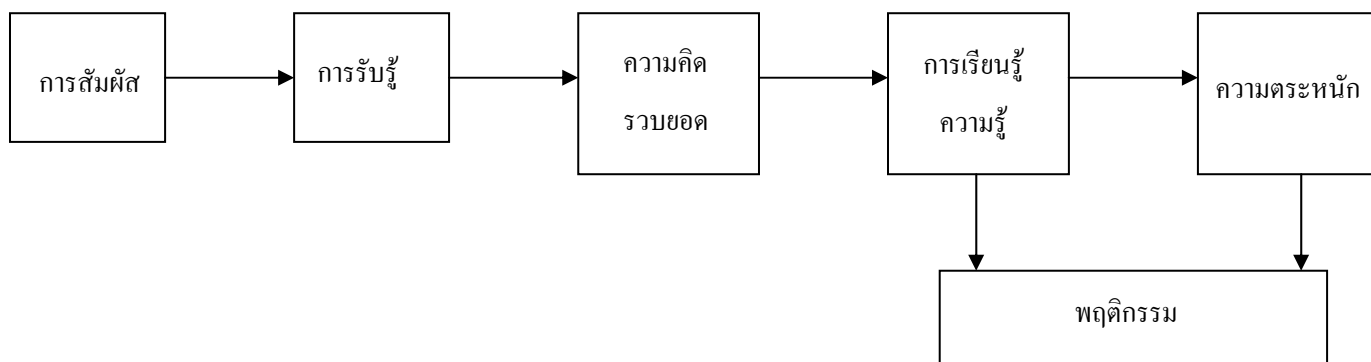
1. ความตระหนัก (Awareness) เพื่อช่วยให้บุคคลหรือกลุ่มสังคมมีความตระหนักและความรู้สึกไวต่อสิ่งแวดล้อมทั้งระบบ รวมถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องด้วย
2. ความรู้ความเข้าใจ (Knowledge) เพื่อช่วยให้บุคคลหรือกลุ่มสังคม มีความเข้าใจพื้นฐานต่อสิ่งแวดล้อมและปัญหาที่เกี่ยวข้อง และแสดงความรับผิดชอบเพื่อเผชิญกับปัญหา
3. ทักษะ (Attitude) เพื่อช่วยให้บุคคลหรือกลุ่มสังคมมีค่านิยมทางสังคมมีความรู้สึกมั่นคงต่อสิ่งแวดล้อม และมีแรงจูงใจในอันที่จะให้ความร่วมมืออย่างแข็งขันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม
4. ทักษะ (Skill) เพื่อให้บุคคลหรือสังคม มีทักษะในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม
5. ความสามารถในการประเมินผล (Evaluation Ability) เพื่อให้บุคคลและสังคมสามารถจะประมาณเครื่องมือทางสิ่งแวดล้อม และโปรแกรมทางการศึกษาในรูปแบบของนิเวศวิทยาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม จริยธรรม และปัจจัยทางการศึกษา
6. การให้ความร่วมมือ (Participate) เพื่อให้บุคคลและกลุ่มสังคมพัฒนาความรู้สึกของความรับผิดชอบต่อ และพิจารณาถึงปัญหาเร่งด่วนทางสิ่งแวดล้อมเพื่อให้แน่ใจว่ามีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น

ขั้นตอนและกระบวนการเกิดความตระหนัก

ความตระหนักเป็นผลของกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าหรือรับสัมผัสจากสิ่งเร้าแล้วเกิดการรับรู้ขึ้น (Perception) เมื่อเกิดการรับรู้แล้วต่อไปก็จะนำไปสู่การเกิดความเข้าใจในสิ่งเร้า นั้น และนำไปสู่การเรียนรู้ขึ้นต่อไปคือมีความรู้ในสิ่งนั้น และเมื่อบุคคลเกิดความรู้แล้วก็จะส่งผลให้เกิดความตระหนักในที่สุด และทั้งความรู้และความตระหนักนี้จะนำไปสู่การกระทำหรือแสดงพฤติกรรมของบุคคลต่อสิ่งเร้า นั้น ๆ ต่อไป และสามารถสรุปได้ ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3

ขั้นตอนและกระบวนการเกิดความตระหนัก

ที่มา: สุชีพ สงวนบุญยศรี, 2532

ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนัก

บัณฑิต จุฬาศัย (2528, หน้า 15-18) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของแต่ละบุคคลไว้ 3 ประการ ได้แก่

1. ประสบการณ์การรับรู้ที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทั้งในอดีตที่ผ่านมา และในชีวิตประจำวัน การรับรู้เรื่องราวใด ๆ ขึ้นอยู่กับความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น ประสบการณ์ที่ได้พบเห็นมีผลกระทบโดยตรง ทำให้เกิดการรับรู้ในระดับต่าง ๆ
2. ความใส่ใจ และการให้คุณค่า ในเรื่องที่จะรับรู้ ซึ่งแปรเปลี่ยนได้หลายระดับ ตั้งแต่ความจำเป็น ความต้องการ ความคาดหวัง ความสนใจและอารมณ์
3. ลักษณะรูปแบบของเรื่องที่จะรับรู้ นอกจากการรับรู้ของบุคคลจะขึ้นกับประสบการณ์ ความเอาใจใส่ และการให้คุณค่า ในเรื่องที่จะรับรู้แล้ว ยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของสิ่งหรือเรื่องที่จะรับรู้ เนื่องจากความตระหนักของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับ การรับรู้ ของบุคคลนั้น ๆ

ดังนั้น ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้จึงมีผลต่อความตระหนักด้วย จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนัก คือ

- 3.1 ประสบการณ์ที่มีต่อการรับรู้
- 3.2 ความเคยชินต่อสภาพแวดล้อม จะมีผลทำให้บุคคลไม่ตระหนักต่อสิ่งที่เกิดขึ้น
- 3.3 การเอาใจใส่และให้คุณค่า จะทำให้มีความตระหนักในเรื่องนั้นมากขึ้น
- 3.4 ลักษณะและรูปแบบของสิ่งเร้า น่าสนใจย่อมทำให้ผู้พบเห็นเกิดการรับรู้และการตระหนักขึ้น

3.5 ระยะเวลาและความถี่ในการรับรู้ ถ้ามนุษย์ได้รับการรับรู้บ่อยครั้งหรือนานเท่าไรยิ่งจะทำให้มีโอกาสเกิดความตระหนักได้มากขึ้น

การวัดความตระหนัก

ความตระหนัก (Awareness) เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับการรู้สำนึกว่ามีสิ่งนั้นอยู่ (Conscious of Something) จำแนกและรู้จัก (Recognitive) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ละเอียดอ่อนเกี่ยวกับความรู้สึกและอารมณ์ ดังนั้น การที่จะทำการวัดและประเมินผลจึงต้องมีหลักการและวิธีการตลอดจนเทคนิคเฉพาะ จึงจะวัดความรู้ และอารมณ์ดังกล่าวออกมาให้เที่ยงตรง และเชื่อมั่นได้ เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้สึกและอารมณ์นั้นมีหลายประเภทด้วยกัน ซึ่งจะนำมากล่าวไว้ดังนี้ (จรรยา ขุนทรง, 2539, หน้า 14)

1.1 วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) อาจเป็นการสัมภาษณ์ ชนิดที่มีโครงสร้างแน่นอน (Structured Item) โดยสร้างคำถามและมีคำตอบให้เลือกเหมือน ๆ กับแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ และคำถามจะต้องตั้งไว้ก่อน เรียงลำดับก่อนหลังไว้อย่างดี หรืออาจเป็นแบบไม่มีโครงสร้าง (Non-structured Item) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีไว้แต่หัวข้อใหญ่ ๆ ให้ผู้ตอบมีเสรีภาพในการตอบและคำถามก็เป็นไปตามโอกาสอำนวยในขณะที่สนทนา

1.2 แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสอบถามอาจเป็นชนิดเปิดหรือปิดหรือแบบผสมระหว่างเปิดกับปิดก็ได้

1.3 แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นเครื่องมือวัดชนิดที่ได้ตรวจสอบว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย มีหรือไม่มี สิ่งที่กำหนดในรายการอาจอยู่ในรูปของการทำเครื่องหมายตอบหรือว่า ใช่ หรือ ไม่ใช่ ก็ได้

1.4 มาตรวัดคุณภาพ (Rating Scale) เครื่องมือชนิดนี้เหมาะสำหรับวัดอารมณ์และความรู้สึกที่ต้องการทราบความเข้ม (Intensity) ว่ามีมากน้อยเพียงใดในเรื่องนั้น

1.5 การใช้ความหมายภาษา (Semantic Differential Technique: S.D) เทคนิคการวัดโดยใช้ ความหมายของภาษาของ Charles E. Osgood เป็นเครื่องมือวัดได้ครอบคลุมชนิดหนึ่ง เครื่องมือวัดชนิดนี้จะประกอบด้วย “เรื่อง” ซึ่งถือเป็น “สังกัด” และมักจะมีคุณศัพท์ที่ตรงข้ามกันเป็นคู่ ๆ ประกอบสังกัดนั้นหลาย ๆ คู่ แต่ละคู่จะมี 2 ขั้ว ช่องว่างระหว่าง 2 ขั้วนี้แบ่งด้วยตัวเลข ถ้าใกล้ข้างใดมากก็จะมีลักษณะตามคุณศัพท์ของขั้วนั้นมาก

คุณศัพท์ที่ประกอบเป็น 2 ขั้วนี้ แยกออกเป็น 3 พวกใหญ่ ๆ คือ พวกที่เกี่ยวกับการประเมินค่า (Evaluation) พวกที่เกี่ยวกับศักยภาพ (Potential) และพวกที่เกี่ยวกับกิจกรรม (Activity)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงแบ่งการวัดความตระหนักรู้ออกเป็น ความตระหนักต่อปัญหาและสาเหตุของการเกิดปัญหา ความตระหนักต่อผลกระทบอันเกิดจากปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความตระหนักต่อความต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

กฎหมายสิ่งแวดล้อม

การที่จะระบุได้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมหรือไม่ ส่วนหนึ่งจะสามารถพิจารณาได้จากกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่ได้ตรากำหนดขึ้นโดยกฎหมายสิ่งแวดล้อม (Environmental Law) ซึ่งเป็นกฎหมายประเภทหนึ่ง มักตราขึ้นเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นหลัก มีเนื้อหาครอบคลุมการป้องกันและเยียวยาความเสื่อมโทรมแห่งสุขภาพทั้งของมนุษย์และอมนุษย์ และมักคาบเกี่ยวกับกฎหมายจารีตประเพณี สนธิสัญญา ข้อตกลง พันธกรณี กฎระเบียบ และนโยบาย ฯลฯ หลากชนิด กฎหมายสิ่งแวดล้อมของบางประเทศอาจกำหนดคุณภาพสิ่งแวดล้อม และจำกัดเงื่อนไขในการดำเนินกิจการบางประเภทของมนุษย์ เช่น กำหนดปริมาณของภาวะมลพิษที่จะให้มีได้ หรือกำหนดให้ต้องมีการวางแผนและการตรวจสอบกิจการบางอย่าง เป็นต้น นโยบายของรัฐ เป็นต้นว่า มาตรการกันไว้ดีกว่าแก้ (Precautionary Principles) การมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อม และมาตรการใครทำคนนั้นจ่าย (Polluter Pay Principles) ล้วนเป็นลักษณะหนึ่งของกฎหมายสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 และนำเสนอในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นในงานวิจัย 2 ประการ ดังนี้คือ

1. ปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอย

● **มาตราที่ 4 "สิ่งแวดล้อม"** หมายความว่า สิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพ และชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้น "คุณภาพสิ่งแวดล้อม" หมายความว่า ดุลยภาพของธรรมชาติ อันได้แก่ สัตว์ พืช และทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ และสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้น ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพของประชาชนและความสมบูรณ์สืบไปของมนุษยชาติ "มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม" หมายความว่า ค่ามาตรฐานคุณภาพน้ำ อากาศ เสียง และสภาวะอื่น ๆ ของสิ่งแวดล้อม ซึ่งกำหนดเป็นเกณฑ์ทั่วไปสำหรับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

"มลพิษ" หมายความว่า ของเสีย วัตถุอันตราย และมลสารอื่น ๆ รวมทั้งกาก ตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้น ที่ถูกปล่อยทิ้งจากแหล่งกำเนิดมลพิษ หรือที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อม ตามธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือภาวะที่เป็นพิษภัยอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนได้ และให้หมายความรวมถึง รังสี ความร้อน แสง เสียง กลิ่น ความสั่นสะเทือน หรือเหตุรำคาญอื่น ๆ ที่เกิดหรือถูกปล่อยออกจาก แหล่งกำเนิดมลพิษด้วย

"ภาวะมลพิษ" หมายความว่า สภาวะที่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงหรือปนเปื้อนโดย มลพิษซึ่งทำให้คุณภาพของสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง เช่น มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษในดิน "แหล่งกำเนิดมลพิษ" หมายความว่า ชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม อาคาร สิ่งก่อสร้าง ยานพาหนะ สถานที่ประกอบกิจการใด ๆ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของมลพิษ

"ของเสีย" หมายความว่า ขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย อากาศเสีย มลสาร หรือวัตถุ อันตรายอื่นใด ซึ่งถูกปล่อยทิ้งหรือมีที่มาจากแหล่งกำเนิดมลพิษ รวมทั้งกาก ตะกอน หรือสิ่ง ตกค้างจากสิ่งเหล่านั้น ที่อยู่ในสภาพของแข็ง ของเหลวหรือก๊าซ

"น้ำเสีย" หมายความว่า ของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นของเหลว รวมทั้งมลสารที่ปะปน หรือปนเปื้อนอยู่ในของเหลวนั้น "อากาศเสีย" หมายความว่า ของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นไอเสีย กลิ่นคาว ก๊าซ เขม่า ฝุ่นละออง เถ้าถ่าน หรือมลสารอื่นที่มีสภาพละเอียดบางเบาจนสามารถ รวมตัวอยู่ในบรรยากาศได้

"วัตถุอันตราย" หมายความว่า วัตถุระเบิดได้ วัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์ และ วัตถุเปอร์ ออกไซด์ วัตถุที่มีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุที่มีอันตรายสูง วัตถุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทาง พันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ทำให้เกิดการระคายเคือง วัตถุอย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์ หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สิน หรือสิ่งแวดล้อม

"เขตอนุรักษ์" หมายความว่า เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตสงวนเพื่อ การท่องเที่ยว และพื้นที่เขตคุ้มครองอย่างอื่นเพื่อสงวนและรักษาสภาพธรรมชาติตามที่มี กฎหมายกำหนด

● **มาตรา 6** เพื่อประโยชน์ในการร่วมกันส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ของชาติ บุคคลอาจมีสิทธิและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. การได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารจากทางราชการในเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมและ

รักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อม เว้นแต่ข้อมูลหรือข่าวสารที่ทางราชการถือว่าเป็นความลับเกี่ยวข้องกับ การรักษาความมั่นคงแห่งชาติหรือเป็นความลับเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในทรัพย์สิน หรือสิทธิในทางการค้าหรือกิจการของบุคคลใดที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

2. การได้รับชดใช้ค่าเสียหาย หรือค่าทดแทนจากรัฐ ในกรณีที่ได้รับ ความเสียหายจาก ภัยอันตรายที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษหรือภาวะมลพิษ อันมีสาเหตุมาจากกิจการหรือ โครงการใดที่ริเริ่มสนับสนุนหรือดำเนินการโดยส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ

3. การร้องเรียนกล่าวโทษผู้กระทำผิดต่อเจ้าพนักงานในกรณีที่ได้พบเห็นการกระทำ ใด ๆ อันเป็นการละเมิด หรือฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษ หรือการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ

4. การให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับ การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

5. การปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยเคร่งครัด ทั้งนี้ตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายว่าด้วยการนั้น บัญญัติไว้

● **มาตรา 7** เพื่อเป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมและ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้องค์กรเอกชนซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทย หรือ กฎหมายต่างประเทศที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องโดยตรงกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม หรืออนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และมีได้มีวัตถุประสงค์ในทางสาธารณะ หรือมุ่งคำหากำไรจากการประกอบ กิจกรรมดังกล่าว มีสิทธิขอจดทะเบียนเป็นองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ตาม หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

● **มาตรา 8** องค์กรเอกชนที่ได้จดทะเบียนตามมาตรา 7 แล้วอาจได้รับการ ช่วยเหลือหรือได้รับการสนับสนุนจากทางราชการในเรื่องดังต่อไปนี้

1) การจัดให้มีอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตาม พระราชบัญญัตินี้หรือตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

2) การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ข้อมูลหรือข่าวสาร เพื่อสร้างจิตสำนึกของ สาธารณชนที่ถูกต้องเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

3) การช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ริเริ่มโครงการหรือกิจกรรม เพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่นั้น

4) การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเสนอแนะความคิดเห็นต่อรัฐบาลหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

5) การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนผู้ได้รับอันตรายหรือความเสียหายจากภาวะมลพิษอันเกิดจากการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษ รวมทั้งเป็นผู้แทนในคดีที่มีการฟ้องร้องต่อศาล เพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน หรือค่าเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้รับอันตรายหรือความเสียหายนั้นด้วย

2. ปัญหามลพิษทางน้ำ

- มาตรา 69 ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมมลพิษมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดประเภทของแหล่งกำเนิดมลพิษที่จะต้องถูกควบคุมการปล่อยน้ำเสียหรือของเสียลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ หรือออกสู่สิ่งแวดล้อมนอกเขตที่ตั้งแหล่งกำเนิดมลพิษไม่เกินมาตรฐานควบคุม มลพิษจากแหล่งกำเนิดที่กำหนดตาม มาตรา 55 หรือมาตรฐานที่ส่วนราชการใด กำหนดโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายอื่นและมาตรฐานนั้นยังมีผลใช้บังคับตาม มาตรา 56 หรือมาตรฐานที่ผู้ว่าราชการจังหวัดกำหนดเป็นพิเศษสำหรับเขต ควบคุมมลพิษตาม มาตรา 58

- มาตรา 70 เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษที่กำหนดตามมาตรา 69 มีหน้าที่ต้องก่อสร้าง ติดตั้งหรือจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสีย หรือระบบกำจัดของเสียตามที่เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษกำหนด เพื่อการนี้ เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษจะกำหนดให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองมีผู้ควบคุมการดำเนินงานระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบกำจัดของเสียที่กำหนดให้ทำการ ก่อสร้าง ติดตั้งหรือจัดให้มีขึ้นนั้นด้วยก็ได้

ในกรณีที่แหล่งกำเนิดมลพิษใดมีระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบกำจัด ของเสียอยู่แล้ว ก่อนวันที่มีประกาศของรัฐมนตรีตาม มาตรา 69 ให้เจ้าของหรือ ผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษแจ้งต่อเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษเพื่อตรวจสอบ หากเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษเห็นว่า ระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบกำจัดของเสีย ที่มีอยู่แล้วยังไม่สามารถทำการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียให้เป็นไปตาม มาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดที่กำหนดไว้ เจ้าของหรือผู้

ครอบครอง แหล่งกำเนิดมลพิษมีหน้าที่ต้องดำเนินการแก้ไขหรือปรับปรุงตามที่เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษกำหนด

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่ควบคุมมลพิษด้านต่าง ๆ อย่างละเอียดและมีความสมบูรณ์กว่ากฎหมายอื่นใด หากมีการนำเอากฎหมายนี้ไปปฏิบัติอย่างเต็มที่ก็น่าจะเกิดประสิทธิผลในการรักษาสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษารายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความตระหนักเจ้าของรีสอร์ทที่มีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของรีสอร์ท ที่ตั้งอยู่ในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง มีผลการศึกษาที่สัมพันธ์กับงานที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา และสามารถนำมาเสนอได้ดังนี้

จรรยา ขุนทรง (2539, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความตระหนักของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลองในจังหวัดนครปฐม พบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีความตระหนักในการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลองในระดับปานกลาง โดยตัวแปรทัศนคติต่อการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลอง ก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องความตระหนักในการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์แม่น้ำ ก่อให้เกิดความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อาชีพและประสบการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลอง ก่อให้เกิดความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนตัวแปรระดับการศึกษา สถานภาพในสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำลำคลอง ก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องความตระหนักในการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลอง อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ณัฐธนิชชา ภูโต (2538, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องความตระหนักและความตั้งใจที่จะปฏิบัติเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของข้าราชการตำรวจในสถานีตำรวจนครบาล จำนวน 386 นาย พบว่าข้าราชการตำรวจมีความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับสูง ตัวแปร อายุ อาวุธราชการ ระดับชั้นยศ ตำแหน่งหน้าที่ ระดับการศึกษา การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน มีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า หรือเท่ากับ 0.001 ส่วนข้าราชการตำรวจที่มีสถานภาพการสมรสแตกต่างกัน มีความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน ความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของข้าราชการตำรวจ มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจที่จะปฏิบัติเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.001

บรรชัช สืบสังข์ (2535, 133) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความตระหนัก และพฤติกรรมเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น กลุ่ม

ตัวอย่าง จำนวน 400 ราย พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น มีความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง และมีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อาชีพ การได้รับข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตเทศบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อายุและการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เรื่องฤทธิ์ กิตติวิทยาพงศ์ (2540, บทคัดย่อ) ศึกษารายงานการวิจัย เรื่อง ความรู้และความตระหนักของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณชายฝั่งทะเลหัวหิน พบว่า ความรู้และความตระหนักต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณชายฝั่งทะเลหัวหินอยู่ในระดับปานกลาง จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่าการประกอบอาชีพและพฤติกรรมการรับข่าวสาร มีความสัมพันธ์กับความรู้และความตระหนักต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 ส่วนการทดสอบทิศทางด้านความรู้และความตระหนักมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก

วินัย บำรุงกิจ (2535, หน้า 77 - 95) ศึกษาเรื่อง ความรู้และความตระหนักต่อสภาวะมลพิษทางสิ่งแวดล้อมของนักเรียนพลตำรวจ โรงเรียนตำรวจนครบาล พบว่า นักเรียนพลตำรวจส่วนใหญ่มีความตระหนักต่อสภาวะมลพิษทางสิ่งแวดล้อมในระดับสูงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 90 กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีความตระหนักต่อสภาวะมลพิษทางสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความตระหนักต่อสภาวะมลพิษทางสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน และกลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้ข่าวสารแตกต่างกัน มีความตระหนักต่อสภาวะมลพิษทางสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน

สุรินทร์ หลักแหลม (2534, หน้า 93 - 96) ศึกษาเรื่อง ความรู้ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมของสมาชิกสภาเขต (ส.ข.) ในกรุงเทพมหานคร พบว่าสมาชิกสภาเขตมีความตระหนักเกี่ยวกับมลพิษทางสิ่งแวดล้อม สมาชิกสภาเขตที่มีอายุ

แตกต่างกันมีความตระหนักไม่แตกต่างกัน และสมาชิกสภาเขตที่มีการศึกษาต่างกันมีความตระหนักไม่แตกต่างกัน

ศรายุทธ ธรรมโชติ (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำบางปะกง เขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 160 ราย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการรักษาความสะอาดในระดับที่สูงกว่าพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา สำหรับระดับความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมในภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.81 จากคะแนนเต็ม 5 โดยระดับความตระหนักเรียงจากมากไปน้อย ดังนี้ อากาศ น้ำ ขยะ และเสียง

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษา “ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของเจ้าของรีสอร์ท ที่ตั้งอยู่ในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้แนวการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) เป็นหลัก โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

การกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าของรีสอร์ท 17 ราย ซึ่งเป็นเจ้าของรีสอร์ท 17 แห่งที่ตั้งอยู่ในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ดังนี้

1. ฮอ์นบิล บังกะโล (Hornbill Bungalow)
2. ลองบีช รีสอร์ท (Long Beach Resort)
3. ซันเซ็ท รีสอร์ท (Sunset Resort)
4. แคชชู รีสอร์ท (Cashew Resort)
5. โกลเด้นบี รีสอร์ท (Golden Bee Resort)
6. ช้างทอง รีสอร์ท (Chang Thong Resort)
7. สบายใจ รีสอร์ท (Sabaijai Resort)
8. เกาะช้าง รีสอร์ท (Koh Chang Resort)
9. พาราไดส์ รีสอร์ท (Paradise Resort)
10. ฟูลมูน รีสอร์ท (Full Moon Resort)
11. สวัสดี รีสอร์ท (Sawasdee Resort)
12. ตาแดงเบย์ รีสอร์ท (Tadeng Bay Resort)
13. คร็อกโคไดล์ร็อก (Crocodile Rock Resort)
14. สวานปอ รีสอร์ท (Suan Por Resort)
15. แลตะวัน รีสอร์ท (Laetawan Resort)
16. มามาส รีสอร์ท (Mamas Resort)

17. เอ็น แอนด์ เอ็กซ์ (N & X Bungalow)

จากการลงพื้นที่เพื่อศึกษาและเก็บข้อมูลจากเจ้าของรีสอร์ททั้งหมด 17 ราย ปรากฏว่าผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้เพียง 13 ราย เท่านั้น เนื่องจากอีก 4 แห่ง คือ ฮอร์นบิล บังกะโล แคนซุ รีสอร์ท พาราไดส์ รีสอร์ท และ เอ็น แอนด์ เอ็กซ์ บังกะโล ได้ปิดรีสอร์ทหลังหมดฤดูกาล ก่อนช่วงที่ผู้วิจัยจะไปเก็บข้อมูล

การเก็บข้อรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัย เรื่อง “ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของเจ้าของรีสอร์ท ที่ตั้งอยู่ในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง” ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) และการพูดคุย (Conversation) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งได้แก่เจ้าของรีสอร์ท จำนวน 17 ราย โดยใช้แนวคำถามที่สร้างขึ้น (Guided Questions) และยังใช้วิธีการสังเกต (Observation) ประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูลอีกด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและสะท้อนปรากฏการณ์ที่เป็นจริงมากที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษารั้งนี้ คือ แนวคำถามที่สร้างขึ้นเพื่อประกอบการสัมภาษณ์และการพูดคุย ประเด็นการสัมภาษณ์นั้นสร้างขึ้นโดยอาศัยแนวความคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยได้ทบทวนมา ประเด็นการสัมภาษณ์ประกอบด้วยหัวข้อสำคัญ ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปและภูมิหลังของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 สภาพการดำเนินธุรกิจรีสอร์ทบนเกาะช้าง

ส่วนที่ 3 ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นนอกรีสอร์ทบนเกาะช้าง

ส่วนที่ 4 ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา

สิ่งแวดล้อม

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะมีการใช้เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูปเพื่อบันทึกการสนทนาและภาพหลักฐานประกอบ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะต้องขออนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ก่อน จึงจะลงมือบันทึกเสียงและภาพ เฉพาะผู้ให้สัมภาษณ์ที่อนุญาตเท่านั้น

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของคำตอบ

การตรวจสอบข้อมูลคำตอบในงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งมีวิธีการโดยละเอียด ดังนี้ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation)

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มี 3 ชนิด คือ การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) และการวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison)

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมรอบรีสอร์ทบนเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง เพื่อทำความเข้าใจถึงสาเหตุและความตระหนักของผู้ประกอบการ รีสอร์ทต้อปัญหาดังกล่าวนั้น เพื่อจะได้คิดหาแนวทางในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมถึง การหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเจ้าของรีสอร์ทต่าง ๆ บนเกาะช้างที่ศึกษา นี้ ผลของการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- 4.1 ลักษณะทั่วไปของเกาะช้างและผู้ให้ข้อมูลหลัก
- 4.2 ความเป็นมาของรีสอร์ทและเจ้าของรีสอร์ททั้ง 13 แห่งที่ศึกษา
- 4.3 สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง
- 4.4 ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษ

4.1 ลักษณะทั่วไปของเกาะช้างและผู้ให้ข้อมูลหลัก

4.1.1 ลักษณะภูมิศาสตร์บนเกาะช้าง

เกาะช้างเป็นเกาะใหญ่ที่สุดของจังหวัดระนองมีรูปร่างเหมือนช้างหมอบ เป็นหมู่ที่ 2 ของตำบลเกาะพยาม อำเภอเมืองระนอง บ้านเกาะช้าง มีพื้นที่ประมาณ 18 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างจากตัวเมืองระนอง 25 กิโลเมตรและห่างจากเกาะพยาม 4 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ของเกาะช้างเป็นที่ลาดชันภูเขาและมีอ่าวหลายอ่าว พื้นที่ฝั่งตะวันออกเป็นป่าชายเลนและป่าโกงกาง ส่วนอีกด้านทางฝั่งตะวันตกของเกาะจะมีชายหาดที่สวยงามทอดตัวยาวประมาณ 2 กิโลเมตร และมีพื้นที่ป่าไม้ที่สมบูรณ์อยู่โดยรอบเกาะช้าง ประกอบด้วยอ่าว 6 อ่าว คือ อ่าวใหญ่ อ่าวตาแดง อ่าวไขเต่า อ่าวเล็ก อ่าวชาวเล และอ่าวค้อ แต่ละอ่าวจะมีลักษณะภูมิประเทศที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

- อ่าวใหญ่ ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของเกาะช้าง มีหาดทรายขาวที่ยาวกว่า 2 กิโลเมตร เป็นหาดทรายขาวที่มีตะกอนสีดำของดินหรือไม้ที่ถูกคลื่นซัดขึ้นมาไว้ให้เห็นทั่วหาด ชายหาดแบ่งออกเป็น 2 ส่วน โดยชายหาดด้านทิศเหนือมีความยาวประมาณกิโลเมตรเศษ และด้านทิศใต้มีความยาวประมาณ 800 เมตร ไปจรดแหลมนางคอย อ่าวใหญ่เปรียบเสมือนเป็นศูนย์กลางของเกาะ มีรีสอร์ทตั้งแฝงอยู่กับธรรมชาติอย่างกลมกลืนได้ร่มเงาของต้นสนทะเล ต้น

ปอทะเลและต้นहुกวางตลอดแนวชายหาด พันชายหาดออกไปเพียงเล็กน้อยทางซ้ายมือจะเห็นเป็นกองหินที่มีปลาชุกชุมเป็นที่ขึ้นชอบของนักตกปลาและผู้ที่ชอบชมการดูประการังน้ำตื้น สุดหาดทรายทางตอนใต้ล้อมแหลมนางคอยไปเล็กน้อยจะถึงอ่าวตาแดง ซึ่งเป็นอ่าวที่มีบรรยากาศที่เงียบ อากาศดี สามารถมองเห็นพระอาทิตย์ได้อย่างชัดเจน และเนื่องจากอ่าวตาแดงเป็นชายหาดขนาดเล็กมีคลื่นพัดเข้าแรงตลอดปีจึงไม่เป็นที่นิยมในการลงเล่นน้ำ แต่จะเหมาะสำหรับการนั่งชมพระอาทิตย์ตกเป็นอย่งยิ่ง อ่าวตาแดงนี้มีรีสอร์ตขนาดกลางตั้งอยู่จำนวนหนึ่ง บนหาดตอยล่างนี้ยังมีคลองเล็ก ๆ ติดกับวัดเกาะช้างซึ่งเป็นวัดเพียงแห่งเดียวที่มีอยู่บนเกาะแห่งนี้ด้วย

- อ่าวไข่หรืออ่าวไข่เต่า เป็นอ่าวที่อยู่ถัดไปทางใต้ของอ่าวใหญ่ต่อจากแหลมนางคอยและอ่าวตาแดง เป็นที่ตั้งหน่วยพิทักษ์อุทยานของอุทยานแห่งชาติเกาะพยาม มพ.1 (อ่าวไข่เต่า) มีชายหาดยาวประมาณ 1 กิโลเมตร สามารถเล่นน้ำได้ มีเส้นทางเดินป่าไปยังจุดชมวิวนเขาอ่าวนี้ไม่มีรีสอร์ตหรือร้านค้าใด ๆ แต่สามารถตั้งแคมป์ได้ ในช่วงเดือนธันวาคม-มกราคม มักจะมีฝูงปลาโลมาแวะเวียนเข้ามา และในฤดูวางไข่ของเต่าทะเลจะมีเต่าทะเลพันธุ์ต่าง ๆ เช่น เต่าตนุ เต่ามะเฟือง ทอยอยกันขึ้นมาวางไข่บริเวณอ่าวไข่เต่านี้เป็นประจำทุกปี

- อ่าวเล็กตั้งอยู่ใต้สุดของเกาะเป็นอ่าวที่เงียบสงบมาก รีสอร์ตที่ตั้งอยู่บนอ่าวเล็กจะแยกตัวออกจากชาวชุมชนเกาะช้าง ผู้ที่จะเดินทางไปอ่าวเล็กต้องโดยสารเรือเมล์ของเกาะพยามเนื่องจากเรือโดยสารสายเกาะช้างจะสิ้นสุดที่อ่าวตาแดง ส่วนการเดินทางไปอ่าวเล็กจะค่อนข้างลำบาก เพราะสภาพทางเป็นป่ารกยากต่อการเดินทาง

- อ่าวชาวเล อยู่ทางด้านตะวันออกของเกาะ เป็นอ่าวที่ไม่มีรีสอร์ตตั้งอยู่ เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นป่าโกงกางและป่าชายเลน อ่าวนี้อยู่ติดกับชุมชนบ้านเกาะช้างมากที่สุด มีท่าเทียบเรือหลักที่ชาวบ้านใช้เดินทางระหว่างเกาะช้างกับจังหวัดระนอง และสุดท้ายได้แก่ อ่าวค้อ

- อ่าวค้อ ตั้งอยู่บนตอนเหนือของเกาะ เป็นที่ตั้งของชุมชนชาวมอแกนประมาณ 6 ปีมาแล้ว ไม่มีรีสอร์ตตั้งอยู่ หาดทรายมีสีดำเนื่องจากมีตะกอนของเศษดินและไม้ปนอยู่

ส่วนพื้นที่บริเวณกลางเกาะสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนคือ ทางตอนเหนือจะเป็นที่ตั้งของหน่วยเฉพาะกิจทหารเรือล่างลงมาบริเวณที่ลุ่มกลางเกาะเหมาะสำหรับการตั้งถิ่นฐานชุมชน ดังนั้น หมู่บ้าน สถานีอนามัยและโรงเรียนจะตั้งอยู่บริเวณนั้น ถัดมาทางตอนใต้ของเกาะจะเป็นพื้นที่ป่าสงวนของกรมอุทยานฯ

เส้นทางภายในเกาะช้างจะเป็นถนนคอนกรีต 3 เส้น (เส้นสีขาวในแผนที่) เส้นที่ 1 จากสะพานวัดจตุรคลองโรงเรียน เส้นที่ 2 จากสี่แยกศาลาเอนกประสงค์ขึ้นไปทางทิศเหนือจดสะพานท่าเทียบเรือ และเส้นที่ 3 จากสี่แยกศาลาเอนกประสงค์มาทางใต้เพื่อไปสู่อ่าวเล็ก และมีทางดิน (เส้นสีเหลืองในแผนที่) รอบเกาะอีกหลายเส้นทางซึ่งจะตัดผ่านเข้าไปตามแต่ละรีสอร์ทด้วย

ภาพที่ 4.1

ถนนคอนกรีตและทางเดินรอบเกาะ

ในด้านการเดินทางมายังเกาะช้าง มีเรือเมลิวีงบริการทุกวันวันละ 3 รอบ ระหว่างระนอง-เกาะช้าง โดยเรือจะเข้าเกาะช้างทางฝั่งตะวันตกที่อ่าวใหญ่และอ่าวตาแดงในฤดูการท่องเที่ยว ส่วนในฤดูมรสุมที่เรือไม่สามารถเข้าทางฝั่งตะวันตกได้เนื่องจากมีคลื่นลมแรง เรือจึงจำเป็นต้องเข้าเทียบท่าที่ฝั่งตะวันออกซึ่งมีท่าเทียบเรือสาธารณะตั้งอยู่เพียงแห่งเดียวบนเกาะที่อ่าวชาวเลใกล้กับหมู่บ้าน และเมื่อไม่นานมานี้ทางศรีร็อกโคโคไคล์รีสอร์ท ได้มีการจัดสร้างท่าเทียบเรือส่วนบุคคลขึ้นทำให้รีสอร์ทใกล้เคียงได้รับความสะดวกด้วยเช่นกัน ทางด้านอ่าวเล็กจะต้องใช้บริการเรือเมลิวีงของเกาะพยามเพราะเป็นทางผ่านและอยู่ใกล้เกาะพยามมากที่สุด

เกาะช้างปัจจุบันยังไม่มีบริการไฟฟ้าและน้ำประปาจากทางรัฐบาลมีเพียงแผงโซลาร์เซลล์ที่ได้รับจากอบต.เกาะพยามให้บ้านเลขที่ละ 1 ชุดเท่านั้น (ดังภาพที่ 4.2) รีสอร์ทต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องปั่นไฟฟ้าใช้ในกิจการของตนเอง ส่วนน้ำยังคงใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติคือการขุดบ่อบาดาล จากบึงน้ำ และน้ำจากห้วยซึ่งไหลผ่านเข้าไปในบางรีสอร์ท

ภาพที่ 4.2

แผงโซลาร์เซลล์

4.1.2 สภาพชุมชนบนเกาะช้าง

ชุมชนบนเกาะช้างมีลักษณะเป็นหมู่บ้านตั้งอยู่ในพื้นที่การปกครองของตำบลเกาะพยาม อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ชาวเกาะช้างรุ่นแรก ๆ อพยพมาจากเกาะสมุย เกาะพัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ระนองและจังหวัดอื่น ๆ ทางภาคกลาง กว่า 30 ปีมาแล้ว ประชากรที่อาศัยอยู่บนเกาะมีประมาณ 430 คน โดยมีประชากรชาวไทยประมาณ 180 คน (80 ครัวเรือน) ประชากรชาวพม่าประมาณ 150 คน (50 ครัวเรือน) และประชากรชาวมอแกนประมาณ 100 คน (31 ครัวเรือน) สำหรับชาวมอแกนซึ่งโดยวิถีชีวิตแต่เดิมนั้นจะเป็นผู้เร่ร่อนไปทั่วบนท้องทะเลอันดามันพวกเขาจึงถูกรู้จักในนามของ “ยิปซีทะเล” พวกเขาอาศัยอยู่ในเรือ มีเรือเป็นบ้านมีวงจรชีวิตที่หมุนเวียนระหว่างเกาะแก่งที่ในปัจจุบันเป็นพื้นที่อยู่ระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า หลังจากเหตุการณ์สันติภาพบนเกาะช้างได้มีหมู่บ้านชาวมอแกนเกิดขึ้นจากการเข้ามาเผยแพร่ของคริสต์ศาสนา ได้ให้ชาวมอแกนซึ่งเป็นชนเผ่าที่ไม่มีศาสนาให้เข้ามานับถือศาสนาคริสต์แลกเปลี่ยนกับการจัดสร้างที่อยู่อาศัยบนเกาะช้างให้ โดยที่การเข้ามาของชาวมอแกนบนเกาะช้างนี้ไม่เป็นที่ยินดีนักของชาวเกาะช้าง เพราะนำมาซึ่งโรคติดต่อและความสกปรก

ภาพที่ 4.3

ชุมชนชาวมอแกนที่สร้างโดยนักบุญชาวคริสต์

ในด้านการปกครองดูแลประชาชนบนเกาะดังกล่าว มี นายภิรมย์ แผ่นมณี เป็น ผู้ใหญ่บ้านมานานกว่า 30 ปี จนกระทั่งปี 2547 ได้มีการยกระดับของสภาตำบลเกาะพยามขึ้น เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะพยาม (อบต.เกาะพยาม) ทำให้ในปัจจุบันตามโครงสร้างการ ปกครองส่วนท้องถิ่นของที่นี่จึงมีทั้งอบต.และผู้ใหญ่บ้านทำงานร่วมกัน แต่โดยมากชาวบ้านมี ความใกล้ชิดคุ้นเคยกับผู้ใหญ่บ้านมากกว่าจึงทำให้ชาวบ้านมาร้องเรียนเรื่องราวปัญหาต่าง ๆ กับผู้ใหญ่บ้าน และผู้ใหญ่บ้านก็ยังยินดีช่วยเหลืออย่างเต็มที่แม้ว่าความจริงแล้วจะต้องเป็น หน้าที่รับผิดชอบของอบต.ก็ตาม

การตั้งชุมชนสำหรับบ้านเกาะช้างนั้นสามารถแบ่งกลุ่มบ้านออกได้เป็น 4 กลุ่มบ้าน ใหญ่ ๆ คือ สีแยกศาลาเอนกประสงค์ อ่าวใหญ่ อ่าวค้อ และอ่าวเล็ก กลุ่มบ้านที่มีประชากรตั้ง บ้านอยู่อาศัยหนาแน่นมากที่สุด คือ สีแยกศาลาเอนกประสงค์ ทั้งนี้เพราะอยู่ใกล้บึงน้ำจืดที่ใหญ่ ที่สุดบนเกาะ อย่างไรก็ตามกลุ่มบ้านต่าง ๆ ทั้ง 4 นี้ ก็ยังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการไปมา หาสู่กันและมีการทำกิจกรรมร่วมกันอยู่

ส่วนอาชีพหลักของชุมชนแบ่งออกได้ค่อนข้างชัดเจนตามแต่ละกลุ่มชน กล่าวคือ หากเป็น ชาวไทยมักทำอาชีพการเกษตร ทำสวนมะพร้าว สวนยาง สวนสะตอ และสวนมะม่วงหิมพานต์ ซึ่งมะม่วงหิมพานต์ของเกาะช้างแห่งนี้ถือว่าเป็นพันธุ์ที่ดีที่สุดของประเทศแห่งหนึ่ง และบนเกาะ ช้างยังมีศูนย์แปรรูปผลิตผลทางการเกษตรของกลุ่มแม่บ้านเกาะช้างซึ่งจะผลิตไวน์จากผลกาหยู และมีการแปรรูปเม็ดมะม่วงหิมพานต์อีกด้วย ส่วนชาวมอแกนมักจะทำการประมง ขณะที่ชาว พม่ามักประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปตามรีสอร์ตและสวนต่าง ๆ

ในด้านศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีนั้นมีความหลากหลายแตกต่างกันไปส่วนหนึ่งตามความเชื่อทางศาสนาที่นับถือต่างกัน คือ ชาวไทยและพม่านับถือศาสนาพุทธ ส่วนชาวมอแกนนับถือศาสนาคริสต์ กล่าวสำหรับชาวพุทธจะมีการประกอบศาสนกิจกันที่วัดเกาะช้างซึ่งมีที่มาจากเมื่อปี พ.ศ. 2526 ได้มีพระอาจารย์สุบันและพระอาจารย์สมยศได้ธุดงค์มาพำนักที่เกาะช้าง ชาวบ้านได้เกิดความศรัทธาสร้างที่พักสำนักสงฆ์ขึ้นหลังหนึ่งและนางพุ่ม เมาลีกุล ได้ถวายที่ดินจำนวน 50 ไร่ เพื่อสร้างวัด เกาะช้าง ต่อมาพระอาจารย์สมยศและชาวบ้านได้ร่วมกันจัดสร้างศาลาปฏิบัติธรรมเพิ่มอีกหลังหนึ่งด้วยทุนทรัพย์จำนวนหนึ่งแสนบาทจากผู้มีจิตศรัทธาเพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรม ประเพณีทางศาสนา ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือศรัทธาจากชาวบ้านเสมอมา ปัจจุบันพระราชสังวรอุดม (หลวงปู่ศรี มหาวิโร) เป็นเจ้าอาวาส สำหรับชาวมอแกนนั้นบนเกาะช้างแห่งนี้ไม่มีโบสถ์คริสต์ แต่จะมีที่เกาะพยามซึ่งอยู่ห่างออกไป 4 กิโลเมตร และชาวมอแกนที่เกาะช้างก็ไม่ได้ไปประกอบศาสนกิจใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังคงความเชื่อและนับถือผีและวิญญาณอยู่ ซึ่งแต่เดิมชาวมอแกนเป็นชนเผ่าที่ไม่มีศาสนาแต่ภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียน ชาวมอแกนจะประกอบพิธีลอยเรือในวันขึ้นปีใหม่ของทุก ๆ ปี เพื่อเป็นการบวงสรวงผีและวิญญาณของบรรพบุรุษ อีกทั้งเป็นการสะเดาะเคราะห์ให้ปลอดภัยและแคล้วคลาดจากภัยอันตรายทั้งหลาย ทุกวันนี้ชาวมอแกนที่เกาะช้างก็ยังปฏิบัติอยู่ ส่วนประเพณีหนึ่งของชาวพม่าที่น่าสนใจ คือ ชาวพม่าจะมีการกินข้าวคลุกน้ำมันพืช เกลือ และถั่วลิสง กับละแพะซึ่งเป็นกับข้าวที่ทำมาจากใบชาแห้ง มะเขือเทศ เกลือคลุกกับน้ำมันพืชในวันพระจันทร์เต็มดวงเปรียบเสมือนการกินเจของคนจีน

งานประจำปีสำหรับเกาะช้างที่รู้จักกันและมีการเข้าร่วมของชาวไทยและพม่าเป็นหลักคือ งานปีใหม่และงานรวมน้ำใจชาวเกาะช้างซึ่งจะจัดขึ้นในวันเด็ก และเป็นช่วงฤดูทอผ้าที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาหนาแน่น จะมีการออกร้านขายอาหารให้กับผู้ที่เข้าร่วมงานซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติ มีการเรียกรายเงินจากรีสอร์ทต่าง ๆ เพื่อร่วมสมทบทุนในการจัดงาน โดยมีอบต.ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่อนามัยและชาวบ้านร่วมกันจัดงาน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อหารายได้เข้าวัดและโรงเรียน

ในด้านการศึกษา บนเกาะช้างมีโรงเรียนเพียง 1 โรงเรียนได้แก่ โรงเรียนบ้านเกาะช้างเป็นโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ที่นี้เป็นที่เรียนร่วมกันของเด็กหลากหลายเชื้อชาติ ทั้งมีสัญชาติและไม่มีสัญชาติ อันประกอบด้วยเด็กไทย เด็กพม่า เด็กมอญ และเด็กมอแกนในบริเวณใกล้เคียง

ทางด้านสาธารณสุข บนเกาะช้างมีเพียงแค่สถานอนามัยซึ่งเป็นสถานพยาบาลเพียงแห่งเดียวบนเกาะ มีเจ้าหน้าที่ให้บริการอยู่สองคนคือ นายภูวดล สังข์กุล พยาบาลวิชาชีพชำนาญการเป็นหัวหน้าสถานอนามัยเกาะช้าง และนายศรายุทธ เสือดาว นักวิชาการสาธารณสุขปฏิบัติการ ไม่มีเตียงสำหรับผู้ป่วย เป็นสถานอนามัยขนาดเล็ก แต่เป็นที่พึ่งพิงของชาวบ้านได้เป็นอย่างดีเวลาเจ็บป่วยเพราะที่เกาะนี้ห่างไกลจากโรงพยาบาล

สำหรับด้านความปลอดภัยนั้น บนเกาะเป็นที่ตั้งของหน่วยเฉพาะกิจทหารเรือ นป. สอ.รฟ.451 เป็นหน่วยทหารที่ตั้งอยู่บนยอดเขาทางเหนือสุดของเกาะมีหน้าที่หลัก คือ การรักษาหน้าน้ำไทยไม่ให้เกิดการรุกรานจากประเทศเพื่อนบ้านและคอยช่วยเหลือชาวบ้านในด้านต่าง ๆ เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านการรักษาความปลอดภัย ด้านทุนทรัพย์ ด้านกำลังแรงงานที่จะมาจัดกิจกรรมเวลามีกิจกรรมบนเกาะจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยทหารนี้

นอกจากนี้ บนเกาะยังมีหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะพยาม มพ.1 (อ่าวไข่เต่า) ทำหน้าที่ดูแลป่าไม้ สัตว์ทั้งบนบกและในทะเลจากผู้บุกรุกทั้งชาวบ้านบนเกาะและคนต่างถิ่นอีกด้วย

4.1.3 ทำเลที่ตั้งรีสอร์ตบนเกาะช้าง

รีสอร์ตบนเกาะช้าง ส่วนใหญ่อยู่ริมชายหาดได้ร่มเงาของต้นสนทะเลและต้นहुกวาง บางแห่งอยู่บนเนินเขาแต่สามารถมองเห็นทะเลได้ชัดเจน ตั้งกระจายอยู่ทางด้านตะวันตกและทางด้านใต้ของเกาะ รีสอร์ตของที่นี่เป็นของชาวบ้านที่ปลูกสร้างแบบง่าย ๆ ราคาที่พักร่อนข้างถูกเรียกว่าสมราคา โดยแต่ละรีสอร์ตจะมีร้านอาหารไว้บริการนักท่องเที่ยวซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวยุโรปโดยเฉพาะชาวเยอรมันเป็นหลักที่มาพักครั้งละหลาย ๆ วัน จึงไม่แปลกนักหากจะเห็นเมนูอาหารเป็นภาษาเยอรมัน รีสอร์ตส่วนใหญ่เปิดให้บริการเฉพาะช่วงกลางเดือนตุลาคม ถึงกลางเดือนพฤษภาคม โดยจะหยุดดำเนินกิจการในช่วงที่มีมรสุม บางแห่งอยู่ตามชายป่าต้องเดินเข้าไป รีสอร์ตที่มีทั้งแบบมีห้องน้ำในตัวและห้องน้ำอยู่ข้างนอก ภายในห้องพักจะมีเครื่องนอนครบ แต่ยังไม่มียุโรปเตียงนอนความสะดวกอื่น ๆ ห้องพักรวมมีราคาถูกมากถ้าเปรียบกับที่พักรบนบก สนนราคาค่าห้องพักถ้ามีห้องน้ำในตัวราคาประมาณ 200-500 บาท ถ้าห้องน้ำนอก 100-200 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกสบายของบังกะโลและจำนวนวันที่เข้าพักด้วย ซึ่งชาวต่างประเทศมักจะพักกันนานเป็นอาทิตย์หรือเป็นเดือน

ภาพที่ 4.4

ลักษณะรีสอร์ตบนเกาะช้าง

ร้านอาหารของรีสอร์ตแต่ละแห่งจะมีการตกแต่งหน้าร้านกันหลากหลายสไตล์ มีทั้งที่จัดได้อย่างดูดีอบอุ่น บางแห่งจัดแบบวัยรุ่น ส่วนมากจะตกแต่งด้วยเถาไม้เลื้อยเปลือกหอยดูแล้วเป็นธรรมชาติ มีต้นไม้ปลูกไว้บริเวณหน้าร้าน แต่ละแห่งมีประเภทของอาหารและรสชาติที่ต่างกัน และมีทั้งอาหารฝรั่งแบบง่าย อาหารไทยและอาหารทะเล

ภาพที่ 4.5

ร้านอาหารภายในรีสอร์ต

ลักษณะการดำเนินธุรกิจบนเกาะช้างจะมีการจัดการที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือในด้านการจัดแบ่งพื้นที่ ด้านหน้าติดชายหาดจะทำเป็นร้านอาหาร ห้องพักจะอยู่สองฝั่งของร้านอาหารและลึกเข้ามาด้านในไม่มากนัก ส่วนด้านหลังของห้องพักจะเป็นสวนเกษตรลึกเข้าไปถึงเขตอุทยานซึ่งอยู่บริเวณเขาสูงกลางเกาะ ตอนเหนือของเกาะทางด้านซ้ายมือของอ่าวคือใกล้กับหมู่บ้านชาวเลมีหาดทรายเล็ก ๆ เป็นที่ตั้งของรีสอร์ตที่มีจำนวนห้องพักและราคาไม่ต่างกันนัก ได้แก่

- บ้านสวนช้าง รีสอร์ท (Baan Suan Chang Resort) เป็นบังกะโลขนาดเล็กมี 16 หลัง

ตั้งอยู่บนหาดส่วนตัว ราคา 100-200 บาท

- ซีอีเกิล บังกะโล (Sea Eagle Bungalows) เป็นบังกะโลขนาดเล็ก มีบังกะโล 10 หลัง
ราคา 100-250 บาท
- ฮอ์นบิล บังกะโล (Horn Bill Bungalow) เป็นบังกะโลขนาดเล็กมี 8 หลัง
ราคา 100-300 บาท มีร้านอาหารบริการตั้งอยู่อ่าวเกียงหาดเล็ก ๆ ทางเหนือสุดของเกาะเป็น
ชายหาดส่วนตัว ไกล ๆ บริเวณเป็นป่าไม้สมบูรณ์จะพบเห็นนกเงือกได้บ่อย ๆ มีเรือส่วนตัว
บริการรับส่ง และบริการนำเที่ยวตกปลา ดำน้ำ
- เกาะช้างคอนเท็ค (Koh Chang Contex) เป็นบังกะโลขนาดเล็กมี 15 หลัง
ราคา 100-300 บาท มีร้านอาหารบริการ
- รัสต้า เบบี้ (Rasta Baby) เป็นบังกะโลขนาดเล็ก ดำเนินการโดยคนไทยกับภรรยาชาว
อเมริกัน มีบังกะโล 7 หลัง บริการที่พักทั้งแบบรวมอาหารเช้า-เย็น และแบบที่พักอย่างเดียว
จากด้านเหนือลงมาถึงบริเวณหน้าวัดเกาะช้างที่มีชายหาดทรายขาวสะอาด มีรีสอร์ทตั้ง
เรียงรายอยู่ไล่เรียงจากทางเหนือลงมา ได้แก่
- ลองบีช รีสอร์ท (Long Beach Resort) เป็นบังกะโลขนาดเล็กที่แยกกิจการมาจากอีเดน
มีห้องพัก 11 หลัง บรรยากาศค่อนข้างเงียบสงบเพราะตั้งอยู่เป็นรีสอร์ทแรกของอ่าวใหญ่
- อีเดน บิสโทร คาเฟ่ บังกะโล (Eden Bistro Cafe' Bungalow) เป็นบังกะโลขนาดเล็ก
บรรยากาศเงียบสงบ เหมาะสำหรับการพักผ่อนอย่างแท้จริง มีบังกะโลทั้งแบบมีห้องน้ำใน
ห้องพัก 7 หลัง ราคา 250 - 300 บาท
- ซันเซ็ท รีสอร์ท (Sunset Resort) อยู่ถัดลงมา เป็นบังกะโลขนาดเล็กที่สร้างได้สวยงาม
ร่มรื่น มีบังกะโล 10 หลัง มีห้องพักแบบมีห้องน้ำในห้องพักและแบบใช้ห้องน้ำรวม
ราคา 250-350 บาท มีร้านอาหารบริการ
- แคชชู รีสอร์ท (Cashew Resort) เป็นรีสอร์ทแรกบนเกาะช้างมีพื้นที่มากถึง 80 ไร่
โดยรวมสวนเกษตรด้วย เป็นรีสอร์ทที่ใหญ่ที่สุดบนเกาะช้าง ห่างหน้าวัดไปทางเหนือประมาณ
400 เมตร มีห้องพัก 40 หลัง มีห้องน้ำภายในห้องพักและห้องน้ำรวม มีการจัดสรรที่ให้
ชาวต่างชาติเช่าเพื่อปลูกสร้างบ้านพักส่วนตัว มีเรือรับส่งส่วนตัวไว้บริการ มีร้านอาหารบริการ
ด้านหน้ารีสอร์ทจะมีหาดทรายที่สวยงามและยาวที่สุด ในเวลากลางคืนสามารถมองเห็นเรือประมงที่
มีแสงไฟสวยงาม

บริเวณจากคลองข้างวัดป่าเกาะข้างลงมาทางใต้มีชายหาดทรายขาวที่มีตะกอนดินดำปะปนติดกับน้ำทะเลใส จนสุดปลายอ่าวใหญ่ที่แหลมนางคอย และเป็นที่ตั้งของรีสอร์ทจำนวนมาก อันได้แก่

- โกลเด้นบี รีสอร์ท (Golden Bee Resort) เป็นรีสอร์ทที่ค่อนข้างเก่า มีต้นไม้ใหญ่ร่มรื่น มีห้องพัก 22 หลัง เป็นห้องพักแบบมีห้องน้ำในห้องพักและแบบใช้ห้องน้ำรวมราคา 100-350 บาท มีร้านอาหารที่บริการอาหารไทยและอาหารตะวันตก มีเรือรับส่งส่วนตัวไว้บริการ และบริการนำเที่ยวตกปลา ดำน้ำ พร้อมอุปกรณ์ ทางรีสอร์ทได้แบ่งพื้นที่บางส่วนให้ชาวออสเตรเลียที่มีภรรยาคนไทยเช่าเปิดร้านเบเกอรี่ซึ่งมีแห่งเดียวบนเกาะ

- ช้างทอง รีสอร์ท (Chang Thong Resort) มีห้องพัก 14 หลัง ห้องพักรวมทั้งแบบมีห้องน้ำในตัว และแบบห้องน้ำรวม ราคา 100-300 บาท ร้านอาหารมีบริการทั้งอาหารไทยและอาหารตะวันตกแบบง่าย และรีสอร์ทจะจัดแบบไทย ดูเรียบง่ายลมพัดเย็นสบาย เปิดให้บริการตลอดทั้งปี มีเรือรับส่งส่วนตัวไว้บริการ และบริการจัดไปเที่ยวรอบเกาะพยามดำน้ำตกปลา

- สบายใจ รีสอร์ท (Sabai Jai Resort) มีห้องพัก 15 หลัง ห้องพักรวมทั้งแบบมีห้องน้ำในห้องพัก และแบบมีห้องน้ำรวม ราคา 150-300 บาท ร้านอาหารบริการทั้งอาหารไทยและอาหารตะวันตกแบบง่าย ๆ บริเวณที่พักร่มรื่น สะอาดตาดี ลมพัดเย็นสบาย นำพักผ่อน เปิดตลอดทั้งปี มีเรือรับส่งส่วนตัวไว้บริการนำเที่ยวรอบเกาะเช่นเดียวกับโกลเด้นบีและช้างทอง รีสอร์ท ทั้งนี้เพราะเจ้าของรีสอร์ทของทั้งสามแห่งเป็นพี่น้องกัน

- เกาะช้าง รีสอร์ท (Koh Chang Resort) เป็นรีสอร์ทที่ตั้งอยู่บนโขดหิน มีห้องพัก 18 ห้อง โดยเริ่มแรกมีชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนไว้ และจ้างให้คุณขวัญใจ (ปัจจุบันเป็นเจ้าของสบายใจ รีสอร์ท) เป็นผู้ดูแล ภายหลังได้ขายกิจการให้กับคนไทย มีร้านอาหารบริการ มีเรือนำเที่ยว มีอินเตอร์เน็ตให้บริการ จัดว่าเป็นรีสอร์ทที่มีความสะดวกสบายมากที่สุด

- พาราไดส์ รีสอร์ท (Paradise Resort) ตั้งอยู่บนเนินเขา บริการห้องพัก 17 หลังด้วยกัน เป็นรีสอร์ทเดียวที่มีลิงให้นักท่องเที่ยวได้หยอกเล่น มีเรือที่นำไปเที่ยวเกาะ มีเบ็ดให้ตกปลา และยังมีเรือคายัคไว้ให้บริการอีกด้วย

- ฟูลมูน รีสอร์ท (Full Moon Resort) เป็นรีสอร์ทที่มีต้นไม้ใหญ่ ร่มรื่น มีบังกะโล 14 หลัง ราคา 200-500 บาท ตกแต่งเก๋ สไตลล์วัยรุ่น มีหมากฝรั่งไว้บริการแขก ร้านอาหารบริการอาหารไทยและอาหารเยอรมัน ซึ่งมีก๊วกชาวเยอรมันมาสอนไว้ ทำให้มีชาวเยอรมันนิยมมาพักที่นี่

ด้านหน้ามีหาดทรายสวย จะปิดช่วงมรสุม เจ้าของเป็นพี่น้องกับแคชชู รีสอร์ท จึงใช้เรือบริการร่วมกัน

- สวัสดิ์ รีสอร์ท (Sawasdee Resort) เป็นรีสอร์ทที่ได้รับเลือกให้เป็นสถานที่ที่น่าพักผ่อนหนึ่งบนเกาะช้างจากคู่มือการท่องเที่ยวของ Ralph Guide และ Lonely Planet ห้องพักมีการตกแต่งที่สวยงามสไตล์บาฮิเลีย มีร้านอาหารบรรยากาศร่มรื่น มีอาหารไทยประยุกต์ อาหารตะวันตก อาหารจีนไว้คอยบริการ มีห้องพัก 9 หลัง ราคา 350-450 บาท มีคลองกั้นระหว่างสวัสดิ์ รีสอร์ท กับตาแดงเบย์ รีสอร์ท

- ตาแดงเบย์ รีสอร์ท (Ta Dang Bay Resort) เป็นรีสอร์ทที่อยู่สุดชายหาดอ่าวใหญ่ มีห้องพัก 9 หลัง ราคา 100-200 บาท ร้านอาหารบริการอาหารไทยอาหารตะวันตก มีไวน์สัปดาห์และไวน์ซิ่งไว้คอยต้อนรับตลอดฤดูกาลซึ่งเจ้าของได้ไปเรียนมาจากเพื่อนชาวเยอรมัน

- เนเจอร์วิว รีสอร์ท (Nature View Resort) เจ้าของเป็นคนไทยมีสามีชาวอเมริกัน ร้านอาหารเป็นตึกสูงสี่ชั้นมองเห็นวิวอ่าวใหญ่อย่างชัดเจน มีไวน์จากผลกาหยูที่เจ้าของทำเองซึ่งมีรสชาติเป็นที่ชื่นชอบของคอไวน์คอยให้บริการ จะมีนักท่องเที่ยวมานั่งดื่มไวน์กันอย่างเนืองแน่นทุกค่ำคืน มีห้องพักรับบริการเพียง 4 ห้องเท่านั้น โดยส่วนมากแขกที่มาพักจะเป็นเพื่อนของเจ้าของทั้งสิ้นและมาพักในระยะยาว มีราคาที่พักที่ 200-250 บาท

- ปลายสุดแหลมนางคอยเป็นที่ตั้งของคร็อกโคไดล์ร็อค รีสอร์ท (Crocodile Rock Resort) เป็นรีสอร์ทขนาดเล็กตั้งอยู่บนเขา มีท่าเรือส่วนตัว เจ้าของรีสอร์ทสามารถพูดได้หลายภาษา เป็นศิลปิน ทำให้มีการประดับตกแต่งสถานที่สวยงามด้วยศิลปะนานาชาติ ร้านอาหารบรรยากาศดีเหมาะสำหรับการชมนิวยามเช้าและเย็น มีกาแฟสด โยเกิร์ตและเบเกอรี่โฮมเมตไว้คอยบริการ มีห้องพัก 10 ห้อง ราคา 100-350 บาท

อ้อมพันแหลมนางคอยไปเล็กน้อยจะมีหาดทรายเล็ก ชาวบ้านเรียกกันว่า หาดตาแดง มีรีสอร์ทแอบแฝงอยู่ 3 รีสอร์ทด้วยกัน คือ

- สวนปอ รีสอร์ท (Suan Por Resort) รีสอร์ทที่ร่มรื่นที่แอบแฝงตัวอยู่ภายใต้ต้นปอทะเล เปิดบริการตลอดปี มีห้องพัก 15 ห้อง ราคา 200-350 บาท ชายหาดหน้ารีสอร์ทเหมาะสำหรับดูพระอาทิตย์ยามอัสดง เจ้าของรีสอร์ทนี้ชื่อแดง หาดแห่งนี้จึงได้ชื่อว่าหาดตาแดง

- แลตะวัน รีสอร์ท (Laetawan Resort) เป็นบังกะโลแบบเรียบง่าย มีห้องพัก 17 หลัง

ราคา 100-200 บาท อยู่ห่างจากรีสอร์ทอื่น ๆ แต่บรรยากาศดี รีสอร์ทอยู่บนเนินเขา ดูเป็นธรรมชาติ มีเปลให้นอนพักผ่อน และมีเรือพาไปตกปลา ดำน้ำดูปะการัง รีสอร์ท เปิดบริการตลอดปี

- มามาส รีสอร์ท (Mamas Resort) เป็นบังกะโลที่ตั้งอยู่บนโขดหิน มีห้องพัก 14 หลัง ราคา 250-350 บาท ร้านอาหารบริการทั้งอาหารไทยและเยอรมัน มีเรือส่วนตัวให้บริการรับส่งและบริการไปตกปลา ดำน้ำดูปะการัง

พินหาดตาแดงมาจะต้องเดินทางเดินป่าเข้ามาสู่อ่าวไข่มุกซึ่งเป็นที่ตั้งของหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ผ่านพินอ่าวไข่มุกจะต้องเข้าสู่ทางเดินป่าอีกครั้งเพื่อมาสู่อ่าวเล็ก จากอ่าวตาแดงถึงอ่าวเล็กจะต้องใช้เวลาเดินเท้ากว่า 2 ชั่วโมงเลยทีเดียว บริเวณอ่าวเล็ก ซึ่งเป็นอ่าวที่อยู่ตอนใต้ของฝั่งตะวันออกของเกาะช้างมี เอ็น แอนด์ เอ็กซ์ บังกะโล (N & X Bungalow) เป็นบังกะโลขนาดเล็ก อยู่แยกออกมาจากบังกะโลส่วนใหญ่ที่กระจายตัวกันตามชายหาดอ่าวใหญ่ที่อ่าวเล็กเดิมมีรีสอร์ทอยู่ 4 แห่งปัจจุบันเหลือเพียงแห่งเดียวเท่านั้น เนื่องจากการเดินทางยากลำบากและไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวรู้จัก

รีสอร์ทบนเกาะช้างแต่ละแห่งจะมีลูกค้าประจำของรีสอร์ทกลับมาพักที่เดิมซ้ำทุกปี และในแต่ละปีก็จะมีนักท่องเที่ยวหน้าใหม่เดินทางเข้ามาที่เกาะเช่นกัน แต่ละรีสอร์ทจะมีการออกไปหาลูกค้าที่ทำเรือฝั่งระนอง โดยการหาลูกค้านั้นดูเหมือนจะเป็นวัฒนธรรมหนึ่งของที่นี่คือ เจ้าของรีสอร์ทจะมาหาลูกค้าด้วยตนเองโดยการให้นักท่องเที่ยวดูรูปจากอัลบั้มรูปถ่ายรีสอร์ทและถ้าลูกค้าตัดสินใจเลือกรีสอร์ทนั้น ๆ แล้ว เจ้าของรีสอร์ทจะต้องลงเรือไปยังที่พักกับนักท่องเที่ยวด้วย มิฉะนั้นถ้าให้ลูกค้านั่งเรือไปเพียงลำพังส่วนใหญ่จะไม่ถึงรีสอร์ทที่ได้จองไว้เพราะที่เกาะไม่มีท่าเรือรวมเหมือนเกาะอื่น ๆ เรือจะจอดให้นักท่องเที่ยวลงที่หน้ารีสอร์ทแต่ละแห่ง แต่ในระหว่างทางบนเรือนั้นจะมีนายหน้าของแต่ละรีสอร์ทที่ร่วมโดยสารมากับเรือคอยเสนอขายที่พักให้นักท่องเที่ยวโดยมีการให้ข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือของรีสอร์ทอื่นด้วย ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เปลี่ยนใจไปพักที่อื่น

4.2 ความเป็นมาของรีสอร์ทและเจ้าของรีสอร์ททั้ง 13 แห่งที่ศึกษา

ปัจจุบันบนเกาะช้างมีรีสอร์ทที่เปิดดำเนินการอยู่ทั้งสิ้น 23 แห่ง และในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากรีสอร์ททั้งหมด 13 แห่ง โดยเจ้าของรีสอร์ทจำนวน 11 แห่งที่ศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเป็นญาติพี่น้องกันอย่างน่าสนใจ ซึ่งก่อนที่จะบรรยายถึงความเป็นมาของแต่ละรีสอร์ท

นั้น ผู้วิจัยขอฉายภาพถึงการตั้งต้นของรีสอร์ทแห่งแรกบนเกาะ คือ แคชชู รีสอร์ท ของคุณ ยุทธนา เมาลีกุล (ซึ่งปิดรีสอร์ทหลังหมดฤดูกาลก่อนช่วงที่ผู้วิจัยจะไปเก็บข้อมูล) เพื่อลำดับความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของรีสอร์ทแต่ละแห่งซึ่งเป็นญาติกันเกือบทั้งหมด จะมีการยกเว้นก็เพียงเกาะช้าง รีสอร์ท แลตะวัน รีสอร์ท และมามาส รีสอร์ท เท่านั้นที่ไม่ได้เป็นญาติพี่น้องกับคุณยุทธนา เมาลีกุล

เรื่องราวเริ่มต้นขึ้น ตอนคุณยายนงเยาว์ ได้เข้ามาตั้งรกรากที่เกาะช้างเมื่อปีพ.ศ. 2510 ขณะนั้นบนเกาะยังไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ มีเพียงแต่เรือประมงที่เข้ามาจอดพักหลบพายุในหน้ามรสุมเท่านั้น เริ่มแรกครอบครัวคุณยายนงเยาว์ประกอบอาชีพเกษตรกรปลูกสวนยางพารา สวนมะพร้าวและสวนมะม่วงหิมพานต์เป็นอาชีพหลัก หลายปีต่อมาจึงมีการชักชวนคุณย่าพุ่มและคุณปู่เม้งซึ่งเป็นพี่น้องเข้ามาประกอบอาชีพบนเกาะนี้โดยแบ่งขายที่ดินบางส่วนให้ หลังจากนั้นคุณยุทธนา เมาลีกุล ซึ่งเป็นบุตรชายของคุณย่าพุ่มได้มาดูแลสวนแล้วเล็งเห็นว่าสถานที่นี้มีศักยภาพที่จะพัฒนาทำเป็นรีสอร์ทได้ จึงได้เริ่มทำ แคชชู รีสอร์ท เป็นรีสอร์ทแห่งแรกบนเกาะนี้ เมื่อกิจการดำเนินไปด้วยดีเกาะช้างเริ่มเป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้นมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวที่เกาะเพิ่มมากขึ้น ทำให้ต้องมีการขยายตัวของรีสอร์ท มีการสร้างห้องพักเพิ่มขึ้น มีการจ้างญาติพี่น้องบนเกาะเข้ามาทำงานในรีสอร์ท จนเมื่อหลาย ๆ คนเห็นว่าการมีความก้าวหน้าเป็นอย่างดี จึงได้เปิดรีสอร์ทขึ้นตามอีกมากมายและโดยส่วนใหญ่จะมีความเกี่ยวโยงเป็นญาติพี่น้องกับคุณยุทธนาทั้งสิ้น (ดูตามแผนภูมิที่ 1) เริ่มจากพี่น้องแท้ ๆ ของคุณยุทธนาเอง 3 คน ก็ได้มาเปิด 3 รีสอร์ทขึ้น 3 แห่งได้แก่

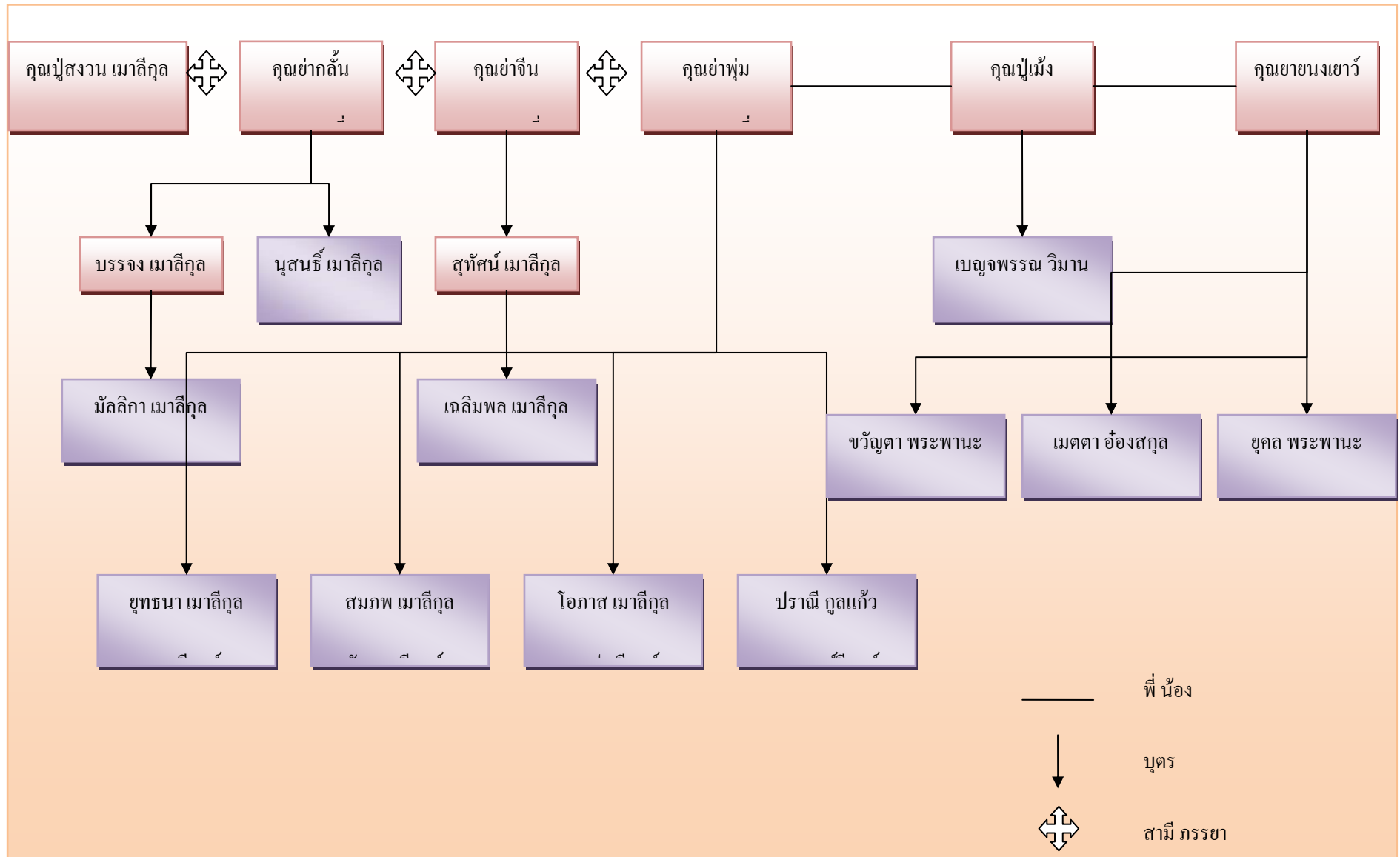
- ชันเช็ด รีสอร์ท โดยคุณสมภาพ เมาลีกุล เป็นน้องชายของคุณยุทธนา
- สวนปอ รีสอร์ท โดยคุณโอภาส เมาลีกุล เป็นน้องชายของคุณยุทธนา และ
- ตาแดงเบย์ รีสอร์ท โดยคุณปราณี กุลแก้ว เป็นน้องสาวของคุณยุทธนา

ขณะเดียวกันลูก ๆ ของคุณยายนงเยาว์และคุณปู่เม้งซึ่งมีศักดิ์เป็นลูกพี่ลูกน้องของคุณยุทธนาก็ได้มาเปิดรีสอร์ทเช่นกัน ได้แก่

- โกลเด้นบี รีสอร์ท โดยคุณยุคล พระพานะ เป็นบุตรของคุณยายนงเยาว์
- ช้างทอง รีสอร์ท โดยคุณเมตตา อ่องสกุล เป็นบุตรของคุณยายนงเยาว์
- สบายใจ รีสอร์ท โดยคุณขวัญตา พระพานะ เป็นบุตรของคุณยายนงเยาว์
- ลองบีช รีสอร์ท โดยคุณเบญจวรรณ วิมาน เป็นบุตรคุณปู่เม้ง

ในอีกด้านหนึ่ง คุณย่าฟุ่มคุณแม่ของคุณยุทธนาเป็นภรรยาของคุณปู่สงวนซึ่งมีภรรยาอีกสองคน คือ คุณย่ากลิ่น และคุณย่าจิ้น ทั้งคุณย่ากลิ่นและคุณย่าจิ้นต่างก็มีลูกหลานที่มาดำเนินกิจการรีสอร์ทด้วยเช่นกัน ได้แก่ พูลมุน รีสอร์ท โดยคุณนุสนธิ์ เมาลีกุล มีศักดิ์เป็นพี่ชายต่างมารดาของคุณยุทธนา

- สวัสดิ์ รีสอร์ท โดยคุณมัลลิกา เมาลีกุล เป็นหลานสาวของคุณยุทธนา
- ครีอกโคไต้รีสอร์ท รีสอร์ท โดยคุณเฉลิมพล เมาลีกุล เป็นหลานชายของคุณยุทธนา

ลำดับจากนี้ไป จะเป็นการนำเสนอข้อมูลของเจ้าของรีสอร์ททั้ง 13 แห่งที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักของการศึกษาคั้งนี้ การนำเสนอจะเรียงลำดับไปตามสถานที่ตั้งของรีสอร์ทจากเหนือลงใต้ (โปรดดูตามแผนที่)

1. นางเบญจพรณ วิมาร เจ้าของลองบีช รีสอร์ท (Long Beach Resort) เข้ามาเกาะนี้จากการชักชวนของญาติพี่น้องให้มาประกอบอาชีพสวนยางพาราและสวนมะพร้าวเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้วและมาทำรีสอร์ทจากการที่เห็นลูกพี่ลูกน้องทำแล้วมีฐานะดีขึ้น จึงเริ่มที่จะทำเป็นของตนเองบ้างโดยเริ่มแรกร่วมหุ้นทำกับน้องสาวก่อนแล้วเกิดความขัดแย้งกันในด้านผลประโยชน์จึงเลิกทำไปช่วงหนึ่ง และเมื่อหกปีที่ผ่านมาก็หันกลับมาทำอีกรอบโดยเปิดเป็นของตนเองในชื่อลองบีช รีสอร์ทบนที่ดินจำนวน 6 ไร่ มีห้องพักบริการ 11 ห้อง

2. นายสมภพ เมาลีกุล เจ้าของซันเซ็ท รีสอร์ท (Sunset Resort) เดิมเป็นคนสุราษฎร์ธานี เข้ามาใช้ชีวิตและศึกษาต่อที่กรุงเทพฯ จบการศึกษาระดับปวช. มีนางพรทิพย์ เมาลีกุลเป็นภรรยา ก่อนหน้าที่จะเข้ามาใช้ชีวิตที่เกาะช้างนี้ ทั้งนายสมภพและภรรยาทำงานเป็นเสมียนบัญชีของบริษัทต่างชาติที่กรุงเทพมหานคร ได้รับการชักชวนจากพี่น้องให้เข้ามาซื้อที่ดินเพื่อปลูกสวนเกษตรจึงซื้อไว้ และเมื่อถึงช่วงวันหยุดยาวในแต่ละปี ทั้งสองจะมาเยี่ยมดูแลสวนของตนเองที่ได้ปลูกไว้ ต่อมาเมื่อเห็นว่ารีสอร์ทของพี่น้องคนอื่น ๆ ที่มีอยู่นั้นมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยอะ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นกอบเป็นกำ จึงได้ลาออกจากงานที่ทำอยู่แล้วมาเริ่มทำรีสอร์ทเมื่อ 15 ปีที่แล้ว ปัจจุบันซันเซ็ทรีสอร์ทมีห้องพักถึง 10 ห้องด้วยกัน ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวประจำเป็นอย่างมากเพราะความเป็นกันเองของเจ้าของ ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติบางคนมีความสนิทอย่างพี่น้องเข้ามาช่วยดูแล พัฒนารีสอร์ทในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านงานครัวมีการสนับสนุนให้ทำไวน์จากผลกาหยู นำถึงหมักไวน์จากฝรั่งเศสมาให้พร้อมสอนวิธีการทำ และเข้ามาสอนการปรุงอาหารยุโรปด้วย บางครั้งถึงกับอาสาเป็นแม่ครัวให้พร้อมนำสวนผสมของอาหารมาให้จากต่างประเทศด้วย โดยไม่มีการคิดมูลค่าใด ๆ ด้วย

3. นายยุคล พระพานะ เจ้าของโกลเด้นบี รีสอร์ท (Golden Bee Resort) เป็นน้องชายคนเล็กของตระกูลพระพานะ ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกเกาะช้างให้เป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวในทุกวันนี้ โกลเด้นบี รีสอร์ท เปิดให้บริการเมื่อปี พ.ศ. 2538 โดยเริ่มแรกมีห้องพักไม่มากนักเช่นเดียวกับรีสอร์ทอื่น ๆ บนเกาะช้าง แต่ในปัจจุบันมีห้องพักเพิ่มขึ้นเป็น 22 ห้อง โดยที่โกลเด้นบี รีสอร์ทนี้เน้นให้บริการห้องพักในราคาถูก อาหารราคาย่อมเยา เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มี

งบประมาณไม่มากนัก มีเรือรับส่งระหว่างเกาะช้าง – ระนอง โดยจะไม่คิดค่าบริการเรือสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเข้าพักที่นี่

4. นางเมตตา อ่องสกุล เจ้าของช้างทอง รีสอร์ท (Chang Thong Resort) ได้เข้ามาอยู่ที่เกาะช้างตั้งแต่อายุเพียง 5 ปี โดยตามมารดาเข้ามา นางเมตตาได้รับมรดกเป็นกิจการนี้จากมารดาเมื่อพ.ศ. 2543 ขณะนั้นมีห้องพักเพียง 5 ห้อง โดยสร้างจากเศษไม้มุงหลังคาจากไม่มีไฟฟ้า มีแต่นักท่องเที่ยวชาวยุโรปเท่านั้นที่รู้จักเกาะช้างนี้ การจัดการงานรีสอร์ทเป็นไปแบบชาวบ้าน ปัจจุบันนางเมตตาได้มีบุตรชายที่เรียนจบการศึกษาระดับปวช. และกำลังศึกษาต่อระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ด้านการบริหารโรงแรมเข้ามาช่วยดูแลทำให้มีการจัดการแบบมีแบบแผนมากยิ่งขึ้น ที่ช้างทอง รีสอร์ท นี้เปิดบริการเพียงครึ่งปีเท่านั้น โดยจะปิดให้บริการในฤดูมรสุม ในปัจจุบันมีห้องพักให้บริการมากถึง 14 ห้อง เป็นกิจการที่ช่วยกันทำใช้แรงงานคนในครอบครัวเป็นหลัก และมีการจ้างลูกจ้างชาวพม่าเพิ่มอีกหนึ่งคนเท่านั้น

5. นางขวัญตา พระพานะ เจ้าของสบายใจ รีสอร์ท (Sabaijai Resort) ได้รับที่ดินจากการแบ่งมรดกจากมารดามา 60 ไร่ ซึ่งเป็นสวนเกษตรมีทั้งยางพารา สะตอ กาหยู และมะพร้าว เนื่องด้วยที่ดินที่ได้รับมานั้นมีทำเลที่สวยงามมีความยาวหน้าหาดทรายถึง 200 เมตร เหมาะสำหรับที่จะปลูกบังกะโลให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาเข้าพักและจากการที่เห็นเพื่อนบ้านหลายบ้านเริ่มที่จะทำรีสอร์ทกันจึงมีความคิดว่าจะทำบ้าง โดยมีการวางแผนเข้าไปเรียนรู้อาณาการด้านการจัดการ ครัวและภาษา โดยไปเป็นลูกจ้างที่เกาะช้าง รีสอร์ท 3 ปีแล้วจึงออกมาเปิดรีสอร์ทของตนเอง ปัจจุบันสบายใจ รีสอร์ท มีห้องพักให้บริการ 15 ห้อง มีเรือบริการลูกค้าเป็นของตนเองอีกด้วย

6. นางสิริพร แซ่เล่า เจ้าของเกาะช้าง รีสอร์ท (Koh Chang Resort) มีสามีเป็นตำรวจที่มาประจำการที่เกาะช้าง จึงได้ย้ายครอบครัวจากหาดใหญ่มาทำมาหากินที่เกาะนี้ โดยได้ซื้อกิจการต่อมาเป็นรายที่สามเมื่อ 10 ปีที่แล้ว โดยที่เกาะช้าง รีสอร์ท นี้จะมีการให้บริการที่ค่อนข้างครบวงจร กล่าวคือ มีการให้บริการที่พัก ร้านอาหาร บาร์ เรือบริการระหว่างเกาะช้าง-ระนอง และ เกาะช้าง-เกาะพยาม เรือรับจ้างท่องเที่ยวตกปลา นวดแผนไทย สปา บริการสักร่างกาย อินเทอร์เน็ต แลกเปลี่ยนเงิน จองตั๋วเครื่องบิน-รถทัวร์ ที่นี่จะมีแต่นักท่องเที่ยววัยรุ่นเข้าพักเพราะสถานที่ตั้งอยู่บนเขาและมีเสียงเพลงดังในตอนกลางคืนจึงไม่เหมาะกับนักท่องเที่ยวสูงอายุหรือนักท่องเที่ยวที่ชอบความสงบที่จะมาพักกระยะยาวเพื่อหลบอากาศที่หนาวเย็นจากทวีปยุโรป

7. นายอนุสนธิ์ เมาลีกุล เจ้าของฟูลมูน รีสอร์ท (Full Moon Resort) เดิมเป็นคนเกาะสมุย แล้วย้ายมาอยู่ที่พี่ชาย (นายบรรจง) ซึ่งเป็นบิดาของนางมัลลิกา เพื่อทำสวน ต่อมาเห็นว่าพี่ชายไม่ได้เข้ามาสนใจในที่ดินผืนนี้จึงไปแจ้งกับทางราชการว่าเป็นที่ดินของตนเอง หลังจากที่ดินเกาะช่างเริ่มมีรีสอร์ทเกิดขึ้นนายอนุสนธิ์เห็นว่าที่ทางของตนเองก็มีทำเลที่สามารถจะทำรีสอร์ทได้จึงทำรีสอร์ทบ้าง ปัจจุบันมีมากถึง 14 ห้อง นายอนุสนธิ์ได้สมรสกับนางต้อยเป็นคนเชียงใหม่ นางต้อยได้ชักชวนนางวิภาซึ่งเป็นน้องสาวเข้ามาช่วยทำอาหารสำหรับบริการลูกค้า นางวิภาเห็นว่าตนเองก็น่าจะทำได้เช่นกันจึงขอแยกออกไปเปิดเป็น แลตะวันออก รีสอร์ท

8. นางสาวมัลลิกา เมาลีกุล เจ้าของสวรรค์ รีสอร์ท (Sawasdee Resort) ได้รับมรดกจากนายบรรจง เมาลีกุล บิดาที่เป็นพี่ชายของนายอนุสนธิ์เป็นที่ดินจำนวน 17 ไร่ บนเกาะช่างตั้งแต่อายุ 15 ปี เป็นคนที่รักจะอยู่กับธรรมชาติ จึงมีความฝันที่จะมีกิจการรีสอร์ทเป็นของตนเองบ้าง เหมือนที่อาทั้งหลายทำอยู่ จึงได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนจนจบจากโรงเรียนการโรงแรมที่เมลเบิร์น ออสเตรเลีย ขณะที่เรียนอยู่那儿ได้พบกับนายเลิศศักดิ์ พ่อครัวร้านอาหารไทยในออสเตรเลีย จึงตกลงที่จะกลับมาเมืองไทยและเปิดรีสอร์ทร่วมกันที่ เกาะช่างนี้ สวรรค์ รีสอร์ท เปิดให้บริการเมื่อเดือนตุลาคมปีพ.ศ. 2547 แต่เพียง 2 เดือนต่อมา คือ ในเดือนธันวาคมก็โดนสึนามิตถล่มทำให้ได้รับความเสียหายคิดเป็นมูลค่าหลายแสนบาทจนต้องปิดบริการไปชั่วคราว และต้องระดมเงินทุนจากญาติพี่น้องมาทำการซ่อมแซมในส่วนที่เสียหายจึงค่อยเปิดให้บริการใหม่ โดยเริ่มแรกสวรรค์ รีสอร์ท มีห้องพักให้บริการเพียง 5 หลัง ต่อมามีการขยายเพิ่มเรื่อย ๆ มาจนถึงปัจจุบันมี 9 หลัง ที่นี้เป็นรีสอร์ทที่เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและผู้ที่มาแบบครอบครัวเพราะมีพื้นที่ราบ มีสนามเด็กเล่น และห้องพักที่กว้างขวางสะดวกสบาย

9. นางปราณี เมาลีกุล เจ้าของตาแดงเบย์ รีสอร์ท (Tadeng Bay Resort) ก่อนหน้านี้จะมาเปิดกิจการนี้นางปราณีเป็นแม่ครัวอยู่ที่แคชชู รีสอร์ท สามีคือนายสมพงษ์ กุลแก้ว มีเรือเมลิว์บริการระหว่างเกาะช่าง-ระนอง เมื่อบุตรสาวแต่งงานมีครอบครัว จึงได้เช่าที่ของนายโอภาส เมาลีกุลซึ่งเป็นพี่ชายให้บุตรสาวประกอบอาชีพทำตาแดงเบย์ รีสอร์ท ขึ้นมา แต่ด้วยความที่เป็นเด็กยังไม่ประสาของบุตรสาวและบุตรเขยที่อายุเพียงแค่ว่า 17 ปีทำให้ต้องมีพ่อและแม่เข้ามาช่วยดูแลในทุก ๆ เรื่อง ตาแดงเบย์ รีสอร์ท เปิดดำเนินการมาจนถึงวันนี้นับเป็นเวลา 3 ปีแล้ว มีห้องพักทั้งหมด 9 ห้อง มีเรือบริการสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นของตัวเอง รีสอร์ทนี้เหมาะสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยววัยรุ่นที่ต้องการประหยัดค่าใช้จ่ายเพราะเป็นพื้นที่ลาดเชิงเขา ห้องพักมี

ราคาถูก ไม่ได้เน้นความสะดวกสบาย ภายในที่พักมีบริการอาหารที่ราคาถูกเพื่อดึงดูดลูกค้าให้เข้ามาใช้บริการ

10. นายเฉลิมพล เมาลีกุล เจ้าของคร็อกโคไดล์ร็อก รีสอร์ท (Crocodile Rock Resort) เป็นชาวกรุงเทพมหานคร จบการศึกษาระดับ ปวส. สาขาศิลปประจำชาติ จากวิทยาลัย เพาะช่าง มีความเป็นศิลปินอยู่ในตัวสูงมาก รักและใฝ่ฝันที่จะมีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย เบื่อการแข่งขันและการใช้ชีวิตในเมืองหลวงจึงได้มาขอซื้อที่จำนวน 1 ไร่ จากนายโอภาส เมาลีกุล ซึ่งเป็นอามาทำรีสอร์ท ด้วยความเป็นคนใฝ่รู้นายเฉลิมพลจึงสามารถสนทนาได้หลายภาษาไม่ว่าจะเป็นภาษาไทย อังกฤษ จีน เยอรมัน ฝรั่งเศส ทำให้เขามีเพื่อนที่เป็นลูกค้าชาวต่างชาติมากมาย รีสอร์ทของนายเฉลิมพลจะเปิดให้บริการปีละ 6 เดือน ทุก ๆ ปีจะมีเพื่อนหญิงชาวต่างชาติสับเปลี่ยนกันมาช่วยในส่วนของการทำอาหาร เพื่อแลกกับที่พักและอาหาร โดยจะเน้นอาหารยุโรปเป็นหลัก ทำให้คร็อกโคไดล์ร็อก เป็นที่ขึ้นชื่อว่ามีอาหารยุโรปต้นตำรับ บรรยากาศร้านอาหารบนผาเชิงเขา เหมาะสมหรับนักท่องเที่ยววัยรุ่น ด้านห้องพักนายเฉลิมพลจะเป็นคนออกแบบเองทุกห้องตกแต่งด้วยศิลปประเพณีชาติ มีความเป็นเอกลักษณ์ และเป็นที่ยอมรับว่าห้องพักที่นี่สวยงามและโดดเด่นไม่ซ้ำใคร

11. นายโอภาส เมาลีกุล เจ้าของสวนปอ รีสอร์ท (Suan Por Resort) เข้ามาทำมาหากินตั้งรกรากที่อ่าวตาแดง เกาะช้างมากกว่า 30 ปีโดยมีนางแดงเป็นภรรยา อ่าวนี้จึงได้ชื่อว่าอ่าวตาแดง ปัจจุบันนายโอภาสมีอายุมากร่างกายไม่แข็งแรงจึงให้บุตรชายเพียงคนเดียว คือนายกันต์ เมาลีกุลดูแลกิจการแทน ซึ่งนายกันต์เป็นเด็กหนุ่มอายุ 20 ปี เรียนจบชั้นมัธยมปีที่ 3 มีนางเหมียวเป็นภรรยาและบุตรชาย 1 คน นางเหมียวจะช่วยดูแลในส่วนครัวร่วมกับนางแดง สวนปอ รีสอร์ท นับเป็นรีสอร์ทรุ่นแรก ๆ บนเกาะช้างทำให้เป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวชาวยุโรปเป็นอย่างดี ทุกวันนี้ไม่ต้องมีการทำการตลาดแต่อย่างใดก็มีลูกค้าหลั่งไหลมาตลอดปี ทำให้ห้องพักที่มีเพียง 15 ห้องต้องมีการจองล่วงหน้านับเดือนและที่นี่ยังมีการแบ่งพื้นที่ให้ชาวต่างชาติเช่าสำหรับปลูกบ้านพักอาศัยระยะยาวอีกด้วย

12. นางวิภา ประหารภาพ เจ้าของแลตวัน รีสอร์ท (Laetawan Resort) พี่นเพเป็นคนจังหวัดเชียงราย ไม่ได้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานมาก่อนทำให้ไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้ นางวิภาเข้ามาที่เกาะช้างในปีพ.ศ. 2526 จากการชักชวนของนางต้อย ภรรยาของนายอนุสนธิ์ แรกเริ่มเข้ามาทำสวนเกษตรเหมือนชาวบ้านเกาะช้างและเห็นว่าคนอื่นทำรีสอร์ทแล้วมีฐานะที่ดีขึ้นจึงทำบ้างโดยเริ่มที่ 3 ห้องพัก ปัจจุบันมีห้องพักมากถึง 17 ห้องมีการจัดการที่เป็นไปแบบ

ชาวบ้านเพราะนางวิภาไม่เข้าใจภาษาต่างชาติเลย ให้ลูกค้าบริการตนเอง แต่ที่แลตะวัน รีสอร์ทนี้มีเรือให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวด้วย

13. มามัส รีสอร์ท (Mamas Resort) บริหารงานโดยนางสร้อย อินตะอายุ ซึ่งเป็นเจ้าของรีสอร์ท จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตั้งเดิมเป็นคนจังหวัดขอนแก่นได้สมรสกับนายเฉลิม คนจังหวัดชุมพร และเข้ามาทำมาหากินที่เกาะช้างเมื่อ 11 ปีที่แล้ว จากการชักชวนของนางวิภาเจ้าของแลตะวันซึ่งเป็นเพื่อน ปัจจุบันนายเฉลิมได้เสียชีวิตลงแล้ว โดยเริ่มแรกทำสวนก่อนแล้วเห็นว่าเพื่อนบ้านที่ได้หันมาทำรีสอร์ทมีรายได้ดี กอปรกับตนเองมีที่ดินที่ติดกับทะเลอยู่แล้วจึงหันมาทำรีสอร์ทเป็นอาชีพที่สองด้วย นอกจากนี้ยังมีการทำประมงเป็นอาชีพเสริม นางสร้อยได้ทำรีสอร์ทกับลูกน้องชาวพม่าอีก 4 คน มามัส รีสอร์ท ขึ้นชื่อเรื่องอาหารเยอรมันที่อร่อยที่สุดในเกาะช้าง เพราะมีลูกค้าชาวเยอรมันมาสอนวิธีการทำอาหารแบบต้นตำรับเยอรมันที่แท้จริงไว้ ที่นี้มักเป็นที่รวมตัวสังสรรค์กันของนักท่องเที่ยวชาวเยอรมันที่เป็นนักท่องเที่ยวประจำ

จากข้อมูลทั้งหมดของผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งได้แก่ เจ้าของ/ผู้ประกอบการรีสอร์ทและข้อมูลของรีสอร์ททั้ง 13 แห่ง ที่ได้นำเสนอไปข้างต้นแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำมาสรุปเป็นภาพรวมของผู้ให้สัมภาษณ์ตามคุณลักษณะประชากรและภาพรวมของรีสอร์ท ดังตารางที่ 4.1 และ ตารางที่ 4.2 ดังนี้

ตารางที่ 4.1

ลักษณะทางประชากรของผู้ให้สัมภาษณ์

ลักษณะทางประชากร	จำนวน (13คน)
เพศ	
- ชาย	3
- หญิง	10
อายุ	
- 35-44 ปี	6
- 45-54 ปี	5
- 55 ปี ขึ้นไป	2
ระดับการศึกษา	
- ไม่ได้รับการศึกษา	1
- ประถม	4
- มัธยม	6

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร	จำนวน (13คน)
- อนุปริญญา-ปริญญาตรี	2
ภูมิสำเนา	
- คนท้องถิ่น	11
- คนต่างจังหวัด	2

จากตารางที่ 4.1 โดยภาพรวมแสดงให้เห็นว่าผู้ให้สัมภาษณ์นั้นส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ที่อยู่ในช่วงอายุใกล้เคียงกันระหว่าง 35–44 ปี (6 ราย) และ 45–54 ปี (5 ราย) โดยผู้ที่มีอายุสูงสุด คือ นายอนุสนธิ์ เมาลีกุล เจ้าของพูลมูน รีสอร์ท อายุ 65 ปี และรองลงไป คือ นายสมภพ เมาลีกุล เจ้าของซันเซ็ท รีสอร์ท มีอายุ 55 ปี

ส่วนเรื่องระดับการศึกษาของเจ้าของรีสอร์ทที่เกาะช้างแห่งนี้ พบว่า 6 ราย หรือเกือบครึ่งหนึ่งมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า อีก 4 ราย จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ยกเว้นแต่นางวิภา ประหารภาพ เจ้าของแลตเตวัน รีสอร์ท ที่ไม่ได้เรียนหนังสือเลย ทั้ง 11 รายนี้ล้วนเป็นคนท้องถิ่นทั้งสิ้น (โดยในที่นี้คนท้องถิ่น หมายถึง คนที่เกิดบนเกาะนี้ หรือ คนที่อยู่อาศัยบนเกาะมานานกว่า 10 ปีติดต่อกัน) ส่วนนายเฉลิมพล เมาลีกุล เจ้าของครีอกโคไต้ลร์อ็อค รีสอร์ท พี่นเพเป็นคนกรุงเทพฯ จบการศึกษาระดับอนุปริญญา ขณะที่นางสาวมัลลิกา เมาลีกุล เป็นคนจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดและเติบโตที่นั่น จนกระทั่งเรียนจบระดับปริญญาตรี ด้านการจัดการโรงแรม จากประเทศออสเตรเลีย จึงมาดำเนินกิจการสวัสดิ์ รีสอร์ท ที่เกาะช้างแห่งนี้ ด้วยระดับการศึกษาที่ไม่สูงนักของเจ้าของรีสอร์ทเกือบทั้งหมดและเป็นผู้ที่มีภูมิสำเนาอยู่บนเกาะแห่งนี้ โอกาสที่จะได้ออกไปเรียนรู้เรื่องการจัดการรีสอร์ทที่จะรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นเรื่องเป็นราวจึงค่อนข้างจะพันวิสัย เจ้าของรีสอร์ทแต่ละรายจะใช้ความรู้พื้นฐานที่ตนมีมาจัดการเท่านั้น โดยเฉพาะเรื่องของขยะ ก็จะมีการแยกประเภทของขยะ และขุดหลุมขยะเพื่อฝังกลบพวกเศษอาหาร โดยใช้หลักคือ จะขุดหลุมไม่ให้ซ้ำหลุมเดิม แต่จะมีการขุดหลุมใหม่ไปเรื่อย ๆ จนกว่าขยะในหลุมเก่าจะย่อยสลายหมดก่อน นอกจากนี้ก็จะเป็นการจัดการขยะเป็นพิษ ได้แก่ ถ่านไฟฉาย กระจ่างยามาแมลง ซึ่งผู้ประกอบการรีสอร์ทก็ได้รับรู้เป็นส่วนใหญ่

ว่าต้องจัดการอย่างไร เช่น ทางทางสวัสดิ รีสอร์ทจะใช้วิธีแยกเก็บไว้แล้วนำไปทิ้งในกล่องรับ ถ่านไฟฉายที่เสื่อมสภาพแล้วตามร้านค้าหรือห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ บนฝั่งจังหวัดระนอง ขณะเดียวกันก็ยังมีรีสอร์ทที่ไม่ปฏิบัติตามหลักที่ควรจะเป็นเช่นกัน

ตารางที่ 4.2

ข้อมูลของรีสอร์ท

	จำนวน 13 แห่ง
จำนวนห้องพัก	
- ต่ำกว่า 10 ห้อง	2
- 10 – 20 ห้อง	10
- มากกว่า 20 ห้อง	1
ระยะเวลาดำเนินธุรกิจ	
- ต่ำกว่า 5 ปี	1
- 6 – 10 ปี	6
- มากกว่า 10 ปี	6
ประสบการณ์ด้านการจัดการรีสอร์ท	
- มี	3
- ไม่มี	10

จะเห็นได้ว่าขนาดของรีสอร์ทบนเกาะช้างแห่งนี้ โดยมากจะเป็นรีสอร์ทขนาดกลางที่มีจำนวนห้องพักอยู่ที่ 10–20 ห้อง ซึ่งมีมากถึง 10 แห่ง และเป็นรีสอร์ทขนาดใหญ่ เพียง 1 แห่ง คือ โกลเด้นบี รีสอร์ท (มีห้องพัก 22 ห้อง) ส่วนอีก 2 แห่ง ได้แก่ สวัสดิ รีสอร์ท และตาแดงเบย์ รีสอร์ท มีห้องพักเพียงแห่งละ 9 ห้อง จัดเป็นรีสอร์ทขนาดเล็ก (โดยค่าฐานนิยมอยู่ที่ 14 ห้อง)

สำหรับรายละเอียดในด้านสภาพการดำเนินธุรกิจรีสอร์ทนั้น ในด้านของระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจนั้น ตาแดงเบย์ รีสอร์ท จะเป็นรีสอร์ทเพียงแห่งเดียวที่เพิ่งเปิดดำเนินการมาได้ 3 ปี เท่านั้น ขณะที่รีสอร์ทอื่น ๆ จะมีระยะเวลาที่ดำเนินการมานานกว่า โดยมีทั้งที่ดำเนินการมา ระหว่าง 6–10 ปี และนานกว่า 10 ปี กลุ่มละ 6 แห่งเท่า ๆ กัน โดยชั้นเซต รีสอร์ท และโกลเด้น บี รีสอร์ท เป็นรีสอร์ทที่ดำเนินการมายาวนานที่สุด คือ 15 ปี

ส่วนด้านประสบการณ์ของเจ้าของรีสอร์ทในการทำงานในสายงานโรงแรมหรือรีสอร์ทนั้น จากทั้งหมด 13 ราย พบว่ามีเพียง 3 ราย เท่านั้นที่มีประสบการณ์ในด้านนี้ คือ

นางปราณี เมาลีกุล เจ้าของตาแดงเบย์ รีสอร์ท ที่เคยเป็นแม่ครัวและช่วยงานที่แคชชู รีสอร์ท มาก่อน นางเมตตา อ่องสกุล ได้เคยเรียนรู้งานในขณะที่ช่างทอง รีสอร์ท ยังเป็นของมารดา และนางขวัญตา พระพานะ ที่ได้วางแผนโดยการเข้าไปเป็นลูกจ้างของเกาะช้าง รีสอร์ท ก่อนที่จะมาเปิดสบายใจ รีสอร์ท ของตนในภายหลัง

ภาพที่ 4.6

แผนที่เกาะช้าง จังหวัดระนอง

4.3 สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการทั้ง 13 แห่ง และจากการสำรวจสังเกตบริเวณรอบรีสอร์ทต่าง ๆ และชุมชนใกล้เคียงเพื่อพิจารณาถึงสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ศึกษานี้ ข้อมูลที่ได้สามารถระบุถึงสภาพปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นจริง ได้ทั้งหมด 3 ด้าน คือ ปัญหามลพิษจากขยะ มลพิษทางน้ำ และมลพิษทางอากาศ ในส่วนนี้ผู้วิจัยจึงขอเสนอรายละเอียดของปัญหาสิ่งแวดล้อมในแต่ละด้าน ดังนี้

4.3.1 ปัญหาขยะบนเกาะช้าง

ปัญหามลพิษจากขยะ เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง มาตั้งแต่คนท้องถิ่นยังประกอบอาชีพทำสวนโดยที่ยังไม่มีธุรกิจการท่องเที่ยวเกิดขึ้น แต่ปัญหาขยะในอดีตนั้นเป็นเรื่องที่ไม่รุนแรงมากเมื่อเทียบกับปัจจุบัน กล่าวคือ บนเกาะแต่เดิมมานั้นไม่มีถังขยะเลย การทิ้งขยะของชาวบ้านจะอยู่ในลักษณะที่ต่างบ้านต่างกองสุ่มรวมกันไว้และจัดการกันเองด้วยวิธีการฝังบ้างเผาบ้างโดยไม่ได้คิดถึงผลกระทบต่อคนอื่นใด แต่ด้วยจำนวนของประชากรขณะนั้นยังไม่มากนัก ทั้งจำนวนขยะและปัญหาจากการเผากองฝังจึงยังไม่ปรากฏอย่างเด่นชัด นอกจากนี้ยังมีคนที่พอมีความรู้บ้างได้แนะนำให้คนในชุมชนรู้จักแยกประเภทขยะ ตามความรู้และความเข้าใจเดิมที่ตนมี แต่ก็อาจจะไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

จนกระทั่งปี 2538 การเกิดขึ้นของแคชชู รีสอร์ท รีสอร์ทแห่งแรกของเกาะช้างทำท่าดำเนินไปด้วยดีจึงเกิดการชักชวนกันในหมู่พี่น้อง ซึ่งขณะนั้นยังเป็นชาวสวนอยู่ เมื่อแต่ละคนมองเห็นว่ารายได้จากการทำสวนนั้นไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ กอปรกับแต่ละคนมีที่ดินว่างอยู่จึงเริ่มสนใจและหันมาประกอบธุรกิจรีสอร์ทกันมากขึ้น เดิมทีเพื่อเป็นรายได้เสริมให้แก่ครอบครัว แต่ในปัจจุบันรายได้จากการทำธุรกิจรีสอร์ทถือว่าเป็นรายได้หลักที่สามารถนำมาจุนเจือสมาชิกในครอบครัวให้มีความกินดีอยู่ดีกันมากขึ้น ทั้งในช่วงฤดูการท่องเที่ยวที่มีแขกเข้าพักเป็นช่วงเวลาเพียงไม่กี่เดือนเท่านั้น

หลังจากที่ชาวบ้านหันมาลงทุนทำธุรกิจรีสอร์ทกันมากขึ้นก็ทำให้ชื่อเสียงของเกาะช้างแห่งนี้กลายมาเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้นปัญหาจากขยะจึงเพิ่มขึ้นตามมาด้วย ขยะที่เกิดจากการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวที่เห็นชัดเจน ได้แก่ ขวดเบียร์ กระป๋องน้ำอัดลม ขวดน้ำดื่ม ถ้วยโยเกิร์ต และถ่านไฟฉาย เป็นต้น การจัดการขยะของรีสอร์ทต่าง ๆ จะมีแบบแผนเดียวกัน คือ

- การแยกชนิดและประเภทขยะ เช่น ขยะเปียก (ได้แก่ ขยะที่ย่อยสลายได้ เศษ

อาหาร) ขยะแห้ง (ขุดน้ำตื้น ขุดเปียร์ กระป๋องน้ำอัดลม) และขยะเป็นพิษ (ถ่านไฟฉาย ขวดยาฆ่าแมลง)

— การขุดหลุมขยะสำหรับฝังกลบขยะเปียกต่าง ๆ (ดังที่กล่าวแสดงไว้ในส่วนหน้าให้เห็นแล้วว่า รีสอร์ทส่วนใหญ่จะคิดแค่ “ขุดหลุมใหม่ไม่ซ้ำหลุมเดิม” แต่ไม่ได้คำนึงถึงทางน้ำใต้ดิน ซึ่งหากขุดหลุมที่ใกล้กับทางน้ำดังกล่าว น้ำขยะจากหลุมกลบนั้นก็จะมีลงสู่แหล่งน้ำใต้ดินและส่งผลกระทบต่อน้ำที่ใช้อุปโภคได้ นอกจากนี้บาง รีสอร์ทก็ขุดหลุมขยะใกล้ทางเดินสัญจรไปมาอีกด้วย ทำให้เมื่อเศษอาหารข้างใต้หลุมย่อยสลายและเกิดการยุบตัวภายในแล้ว ผู้คนที่ผ่านไปมาไม่ทันได้สังเกตก็สามารถพลัดตกลงในหลุม จนได้รับบาดเจ็บดังที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วได้)

— การกำจัดขยะแห้งของรีสอร์ททั้งหลายบนเกาะแห่งนี้จะแบ่งออกได้ 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ขยะแห้งที่ขายไม่ได้ จะทำการเผาประมาณ 2 สัปดาห์ต่อครั้ง ส่วนขยะแห้งที่ขายได้นั้น จะมีการแยกแบ่งกระป๋อง แก้ว พลาสติก กองรวมไว้รอเรือจากฝั่งระนองมาตกลงซื้อขายประมาณเดือนละครั้ง หลังจากตกลงราคาซื้อขายแล้ว จะมีเรือมาขนขยะเหล่านั้นไปวันละรอบประมาณ 7 วันติดต่อกัน (ดังภาพที่ 4.7) นั่นหมายถึงว่า ขยะแห้งต่าง ๆ ก็จะถูกกองรวม ๆ กันในพื้นที่ของแต่ละรีสอร์ทซึ่งย่อยมเสียดสีคุณภาพอย่างเห็นได้ชัด (ดังภาพที่ 4.8) และยังเป็นที่เพาะเชื้อโรคได้โดยเฉพาะในช่วงหน้าวางไข่ของแมลงวันจะมีแมลงวัน แมลงหวี่ บินตอมกันมากมาย

— สำหรับการกำจัดขยะเป็นพิษนั้น จากการศึกษาพบว่า เจ้าของรีสอร์ทเกือบทั้งหมดมีความเข้าใจที่ถูกต้องว่าไม่ควรฝังหรือเผาแต่อย่างใด เพราะจะทำให้สารเคมีที่ยังหลงเหลืออยู่ซึมลงน้ำใต้ดินและอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภคได้ ยกเว้นเจ้าของรีสอร์ท 2 รายที่พบว่ายังมีการฝังขยะเป็นพิษดังกล่าว โดยที่รายหนึ่งนั้นไม่ทราบถึงโทษภัยที่จะตามมา ขณะที่อีกรายหนึ่งเลือกที่จะทำเช่นนั้น ทั้งที่รู้ว่าทำไม่ได้แต่ก็ยังทำ เพราะไม่ได้ตระหนักถึงผลที่จะตามมา

ภาพที่ 4.7
เรือขนขยะ

ภาพที่ 4.8
การแยกขยะตามประเภท

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเจ้าของรีสอร์ทจะได้ปฏิบัติตามที่กล่าวมาข้างต้น แต่ก็ไม่สามารถลดปริมาณขยะลงได้ เนื่องจากการขาดที่รองรับขยะตามจุดต่าง ๆ บนเกาะ ทำให้เกิดปริมาณขยะที่มากขึ้นจนล้นอย่างเห็นได้ชัด จากการลงพื้นที่และสำรวจพื้นที่บนเกาะและบริเวณโดยรอบรีสอร์ทต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงได้พบทั้งเศษขยะ กองขยะ กล่องโฟม กระจังน้ำอัดลมและขวดน้ำพลาสติก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามทางเดินสาธารณะและพื้นที่รอบ ๆ รีสอร์ท (ดังภาพที่ 4.9)

ภาพที่ 4.9

ขยะบริเวณทางเดิน

จากการศึกษาและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยสามารถประมวลสาเหตุของการเกิดปัญหาขยะบนเกาะแห่งนี้ ได้ดังนี้

1. การขยายตัวของธุรกิจรีสอร์ทบนเกาะข้างอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนทั้งที่อาศัยบนเกาะและนักท่องเที่ยวที่มาตามฤดูกาลได้มีส่วนบริโภคและใช้เครื่องอุปโภคต่าง ๆ มากขึ้น ส่งผลให้มีปริมาณขยะและของเสียเพิ่มขึ้นตามมามากมาย

2. การขาดความรู้ ความเข้าใจทางด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนในท้องถิ่นและผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งก็คือ ผู้ประกอบการรีสอร์ทต่าง ๆ เนื่องจากไม่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้ความรู้ จึงทำให้ประชาชนและทางรีสอร์ทต้องมีการคัดแยกขยะกันตามความเข้าใจของแต่ละคน ยิ่งไปกว่านั้นเจ้าของรีสอร์ทบางท่านยังขาดความรู้ในการจัดการขยะ โดยมีการนำเอาขยะอันตรายมาฝังกลบรวมกับขยะทั่วไปที่สามารถย่อยสลายได้ เช่น ถ่านไฟฉาย เศษแก้ว เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อน้ำใต้ดินจากสารเคมีในระยะยาวอีกด้วย

3. การขาดวินัยและขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ กล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า

“การทำความสะอาดจะทำเฉพาะส่วนของใครของมัน ไม่มีการรณรงค์ให้ร่วมมือกันทำ โดยแต่ละรีสอร์ทจะรู้ว่าใครทำส่วนไหน”

ส่วนพื้นที่ส่วนกลางซึ่งหมายถึง พื้นที่ที่ผู้คนใช้ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น พื้นที่และทางเดินสาธารณะ พื้นที่บริเวณชายหาด พื้นที่ว่างเปล่าและรกร้าง หรือแม้แต่ทะเลเอง ก็จะไม่มีการทำความสะอาด “เจ้าภาพ” หรือ “เจ้าของ” ที่จะดูแลให้สะอาดเรียบร้อย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบเห็นมากับตัวเองในขณะที่จะออกเก็บข้อมูล กล่าวคือ ขณะที่ผู้วิจัยนั่งเรือเพื่อเดินทางออกจากเกาะ ในเรือประกอบไปด้วยนักท่องเที่ยวต่างชาติ ลูกจ้างชาวพม่า และเจ้าของรีสอร์ทที่เป็นนายจ้าง ขณะนั่งอยู่ในเรือ

หนึ่งในลูกจ้างชาวพม่าได้ทิ้งถุงขนมลงไปในทะเลเป็นระยะ ๆ ซึ่งผู้วิจัยสังเกตเห็นว่านายจ้างก็เห็นการกระทำดังกล่าวของลูกจ้าง แต่ไม่ได้มีการว่ากล่าวตักเตือนใด ๆ ซึ่งจะขัดแย้งกับที่ให้สัมภาษณ์มาว่า

“มีการสอนให้ลูกน้องพม่าทุกคนในรีสอร์ตรู้จักช่วยกันรักษาความสะอาด แยกขยะ และ
ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 9 เมษายน 2553)

นอกจากนี้แล้วนักท่องเที่ยวชาวไทยเองก็นับว่ามีส่วนสร้างปัญหาขยะเช่นกัน ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่ง กล่าวว่า

“นักท่องเที่ยวชาวไทยจะมีนิสัยมักง่ายกว่านักท่องเที่ยวต่างชาติ คิดจะทิ้งขยะ
ตรงไหนก็ทิ้ง ไม่ช่วยกันรักษาความสะอาด ทิ้งมั่ว ไม่เป็นที่เป็นทาง” (การสัมภาษณ์
ส่วนบุคคล, 9 เมษายน 2553)

ซึ่งก็สอดคล้องกับที่ผู้วิจัยได้เห็นการทิ้งขยะตามทางเดินสาธารณะจำนวนมาก การทับถมกัน
ของขยะเป็นกองโตและมีน้ำไหลจากกองขยะ จนส่งกลิ่นเหม็นและทำลายบรรยากาศ

4. บริเวณที่กำหนดให้ทิ้งขยะในชุมชนมีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน
ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ลงสำรวจในพื้นที่เกาะช้างพบว่า พื้นที่ที่มีการจัดตั้งถังขยะจะมีเฉพาะ
บริเวณหน้าวัดเพียงจุดเดียวเท่านั้น (ดังภาพที่ 4.10) ทำให้เมื่อมีประชาชนนำถุงขยะมากองทิ้ง
ไว้หน้าบริเวณที่มีการจัดตั้งถังขยะสาธารณะจึงมีลักษณะล้นเกลื่อนบริเวณดังกล่าว หรืออาจมี
การนำไปกองทิ้งไว้ในพื้นที่ว่างเปล่าภายในชุมชน ใต้โคนต้นไม้ เป็นต้น (ดังภาพที่ 4.11) จึงทำ
ให้เกิดภาพที่ไม่น่ามอง ดูสกปรก ขาดความเป็นระเบียบ ในบางครั้งก็มีสัตว์มาคุ้ยเศษอาหาร
จนเลอะเทอะและส่งกลิ่นไม่พึงปรารถนา ซึ่งก่อให้เกิดการสูญเสียทัศนียภาพ เกิดสภาพที่ไม่น่าดู
และเกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีในสายตาของนักท่องเที่ยวอีกด้วย ในขณะที่เดียวกันพื้นที่ที่มีการ
ประกอบธุรกิจ รีสอร์ตและร้านค้าจะไม่มีถังขยะเลย ซึ่งรีสอร์ตแต่ละแห่งจะต้องจัดการกับขยะ
เหล่านั้นเองด้วยวิธีการต่าง ๆ คือ การคัดแยกประเภทขยะที่สามารถนำกลับมาใช้หรือขายได้
การฝังกลบ การเผา และขยะที่เป็นอันตรายบางส่วน เช่น ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ จะมีการนำ
กลับไปทิ้งบนฝั่งระนองดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ภาพที่ 4.10

ถังขยะบริเวณหน้าวัด

ภาพที่ 4.11

กองขยะ

5. การขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม่มีบริการจัดเก็บขยะ ไม่มีการจัดตั้งถังขยะตามพื้นที่และทางเดินสาธารณะ ทั้งนี้ทางผู้ประกอบการรีสอร์ทกล่าวว่า เคยมีการรวมตัวกันเรียกร้องกับผู้ใหญ่บ้านขอให้รัฐช่วยสร้างเตาเผาขยะให้ แต่ก็ไม่ได้รับความร่วมมือหรือตอบสนองข้อเรียกร้องใด ๆ และไม่เคยให้ความช่วยเหลือใด ๆ แก่ผู้ประกอบการเลย โดยผู้ใหญ่มักจะบอกว่ากำลังดำเนินการกับหน่วยงานราชการให้รอการอนุมัติก่อน แต่เมื่อทางผู้ประกอบการรวมตัวกันเรียกร้องบ่อยครั้งเข้า ทางผู้ใหญ่มักจะพูดปฏิเสธและอ้างว่ารัฐเงินน้อยไม่มีงบประมาณที่เพียงพอ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนกล่าวสงสัยเป็นเสียงเดียวกันว่า

“อบต.เองได้มีการจัดเก็บภาษีอย่างต่อเนื่องทุกปี เพราะฉะนั้นน่าจะมงบประมาณในส่วนนี้เยอะพอสมควร” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 11 เมษายน 2553)

แต่เท่าที่ผ่านมานั้น “แค่ขอความร่วมมือให้ช่วยทำความสะอาดบริเวณหน้าชายหาดปีละครั้งก็ยังโดนปฏิเสธ” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 11 เมษายน 2553) อย่างไรก็ตามก็ดีจากการพูดคุยกับ

ผู้ประกอบการรีสอร์ททั้งหมดจะเห็นได้ว่า ทุกคนยังคงรอคอยความช่วยเหลือในด้านการก่อสร้าง เตาเผาขยะส่วนรวมจากภาครัฐอยู่

4.3.2 ปัญหามลพิษทางน้ำ

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมาก และเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน เช่น การประมง สาธารณูปโภค และคมนาคม ในปัจจุบันบนเกาะช้างมีจำนวนของรีสอร์ทเพิ่มขึ้น และมีการนำทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้อย่างมากมายในการเพิ่มผลผลิตและจัดการระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการที่เพิ่มขึ้น ซึ่งน้ำที่มาจากกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนหนึ่งได้มีการระบายลงสู่ดินและแหล่งน้ำ ดังนั้นหากขาดความระมัดระวังในการปล่อยของเสียลงสู่แหล่งน้ำก็จะทำให้คุณภาพของแหล่งน้ำนั้นเสื่อมลง ในที่สุดก็เกิดปัญหามลพิษทางน้ำขึ้น

ในการจัดการน้ำทิ้งของธุรกิจรีสอร์ทต่าง ๆ บนเกาะแห่งนี้ ทั้งน้ำทิ้งจากห้องพัก การชำระร่างกาย น้ำทิ้งจากการประกอบอาหาร การซักเสื้อผ้า เป็นต้น จากการสังเกตบริเวณรอบ ๆ รีสอร์ทและการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการรีสอร์ท รีสอร์ทส่วนใหญ่จะปล่อยน้ำทิ้งด้วยวิธีแบบชาวบ้าน คือ การต่อท่อลงสู่พื้นดินโดยตรง (ดังภาพที่ 4.12 และภาพที่ 4.13) ส่วนน้ำทิ้งจากส้วมและครัวจะมีการทำบ่อบำบัดและบ่อดักไขมันไว้ใต้ดิน ซึ่งทุก ๆ 3 เดือนจะมีการดักไขมันเพื่อนำไปทำเป็นปุ๋ยสำหรับต้นไม้ ในความเข้าใจของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละรายจึงเห็นว่า การจัดการน้ำทิ้งดังกล่าว “ไม่เป็นปัญหา” แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะต่อผู้อยู่อาศัยบนเกาะ หรือนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 4.12

ท่อน้ำทิ้งจากห้องพัก

ภาพที่ 4.13

บริเวณล้างภาชนะ

จากการสัมภาษณ์เจ้าของรีสอร์ทนั้นพบว่า น้ำที่นำมาใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภคนั้น ประชาชนในชุมชนบนเกาะช้างทุกครัวเรือนและรีสอร์ททุกแห่งจะใช้น้ำที่สูบขึ้นมาจากใต้ดิน (น้ำบาดาล) ใส่ถังคัไว้เพื่อรอให้ตกตะกอนก่อนแล้วจึงนำมาใช้ประกอบกิจกรรมด้านต่าง ๆ แต่ที่นักท่องเที่ยวบริโภคภายในรีสอร์ทส่วนใหญ่จะมีการสั่งซื้อน้ำดื่มโพลาลิสจากร้านในตัวเมืองระนอง ดังนั้นผู้ตอบจึงยังมองว่าน้ำที่นำมาใช้เพื่ออุปโภคและบริโภคบนเกาะนี้ยังไม่มีปัญหาอะไรให้เห็นอย่างชัดเจน แม้จะมีเจ้าของรีสอร์ทรายหนึ่งที่เคยเป็นนิวเมื่อหลายปีก่อน แต่ก็มีกรณีสันนิษฐานถึงสาเหตุว่า อาจจะเป็นผลกระทบมาจากการเติมน้ำที่ไม่ได้ผ่านการกรองด้วยวิธีที่ถูกต้องเท่านั้น

ภาพที่ 4.14

แท้งค์เก็บน้ำสำหรับการอุปโภคและบริโภค

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้สังเกตและตั้งข้อสันนิษฐานว่า น้ำในที่สาธารณะต่าง ๆ เช่น ลำธาร เส้นทางน้ำไหล น่าจะมีลักษณะเป็นมลพิษอยู่บ้าง โดยสาเหตุหลักของปัญหาน้ำเสียในบริเวณเกาะช้างนี้ อาจเกิดจาก 2 สาเหตุ ดังต่อไปนี้

สาเหตุแรก เกิดจากภาคเกษตรกรรมซึ่งน้ำเสียส่วนใหญ่จะมาจากการล้างภาชนะที่บรรจุปุ๋ยเคมีหรืออุปกรณ์ฉีดพ่นยาฆ่าแมลง และการระบายของเสียจากมูลสัตว์ลงแหล่งน้ำ เช่น การฉีดพ่นสารเคมี การชะล้างหน้าดิน เป็นต้น สารเคมีดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อน้ำใต้ดินโดยตรง และทำให้เกิดมลพิษทางน้ำได้

สาเหตุที่สอง คือ กลิ่นคับจากการเผาขยะของชาวบ้านในชุมชนและตัวผู้ประกอบการรีสอร์ท กลิ่นคับจากการเผาขยะจะซึมลงไปในดิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อน้ำใต้ดินทำให้น้ำมีกลิ่นเหม็น ดังที่ผู้ประกอบการรีสอร์ทรายหนึ่ง เล่าให้ฟังว่า

“เวลาเผาขยะที่น้ำก็จะเหม็น บางครั้งดื่มไม่ค่อยได้ เพราะเหม็นมาก แต่ถ้าไม่เผาขยะก็ไม่รู้จะทำยังไง” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 11 เมษายน 2553)

อย่างไรก็ตาม การที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นหยุดการกระทำดังกล่าวก็เป็นไปได้ยาก ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีสถานที่จัดเก็บขยะที่เพียงพอต่อความต้องการ อีกทั้งทางผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ให้การสนับสนุน และความช่วยเหลือไม่เต็มที่ ดังนั้นชาวบ้านและเจ้าของรีสอร์ทจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเผาขยะต่อไปถึงแม้ว่าผู้ประกอบการรีสอร์ทหลายคนไม่ยากให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ ขึ้นก็ตาม

4.3.3 ปัญหามลพิษทางอากาศ

ปัญหามลพิษทางอากาศ คือ การที่มีสิ่งแปลกปลอมซึ่งเป็นพิษปะปนเข้าสู่บรรยากาศซึ่งอาจเกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือจากการกระทำของมนุษย์ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ในเขตพื้นที่เกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง มูลเหตุสำคัญของปัญหามลพิษทางอากาศน่าจะได้รับการเผาขยะ ซึ่งในช่วงที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลครั้งนี้ แม้จะไม่พบว่ามีเจ้าของรีสอร์ทและประชาชนในชุมชนเผาขยะเลย แต่จากการสอบถามทราบว่าตามปกติแล้วเจ้าของรีสอร์ทจะทำการเผาขยะสองอาทิตย์ต่อครั้ง หรือเมื่อหมดฤดูกาลท่องเที่ยว และปิดรีสอร์ทแล้วเท่านั้น

การเผาขยะของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และผู้ประกอบการธุรกิจรีสอร์ทต่าง ๆ นั้น บางครั้งจะเผาขยะที่ไม่สามารถย่อยสลายด้วย เช่น การเผาถุงพลาสติก กล่องโฟม และกล่องพลาสติก (ดังภาพที่ 4.15)

ภาพที่ 4.15

กองเผาขยะ

ซึ่งจะส่งกลิ่นและควันรบกวนผู้อื่นและนักท่องเที่ยวที่พักอยู่ในบริเวณใกล้เคียงจนเคยเกิดการพิพาทกันขึ้นด้วย คือ

“ลมพัดเอากลิ่นควันจากการเผาขยะของรีสอร์ท ก ไปยังรีสอร์ท ข ซึ่งมีนักท่องเที่ยวพักอยู่ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความไม่พอใจและได้มาแจ้งกับเจ้าของรีสอร์ท ทันททีที่เจ้าของรีสอร์ท ข รับทราบ ก็ได้มีการบอกกล่าวไปยังรีสอร์ท ก เพื่อให้จัดการและแก้ไขปัญหา แต่เมื่อมีเหตุการณ์ลักษณะเดิมเกิดขึ้นครั้งที่สองทำให้นักท่องเที่ยวของรีสอร์ท ข ย้ายไปพักกับรีสอร์ทใกล้เคียง จึงเป็นเหตุที่ทำให้เกิดการมีปากเสียงกันอย่างรุนแรง ถึงขั้นมีการนำปิ่นมาชิงชู้กันเกิดขึ้น” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 9 เมษายน 2553)

นอกจากนี้ ยังมีการเผาไหม้ที่เกิดจากการใช้เครื่องยนต์เพื่อผลิตพลังงานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การผลิตกระแสไฟฟ้า การเคลื่อนที่ของยานพาหนะ (เครื่องยนต์) และการประกอบอาหารในครัวเรือนและในรีสอร์ท อย่างไรก็ตาม จากการสังเกตที่ท่าเรือข้ามฟากเกาะช้างก็ยังคงพบว่า มีผู้ประกอบการบางรายเมื่อนำเรือเข้าจอดบริเวณท่าเทียบเรือและได้มีการติดเครื่องเรือทิ้งไว้ตลอดเวลาทั้ง ๆ ที่มีประชาชนและผู้โดยสารนั่งอยู่บริเวณดังกล่าวพอสมควร โดยไม่คำนึงถึงกลิ่นควันที่ก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ รวมถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นเมื่อมีการสูดดมกลิ่นควันเข้าไปในร่างกาย

อย่างไรก็ตาม ปัญหากลิ่นควันจากการเผาขยะ ถือว่าเป็นปัญหาที่เจ้าของรีสอร์ทให้ความสนใจมากกว่าปัญหาด้านอื่น ๆ รองจากปัญหาขยะ เนื่องจากปัญหานี้จะทำให้จำนวนของนักท่องเที่ยวลดลงแล้ว ยังสามารถส่งผลกระทบต่อรายได้ของเจ้าของรีสอร์ทโดยตรงอีกด้วย ส่วนปัญหามลพิษทางอากาศในลักษณะอื่นอาจยังไม่ปรากฏผลกระทบโดยเฉพาะต่อสุขภาพ

อย่างชัดเจน ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหลายจึงยังไม่รู้สึกว่ บนเกาะนี้มีปัญหามลพิษทางอากาศแต่อย่างใด

4.4 ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

จากสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้ง 3 ด้าน ที่มีความแตกต่างกัน และได้นำเสนอไปแล้วในหัวข้อที่ 4.3 นั้น ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ถึงความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเหล่านั้นของบรรดาเจ้าของรีสอร์ตต่าง ๆ บนเกาะโดยแยกเป็นแต่ละด้าน ดังนี้

4.4.1 ปัญหาขยะ

จากการที่ได้เข้าไปสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่า รีสอร์ตทั้ง 13 แห่งบนเกาะข้างนั้นมีวิธีการจัดการขยะของแต่ละรีสอร์ต ซึ่งพอจะสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักของเจ้าของรีสอร์ตที่ระดับหนึ่งส่วนหนึ่งน่าจะเป็นเพราะผลกระทบจากปัญหาขยะโดยแสดงตัวให้เห็นค่อนข้างชัดกว่าปัญหาอื่น ๆ ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ระบุไว้มีดังต่อไปนี้

- ทำให้ชุมชนขาดความสะอาด ขาดความสวยงาม ขาดความเป็นระเบียบ และไม่สวยงาม
- ปัญหากลิ่นเหม็นจากขยะมูลฝอยที่กองรอการกำจัดสร้างความรำคาญให้แก่ประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยว
- การกำจัดมูลฝอยที่ไม่ถูกหลักโดยเฉพาะการเผาขยะได้สร้างความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้ที่อาศัยข้างเคียง โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในบริเวณดังกล่าวเมื่อมีการสูดดมเอาควันพิษเข้าไปมาก ๆ ในที่สุดก็จะส่งผลกระทบที่ร้ายแรงต่อสุขภาพ
- แหล่งน้ำเน่าเสียเนื่องจากขยะมูลฝอยมีอินทรีย์สารไปรวมกองและเน่าเปื่อยอยู่ในนั้น ทำให้เป็นอันตรายต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสัตว์น้ำ รวมทั้งผลเสียในด้านการใช้แหล่งน้ำเพื่อการนันทนาการ และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคและพร้อมที่จะแพร่กระจายสู่ชุมชนได้ถ้าหากมีพาหะนำโรค เช่น หนู แมลงวัน แมลงสาบ เป็นต้น

ดังนั้นเจ้าของรีสอร์ตส่วนใหญ่จึงให้มีการแยกขยะตามชนิดและประเภทของขยะอย่างชัดเจนตามพื้นฐานความรู้เดิมที่มีอยู่ คือ มีการคัดแยกขยะเปียก คือ เศษผัก ผลไม้ เศษอาหาร ขยะแห้ง คือ กระดาษหนังสือพิมพ์ ลังกระดาษ ขวดแก้ว กระจังน้ำอัดลม ขวดพลาสติก และขยะที่เป็นอันตราย คือ ถ่านไฟฉาย กระจังสเปร์ยกำจัดแมลง และขวดยาฆ่าปลวก ออกจาก

กัน รวมทั้งยังมีการลดขยะบางประเภทที่ไม่จำเป็น (Reduce) เช่น กล่องโฟมสำหรับใส่อาหาร โดยไปใช้กระดาษสำหรับห่ออาหาร หรือกล่องถนอมอาหารแทน และเมื่อเจ้าของรีสอร์ทออกไปจัดซื้อวัตถุดิบและอาหารสดเพื่อนำมาประกอบอาหารก็จะมีภาชนะบรรจุไปด้วยทุกครั้ง ซึ่งเป็น การช่วยลดปริมาณถุงพลาสติก นอกจากนี้ยังมีการนำถุงพลาสติกที่ได้มาจากตลาดบางส่วน กลับมาใช้ซ้ำหรือบางส่วนก็เอาไปให้ร้านค้าบนเกาะ เป็นต้น นอกจากนี้ขยะบางประเภทก็จะมี การนำกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) เช่น ถุงพลาสติกแบบมีหูหิ้ว ลังกระดาษ รวมถึงการนำขยะบาง ชนิดกลับมาใช้โดยการแปรสภาพ (Recycle) เช่น ขวดน้ำพลาสติก ก็จะมีการนำมาดัดแปลงเป็น ที่ปลูกต้นไม้ หรือ ตัดมาทำที่ใส่ปากกา เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีรีสอร์ทขนาดใหญ่ที่แสดงถึงความมั่งคั่งโดยฝังขยะมีพิษลงใน หลุมฝังทิ้งที่รู้ว่าขยะมีพิษเมื่อเสื่อมสภาพแล้วจะปล่อยสารพิษออกมา ถึงแม้ว่าจะเคยมี นักท่องเที่ยวบอกว่าไม่ควรที่จะฝังลงใต้ดินได้แต่ก็ยังทำอยู่มึนวาย โดยเจ้าของรีสอร์ทนี้ได้กล่าว อ้างว่า

“สาเหตุมาจากไม่มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาให้ความรู้ในเรื่องของ สิ่งแวดล้อมและการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม มากไปกว่านั้น คือ ส่วนราชการ โดยเฉพาะอบต.ไม่มีมาตรการในการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกในการรักษา สิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชน” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 9 เมษายน 2553)

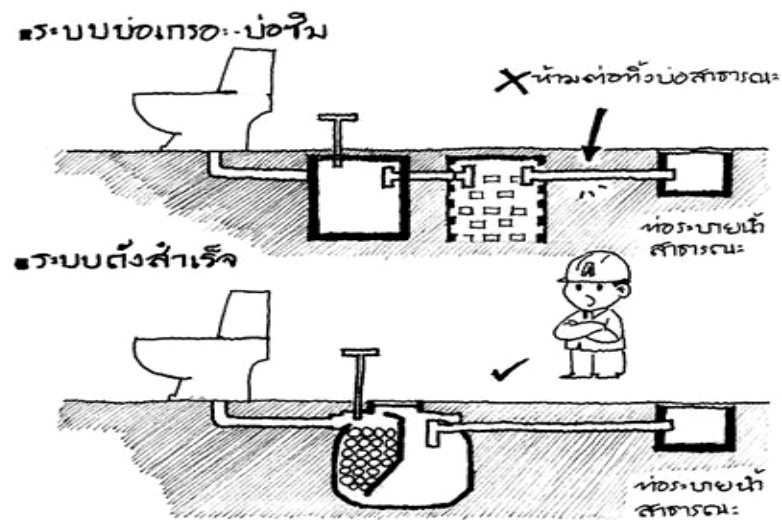
ประเด็นการโทษภาครัฐที่ไม่มีการจัดเก็บ จัดตั้งรองรับขยะ หรือสร้างเตาเผาขยะให้ตามคำ เรียกร้องนั้น ผู้วิจัยก็เห็นว่าเป็นเหตุผลที่ฟังขึ้นอยู่ แต่หากเจ้าของรีสอร์ทต่าง ๆ ยังคงรอให้ ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลืออย่างเดียว โดยที่ไม่คิดจะช่วยเหลือตัวเองให้มากกว่าเดิมก่อน ก็จะทำให้ ปัญหายิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ สุดท้ายประชาชนบนเกาะก็จะได้รับผลกระทบไปโดย สิ้นเชิง

4.4.2 ปัญหาหนี้จากรีสอร์ท

เจ้าของรีสอร์ทส่วนใหญ่มีความตระหนักในด้านนี้พอสมควร เพราะมีการทำระบบบำบัด น้ำทิ้งทั้งน้ำเสียจากครัวและส้วมด้วยการใช้วิธีแบบภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งประหยัดค่าใช้จ่ายกว่า การใช้ถังบำบัดน้ำเสียระบบถังสำเร็จ (ถังแซด) และบ่อดักไขมันที่มีวางขายอยู่ทั่วไปซึ่งมีราคา สูง แต่สำหรับรีสอร์ทที่นี้จะมีการทำบ่อบำบัดที่เรียกว่าบ่อเกรอะ-บ่อซึมที่แต่ละรีสอร์ทได้ทำขึ้น เองจากท่อซีเมนต์ ที่เรียกว่าท่อส้วม ในนั้นจะมีการใส่เม็ดจุลินทรีย์ ซึ่งช่วยย่อยสลายสารอินทรีย์

และกากใยเพื่อกำจัดกลิ่นเหม็นจากน้ำเสีย ซึ่งจะมีการใช้งานได้ไม่ต่างจากระบบถังสำเร็จที่ทำขายอยู่เลย อธิบายได้ด้วยรูปภาพดังนี้

ภาพที่ 4.16
บ่อน้ำบำบัด

ภาพที่ 4.17
บ่อดักไขมัน

ส่วนในด้านของบ่อดักไขมันที่ใช้บำบัดน้ำเสียจากครัวนั้นจะใช้ท่อสวมทำเช่นกันจะมีลักษณะของการทำงานคล้ายกับบ่อเกรอะบ่อซึม เพียงแต่บ่อดักไขมันจะต้องมีขนาดใหญ่เพียงพอที่จะกักน้ำเสียไว้ระยะหนึ่ง เพื่อให้ไขมันและน้ำมันมีโอกาสลอยตัวขึ้นมาสะสมกันอยู่บนผิวน้ำ

เมื่อปริมาณไขมันและน้ำมันสะสมมากขึ้นก็ต้องตักออกไปกำจัดโดยที่ทางรีสอร์ทจะนำไปตากแห้งหรือทำปุ๋ยโดยการฝังกลบบริเวณโคนต้นไม้ การตักไขมันนี้จะต้องทำทุก 3 เดือน เพื่อให้ไม่ส่งกลิ่นเหม็น อย่างไรก็ตามก็ดียังคงมีอีก 2 รีสอร์ท ที่มีการปล่อยน้ำทิ้งจากครัวโดยไม่มีการผ่านบ่อดักไขมัน รีสอร์ทหนึ่ง ได้แก่ รีสอร์ทที่มีจำนวนห้องพักมากที่สุดแต่กลับปล่อยน้ำลงสู่พื้นดินโดยตรง ทำให้พื้นบริเวณนั้นเปียกชื้นอยู่ตลอดเวลารวมทั้งมีเศษอาหารร่วมอยู่ด้วย จึงทำให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงวันเป็นอย่างดี และอีกรีสอร์ทที่มีที่ตั้งติดคลองก็มีการปล่อยน้ำจากครัวลงสู่คลองข้างรีสอร์ทโดยตรงเช่นกัน โดยมีได้ตระหนักถึงผลกระทบต่อชุมชนและผลในระยะยาวแต่อย่างใด (ดังภาพที่ 4.18 และภาพที่ 4.19)

ภาพที่ 4.18

การปล่อยน้ำเสียจากห้องน้ำลงสู่แหล่งน้ำ

ภาพที่ 4.19

การปล่อยน้ำเสียจากครัวลงสู่แหล่งน้ำ

4.4.3 ปัญหามลพิษทางอากาศ

สำหรับปัญหามลพิษทางอากาศนั้นจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการรีสอร์ททั้งหมดพบว่า ยังคงมีการเผาขยะอยู่ซึ่งเป็นการสร้างมลพิษให้กับอากาศทั้งที่รู้ว่าการเผาไหม้ไม่มีผลดี และจะทำให้เกิดสารพิษขึ้นมาในอากาศเมื่อสูดดมเข้าไปจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ โดยเฉพาะการเผาถุงพลาสติกที่บรรจุปลาหรือเนื้อสัตว์ต่าง ๆ ซึ่งขายไม่ได้เพราะถุงสกปรกและมีกลิ่นคาวจากเนื้อสัตว์ ประมาณการจากสายตาของผู้วิจัยพบว่า ร้อยละ 90 ของขยะที่นำมาเผา ได้แก่ถุงพลาสติกทั้งสิ้น กระนั้นก็ตามทุกรีสอร์ทก็ยังคงทำการเผากันอยู่ โดยเจ้าของรีสอร์ทรายหนึ่งอ้างว่า

“ถ้าไม่ให้มีการเผาขยะ แล้วจะมีหน่วยงานใดเข้ามารับผิดชอบและให้ความช่วยเหลือ”

“ถึงเราจะเผาขยะ แต่ก็มีคนปลุกต้นไม้ทดแทน เพื่อทำให้เกิดความสมดุลย์” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 9 เมษายน 2553)

จากประโยคดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการรีสอร์ทรายนี้คิดว่าการปลุกต้นไม้จะสามารถทดแทนธรรมชาติที่ถูกทำลายไปได้ ซึ่งในความเป็นจริงถึงแม้ว่าผลกระทบจะยังไม่เห็นอย่างชัดเจนแต่การปลุกต้นไม้ทดแทนก็ไม่สามารถลดมลพิษจากการเผาขยะได้ แต่เพราะยังไม่ปรากฏมีผู้ใดเจ็บป่วยด้วยโรคที่เกี่ยวข้องกับการสูดดมสารพิษต่าง ๆ ทำให้ผู้ประกอบการและประชาชนบนเกาะช้างยังคงมีการเผาขยะอยู่ต่อไป

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยได้สังเกตเห็น คือ เรือโดยสารของรีสอร์ทขนาดใหญ่มีการติดเครื่องยนต์เรือทิ้งไว้เป็นเวลานานในขณะที่จอดรอผู้โดยสาร บางครั้งติดเครื่องยนต์ไว้นานกว่าสองชั่วโมงทำให้มีไอเสียจากเครื่องยนต์เรือส่งกลิ่นเหม็นและสารพิษรบกวนผู้ที่อยู่บริเวณนั้น ซึ่งทุกครั้งผู้วิจัยได้เดินทางไปเกาะแห่งนี้ ก็จะพบว่าเรือลำนี้มีการกระทำลักษณะเดิมทุกครั้งไป จึงทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า เจ้าของรีสอร์ทน่าจะ “ไม่มีความตระหนัก” ถึงปัญหาและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในระยะยาว

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของเจ้าของรีสอร์ท ที่ตั้งอยู่ในเขตเกาะช้าง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ซึ่งได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้เพื่อศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมรอบรีสอร์ท ในเขตเกาะช้างและเพื่อศึกษาความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของเจ้าของรีสอร์ท ในเขตพื้นที่ศึกษาดังกล่าวนั้น ผู้ศึกษาได้ใช้แนววิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก คือ จะเข้าพ้อยู่บนเกาะช้าง ในระหว่างการเก็บข้อมูล เพื่อทำการสำรวจ สังเกตการณ์ และสัมภาษณ์เจ้าของหรือผู้จัดการของธุรกิจรีสอร์ททั้งหมดจำนวน 13 แห่ง โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ตามแนวคำถามที่ได้ตั้งไว้ล่วงหน้าเพื่อสัมภาษณ์ในประเด็นต่อไปนี้ ข้อมูลทั่วไปและภูมิหลังของผู้ให้สัมภาษณ์ สภาพการดำเนินธุรกิจรีสอร์ทบนเกาะช้าง ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นรอบรีสอร์ทบนเกาะช้าง และความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของเจ้าของรีสอร์ท

5.1 ผลการศึกษา

1. การศึกษาในครั้งนี้เจ้าของรีสอร์ทเป็นผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมด มีเพียงรายเดียวคือ ที่เกาะช้างรีสอร์ทที่ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นน้องของเจ้าของและทำหน้าที่เป็นผู้จัดการของรีสอร์ทดังกล่าว และโดยร้อยละ 80 เป็นเพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 35 – 45 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา และเป็นคนท้องถิ่นมากถึง 11 คน

2. รีสอร์ทต่าง ๆ บนเกาะช้างส่วนใหญ่จะเริ่มจากการที่เห็นพี่น้องหรือเพื่อนบ้านทำแล้วดีมีฐานะดีขึ้นจึงทำตามกันเรื่อยมา โดยมากเปิดดำเนินการมากกว่า 6 ปี และนานที่สุดถึง 15 ปี มีจำนวนห้องพักอยู่ระหว่าง 9 – 22 ห้อง เจ้าของรีสอร์ทเกือบจะทุกคนไม่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านนี้มาก่อนเลย และไม่มีการเตรียมพร้อมในการจัดการด้านต่าง ๆ อีกด้วย อย่างไรก็ตามทุกรีสอร์ทจะมีระบบการจัดการขยะ และน้ำทิ้งแบบชาวบ้าน คือหากเป็นขยะก็จะมีการเผาฝัง และขายเพื่อนำไปรีไซเคิล ส่วนน้ำเสียนั้นจะมีการทำบ่อดักไขมัน และบ่อเกรอะก่อนปล่อยออกสู่พื้นดิน

3. สำหรับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นรอบรีสอร์ทบนเกาะช้าง และเห็นได้ชัดเจนในขณะนี้คือ ปัญหาด้านขยะซึ่งมีปริมาณมาก แต่ขาดที่รองรับ และขาดการจัดการขยะอย่างถูกวิธี ซึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดความรู้ของผู้ประกอบการและชาวบ้าน ขาดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งนี้ผู้ประกอบการรีสอร์ทเองก็มีความเห็นที่ตรงกันว่าปัญหาขยะจะกระทบต่อการเข้ามาของ

นักท่องเที่ยวดังตรง เพราะขยะจะทำให้สูญเสียทัศนียภาพที่งดงามไป แต่ก็ยังไม่มีใครเข้ามา
ร่วมกันแก้ไขปัญหาในส่วนนี้

4. ในประเด็นความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม
ของเจ้าของรีสอร์ต จากการศึกษาพบว่าเจ้าของรีสอร์ตส่วนใหญ่มีความตระหนักอยู่พอสมควร
กล่าวคือ รีสอร์ตส่วนใหญ่มีการจัดการขยะที่ดี มีเพียงส่วนน้อยที่ยังคงฝังขยะมีพิษลงดิน แต่ทุ
กรีสอร์ตก็ยังเผาขยะอยู่ ส่วนการจัดการกับน้ำเสียหรือน้ำทิ้งนั้น ในการศึกษาครั้งนี้พบว่ายังมีรี
สอร์ตอยู่ 2 แห่งที่ปล่อยน้ำเสียโดยไม่มีการบำบัด

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาซึ่งได้แสดงให้เห็นถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะปัญหาขยะที่เกิดขึ้น
บนเกาะช้าง และการขาดความตระหนักเท่าที่ควรของเจ้าของรีสอร์ตส่วนใหญ่รวมถึงการขาด
การมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้วิจัยพบว่ามีประเด็นควรที่ได้
อภิปราย ต่อไปนี้

1. การจัดการรีสอร์ตบนเกาะช้างแห่งนี้มีลักษณะการกระทำแบบต่างคนต่างทำโดยที่
เจ้าของรีสอร์ตทั้งหลายไม่มีความพร้อมหรือความเข้าใจในการจัดการเท่าใดนัก กล่าวคือ ก่อนที่
ผู้ประกอบการจะเข้ามาประกอบธุรกิจรีสอร์ต เดิมทีส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรหรือเจ้าของสวน
อยู่ก่อน เมื่อคุณุยุทธนาเข้ามาเปิดรีสอร์ตแห่งแรกบนเกาะนี้และธุรกิจสามารถสร้างรายได้ที่มาก
ขึ้น หลาย ๆ คนเห็นว่ากิจการมีความก้าวหน้าเป็นอย่างดีจึงได้เปิดรีสอร์ตขึ้นตามอีกมากมาย
โดยที่ไม่มีความรู้และประสบการณ์ด้านนี้มาก่อน คิดเพียงแต่การทำที่พักที่มีการปรับให้เข้ากับ
วิถีชีวิตที่เรียบง่ายและไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบอันที่จะเป็นปัญหาเกิดตามมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง
การกำจัดขยะ โดยเฉพาะขยะพิษหรือถุงพลาสติกและน้ำทิ้งที่จะเพิ่มมากขึ้น เพราะมีจำนวน
นักท่องเที่ยวมากขึ้น แต่ประเด็นเหล่านี้กลับไม่ถูกใส่ใจเท่าที่ควร ยิ่งเมื่อเป็นประเด็นของ
ส่วนรวมที่จะส่งผลกระทบต่อทั้งระยะสั้นและระยะยาวต่อธุรกิจของตน ผู้ประกอบการก็ยิ่งขาดความ
เข้าใจและสนใจที่จะช่วยกัน กล่าวคือ เจ้าของรีสอร์ตจะไม่ใส่ใจและให้ความร่วมมือในการแก้ไข
ปัญหาของพื้นที่สาธารณะร่วมกันเลย เช่น แต่ละคนจะทำความสะอาดเฉพาะบริเวณด้านหน้ารี
สอร์ตของตนเองเท่านั้น แต่ไม่มีใครเข้าไปจัดการหรือดูแลขยะบริเวณชายหาดเลย มากไปกว่า
นั้นด้วยความที่แต่ละคนมีเงินทุนที่ค่อนข้างจำกัด จึงไม่สามารถจ้างบุคลากรที่มีความรู้และ
ความสามารถมาร่วมงานได้ เจ้าของรีสอร์ตจึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการด้วยตนเองและ
มีการจ้างชาวพม่าที่อาศัยอยู่บนเกาะมาเป็นลูกจ้าง ซึ่งนายจ้างก็จะสนใจเพียงงานที่ลูกจ้างทำให้
ได้เท่านั้น แต่ละเลยที่จะบอกกล่าวหรือดูแลให้คนงานของตนนั้นได้เข้าใจและช่วยกันรักษาความ
สะอาด รักษาสิ่งแวดล้อมด้วย จึงปรากฏให้เห็นได้ว่าคนงานเหล่านี้มักจะเป็นสาเหตุสำคัญของ
ความสกปรกหรือขยะที่ทิ้งเกลื่อนกลาดตามทางเดิน เพราะฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าของ รี
สอร์ตที่จะต้องเข้ามาสอดส่องดูแลให้มากขึ้น

2. เจ้าของรีสอร์ทที่เกือบทั้งหมดคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม คือ การที่คิดถึงแต่เรื่องของตัวเอง ผลประโยชน์ของตัวเอง โดยไม่สนใจว่าคนอื่นจะเป็นอย่างไร ในที่นี้ผู้วิจัยคิดว่าเกิดจากการที่ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสที่จะรับรู้ว่าการทำธุรกิจ รีสอร์ทนี้ต้องมีการจัดการอย่างไร ทั้งในด้านการตั้งราคาห้องพัก ราคาอาหาร รวมถึงการหาลูกค้าด้วย ซึ่งบนเกาะช้างจะมีการแย่งชิงลูกค้าและมีการตัดราคาทั้งอาหารและเครื่องดื่ม ทั้งที่มีการตกลงกันแล้ว แต่กลับมีหลายรีสอร์ทที่ไม่ทำตามที่ได้ตกลงไว้ โดยจะขายในราคาต่ำกว่าที่กำหนดจึงทำให้ลูกค้าเกิดการเปรียบเทียบราคากระหว่างรีสอร์ทขึ้น การที่ผู้ประกอบการไม่คำนึงถึงจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพและมีการแก่งแย่งผลประโยชน์ที่มีความเป็นรูปธรรมระหว่างกันอยู่เช่นนี้ ก็ทำให้เข้าใจได้ว่าะยิ่ง เป็นการยากที่จะทำให้ผู้ประกอบการเหล่านี้ได้ตระหนักและหันมาใส่ใจในการรักษาสິงแวดล้อมซึ่งเป็นเรื่องของผลประโยชน์ที่ค่อนข้างเป็นนามธรรมและต้องใช้เวลามากขึ้นที่จะเห็นถึงผลกระทบ ดังนั้นปัญหาการเผาขยะจึงยังคงมีอยู่ต่อไป แม้กลิ่นควันจากการเผาขยะของเจ้าของรีสอร์ทที่ทำให้เกิดการขัดแย้งและเคยเกิดกรณีพิพาทระหว่างกันมาแล้วก็ตาม หรือบางรีสอร์ทก็ยังคงมีการปล่อยน้ำทิ้งลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะโดยตรงทั้งที่รู้ว่าส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

3. จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยเห็นว่าผู้นำจะเป็นบุคคลสำคัญที่จะมีส่วนในการกระตุ้นชุมชนให้ร่วมกันแก้ปัญหา เพราะฉะนั้นผู้นำชุมชนที่ดีต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและมีคุณธรรมที่จะนำพาสมาชิกในชุมชนไปสู่ความก้าวหน้า การที่จะได้มาซึ่งผู้นำที่ดีนั้นจะต้องมาจากความสมัครใจของทุกฝ่ายและยังต้องมีความร่วมมือกันในทุกด้านด้วย สำหรับพื้นที่เขตเกาะช้างจะแบ่งผู้นำออกเป็น 2 แบบ คือ

— ผู้นำที่เป็นทางการ คือ ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยเป็นตัวแทนของชาวบ้านที่ได้รับการแต่งตั้งจากภาครัฐบาลให้มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทราบมาพบว่า ผู้นำของเกาะช้างยังขาดคุณสมบัติของผู้นำที่ดีอยู่ เพราะความรู้ที่มีอยู่ไม่เพียงพอที่จะสามารถจัดการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ส่วนในด้านผู้ใหญ่บ้านนั้นตามกฎหมายจะไม่มีมีการเปลี่ยนนอกจากคนเดิมจะเกษียณอายุที่ 60 ปี ทำให้มีผู้ใหญ่บ้านคนเดิมมาตลอด และมีความสนิทสนมกับลูกบ้านเป็นอย่างดีส่งผลให้ลูกบ้านร้องเรียนปัญหาต่าง ๆ กับผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งบางเรื่องต้องแจ้งกับทาง อบต.โดยผ่าน สมาชิก อบต.ที่มีอยู่บนเกาะ แต่ที่ชาวบ้านต้องทำเช่นนั้นเพราะเคยร้องเรียนผ่านสมาชิกอบต.ไปแล้วแต่ก็ไม่สำเร็จ ซึ่งในบางเรื่องมีสาเหตุมาจากความเป็นมือใหม่ไม่มีความชำนาญในการดำเนินงาน ทำให้ไม่ได้มาในเรื่องที่ชาวบ้านร้องขอไป เช่น ถึงขยะตามทางสาธารณะ เต่าเผาขยะ ทางคอนกรีตรอบเกาะ เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยเห็นควรว่าผู้นำต้องใส่ใจกับหน้าที่และความรับผิดชอบในส่วนนี้ให้มากขึ้น ต้องให้ความสำคัญและรับฟังปัญหา รวมถึงสนองตอบความต้องการของชาวบ้านแล้วนั้น จึงจะเป็นผู้นำสามารถแก้ไขปัญหาชุมชนได้

— ขณะเดียวกันผู้นำแบบไม่เป็นทางการนั้น ทางผู้ประกอบการรีสอร์ทเคยมีการแต่งตั้ง คุณมลลิกา เมาลีกุล เป็นตัวแทนกลุ่มผู้ประกอบการเพื่อทำหน้าที่ประสานงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม แต่กลุ่มดังกล่าวกลับล้มเหลว เพราะการคัดเลือกผู้นำไม่ได้มาจากความเต็มใจของผู้ถูกเลือก แต่เลือกมาเพราะว่าเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูงสุดในกลุ่มผู้ประกอบการทั้งหมด โดยที่ในขณะที่เลือกนั้น คุณมลลิกา ก็ร่วมอยู่ด้วยแต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธแต่อย่างใด นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มเองก็ไม่ได้ให้ความร่วมมือที่จะปฏิบัติตามกฎข้อบังคับที่ตกลงร่วมกันไว้ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายหากสมาชิกให้ความร่วมมือในการปฏิบัติอย่างเต็มใจแล้วนั้นการดำเนินงานของกลุ่มก็จะสำเร็จลุล่วงด้วยดี

5.3 ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะที่สร้างขึ้นจากข้อมูลการวิเคราะห์ที่ได้เสนอไปแล้วข้างต้น ดังนี้

1. สิ่งที่ภาครัฐควรทำอย่างเร่งด่วนในขณะนี้ คือ ทางภาครัฐ โดยอบต.และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้ามาให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการจัดการและการแก้ไขปัญหามลพิษอย่างถูกต้องแก่ผู้ประกอบการและชุมชนบนเกาะช้างทั้งในเรื่องมลพิษจากขยะมูลฝอย มลพิษทางน้ำ และมลพิษทางอากาศที่ถูกต้อง เนื่องจากที่ผ่านมาทั้งเจ้าของรีสอร์ทและประชาชนที่อาศัยอยู่บนเกาะไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมมากนัก จึงทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อม โดยรูปแบบการให้ความรู้ที่นี้อาจจัดเป็นอบรม มีการจัดทำป้ายประกาศ หรือเสียงตามสาย เป็นต้น
2. เจ้าของรีสอร์ทและประชาชนในชุมชนต่าง ๆ บนเกาะต้องเพิ่มความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น นอกจากนี้จะต้องเข้าร่วมกิจกรรม หรือติดตามข่าวสาร และร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น ในโอกาส หรือเวทีสาธารณะต่าง ๆ ที่รัฐจัดขึ้น
3. รัฐต้องรับฟังและให้ความสำคัญกับปัญหาที่ผู้ประกอบการรีสอร์ทสะท้อนและเรียกร้อง
4. ในการติดต่อประสานงานกับภาครัฐ ผู้นำและกลุ่มตัวแทนของผู้ประกอบการรีสอร์ทต้องมีความแข็งขันในการทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องโดยมีผู้ประกอบการรายอื่น ๆ และชุมชนคอยให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง
5. กลุ่มผู้ประกอบการรีสอร์ทควรมีการจัดหาพลังงานทดแทนทางเลือกเข้ามาแทนการใช้เครื่องปั่นไฟที่ปล่อยควันพิษออกมา เช่น กังหันลมผลิตกระแสไฟฟ้า และเครื่องผลิตไฟฟ้าพลังงานคลื่น

นอกจากนี้ในระยะยาวภาครัฐควรให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ภาครัฐควรมีการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอและสามารถนำมาพัฒนาให้เกาะช้างเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน
2. ควรจัดตั้งคณะกรรมการและผู้นำด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นภายในพื้นที่เขตเกาะช้าง
3. ภาครัฐควรมีการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มผู้ประกอบการรีสอร์ทเกาะช้าง เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันในหลายด้าน เช่น ด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดซื้อ เพื่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาด ด้านมาตรฐานราคาสินค้าขาย

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เจ้าของรีสอร์ทเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้คือ

1. ควรสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ นอกจากเจ้าของรีสอร์ท เช่น นักท่องเที่ยว ชาวบ้านในพื้นที่ ผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง เพื่อจะได้มาซึ่งข้อมูลที่มากขึ้น และควรใช้เวลาในการเข้าไปเรียนรู้พฤติกรรมของผู้ประกอบการรีสอร์ทอย่างจริงจัง
2. ควรมีการศึกษาปัญหามลพิษในพื้นที่ที่มีลักษณะทางกายภาพใกล้เคียงกัน หรือพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสิมิลัน หมู่เกาะสุรินทร์ หมู่เกาะพระทอง ว่ามีการจัดการต่าง ๆ อย่างไร

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แนวคำถาม

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปและภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูลหลัก

- อายุ
- เพศ
- ระดับการศึกษาสูงสุด
- ภูมิลำเนา
- ตำแหน่งงาน

ส่วนที่ 2: สภาพการดำเนินธุรกิจรีสอร์ทบนเกาะช้าง

- เหตุผลที่มาของรีสอร์ท
- ประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวกับรีสอร์ท
- ระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจ
- จำนวนห้องพัก
- เรื่องที่ให้น้ำหนัก ความสำคัญในการทำรีสอร์ท
- ความเข้าใจ การเตรียมการก่อนทำรีสอร์ท
- แนวทางการจัดการรีสอร์ท เช่น การดำเนินธุรกิจ การดูแลจัดการสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการคน การจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- ทางรีสอร์ทมีระบบบำบัด กรอง น้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติหรือไม่
- ทางรีสอร์ทมีระบบการจัดการขยะอย่างไร

ส่วนที่ 3: ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นรอบรีสอร์ทบนเกาะช้าง

- มีการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมหรือไม่ เป็นปัญหาหรือไม่ ถ้ามีทางด้านไหนและเกิดมาเป็นระยะเวลาเท่าไร ลักษณะของปัญหาเป็นอย่างไร
- ท่านคิดว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมบนเกาะด้านใดบ้างที่สำคัญ เพราะเหตุใด
- ท่านคิดว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นสาเหตุมาจากอะไรบ้าง (ตามลำดับ)

- ท่านคิดว่าการดำเนินชีวิตประจำวันของท่านมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านใดบ้าง อย่างไร
- ท่านคิดว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมบนเกาะที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อด้านใดบ้าง
- ท่านได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านใดบ้าง และได้รับผลกระทบอย่างไร
- ความรู้สึกต่อปัญหาที่เกิดขึ้น: รู้สึกเสียดาย หวงแหน และวิตกกังวลอย่างไร
- ท่านคิดว่าพื้นที่ใดบนเกาะที่ต้องได้รับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างเร่งด่วน เพราะเหตุใด
- ที่ผ่านมาที่รีสอร์ทได้มีการใช้วิธีการและมาตรการใด ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมบนเกาะ
- ท่านคิดว่าควรมีการนำวิธีการและมาตรการใดมาใช้เพิ่มเติม เพื่อช่วยให้การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมบนเกาะที่เกิดขึ้น มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น
- ความร่วมมือกันของรีสอร์ท ชาวบ้าน และแขกที่มาพัก

ส่วนที่ 4: ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

- ท่านเคยมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมบนเกาะหรือไม่ อย่างไร
- ท่านต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นบนเกาะหรือไม่
- ท่านมีความพร้อมที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นบนเกาะหรือไม่
- ท่านคิดว่าบุคคลกลุ่มใดควรเข้ามามีบทบาทในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน และจะมีวิธีการอย่างไร
- ทุกคนควรมีส่วนร่วมรับผิดชอบ / แก้ไข อย่างไร ทำอย่างไรจึงจะสามารถระดมความร่วมมือได้มากที่สุด
- ท่านคิดว่ามีวิธีการและมาตรการใดบ้างที่ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนบนเกาะ ในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม อย่างไร
- ท่านอยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการใดบ้าง เพื่อให้ประชาชนบนเกาะได้มีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นบนเกาะมากขึ้น

- ถ้ามีหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน เข้ามาร่วมจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมบนเกาะช้าง ท่านจะให้ความร่วมมืออย่างดีหรือไม่ (ทำไมถึงร่วมมือ ลักษณะการร่วมมือและ เงื่อนไขการร่วม)
- ท่านมีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมบ้างหรือไม่ ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น
- ท่านมีความรู้สึกวิตกกังวลหรือไม่ เมื่อได้ยินข่าวเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่อื่น เกาะอื่นๆ และที่เกาะช้าง
- ท่านมีความรู้สึกอย่างไรเมื่อเห็นผู้อื่น เผาขยะ หรือ ทิ้งขยะลงสู่แหล่งน้ำ
- ท่านรู้หรือไม่ว่ามีพระราชบัญญัติกฎหมายสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ควบคุมเรื่องการปล่อยน้ำเสียลงแหล่งน้ำสาธารณะ

บรรณานุกรม

- กนก จันทร์ทอง. (2538). *ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม*. สงขลา: ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- กิตติภูมิ มีประดิษฐ์. (2548). *มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- เกษม จันทร์แก้ว. (2527). *แนวคิดพื้นฐานทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. รายงานการฝึกอบรม เรื่องการพัฒนาชนบทและสิ่งแวดล้อมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร.
- _____. (2530). *วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: อักษรสยามการพิมพ์.
- _____. (2536). *สิ่งแวดล้อมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โครงการสหวิทยาการวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- _____. (2543). *วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คหวิ ศรีสิทธิรักษ์. (2540). *ความรู้และความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของวิชาชีพในโรงพยาบาลลำปาง*. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คอร์แพลนนิ่ง แอนด์ดีเวลลอปमेंท์. (2547). *การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย: แผนปฏิบัติการเพื่อกำหนดสินค้าทางการท่องเที่ยว: รายงานฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- จรรยา ขุนทรง. (2539). *ความตระหนักของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลองในจังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ฉลองศรี พิมลสมพงษ์. (2544). *การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวไทย*. (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- โณมพิศ ชื่อสัตย์. (2539). *ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: พิทักษ์อักษร.
- นริศ ทวีสุข. (2541). *ความรู้และความตระหนักต่อปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมของนักศึกษาทางไกลที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสาคร*. วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณรงค์ ณ เชียงใหม่. (2550). *มลพิษสิ่งแวดล้อม*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- ณัฐฉนิษฐา ภูโต. (2538). *ศึกษาเรื่องความตระหนักและความตั้งใจที่จะปฏิบัติเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของข้าราชการตำรวจในสถานีตำรวจนครบาล*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บรรชัช สืบสังข์. (2535). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความตระหนัก และพฤติกรรมเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2526). *ทัศนคติ: การวัดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมอนามัย*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ประภาส บุญยินดี. (2536). *ความตระหนักในการกำหนดและนำแผนพัฒนาอำเภอมาปฏิบัติของนายอำเภอ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2540). *สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บมจ (2548). *แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี 2548*. กรุงเทพมหานคร: ไมเนอร์อินเตอร์เนชั่นแนล.
- ราตรี ภารา. (2540). *ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: อักษราพิพัฒน์
- เรืองฤทธิ์ กิตติวิทยาพงศ์. (2540). *ความรู้และความตระหนักของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณชายฝั่งทะเลหัวหิน*. กระจับปี่: สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตไทรน้อย.
- วรรณ ศรีเพ็ชรพร. (2540). *ความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของครูวิทยาศาสตร์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตกลุ่มภาคกลาง*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- วินัย วีระวัฒนานนท์. (2532). *กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. (2526). *พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรือง.
- วินัย บำรุงกิจ. (2535). *ความรู้และความตระหนักต่อสภาวะมลพิษทางสิ่งแวดล้อมของนักเรียนพลตำรวจ โรงเรียนตำรวจนครบาล*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมพงษ์ ทองใบ. (2538). *ความรู้และความตระหนักของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรในจังหวัดระยองที่มีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากโครงการนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมหมาย วันสอน. (2523). *เจตคติและพฤติกรรม*. เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการสร้างและพัฒนาหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรประชากรศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.

- สุรินทร์ หลักแหลม. (2534). *ความรู้ความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมของสมาชิกสภาเขต (ส.ช.) ในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุรภี โรจน์อารยานนท์. (2532). *สภาวะแวดล้อมของเรา ตอน มลพิษสภาวะแวดล้อม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสรีรัตน์ สมินทร์ปัญญา. (2539). *สิ่งแวดล้อมกับการปรับปรุงความเป็นอยู่ของมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ศรายุทธ ธรรมโชติ. (2546). *ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำบางปะกง กรณีศึกษา เขตเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อมรศักดิ์ วงศาวณิชย์กิจ. (2546). *ความตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมประหยัดพลังงานหารสอง*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อำนาจ เจริญศิลป์. (2540). *การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- World Tourism Organization. (2001) *Tourism 2020 Vision. Global Forecasts and Profiles of Market Segments, (7), 2001*.
- World Tourism Organization. (2010) *Target of Tourism in Thailand 1997-2006*. Retrieved August, 2010, from <http://www.tat.or.th/stat/web/staticindex.php>.
- _____. (2553). *ข้อมูลพื้นฐานเกาะช้าง จังหวัดระนอง*. ค้นเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2553, จาก <http://www.kohchang-ranong.com>
- _____. (2553). *ข้อมูลพื้นฐานเกาะช้าง จังหวัดระนอง*. ค้นเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2553, จาก <http://www.sadoodta.com/content>
- _____. (2553). *ข้อมูลพื้นฐานเกาะช้าง จังหวัดระนอง*. ค้นเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2553, จาก http://www.ranongecotourism.com/home_t.php
- _____. (2553). ค้นเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2553, จาก http://www.moken.org/autopage/show_page.php?h=30&s_id=4&d_id=4
- _____. (2553). *ข้อมูลชาวมอแกน*. ค้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2553, จาก <http://andamansoul.ispace.in.th>
- _____. (2553). *กฎหมายสิ่งแวดล้อม*. ค้นเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2553, จาก <http://www.dopa.go.th/dopanew/law/22.pdf>
- _____. (2553). *กฎหมายสิ่งแวดล้อม*. ค้นเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2553, จาก http://laws.anamai.moph.go.th/download/LAW_35.pdf